

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

125660

ERGENLERDE KARAR VERME ÖLÇEĞİ'NİN (ADOLESCENT DECISION
MAKING QUESTIONNAIRE) UYARLAMA ÇALIŞMASI

125660

Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2003

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ERGENLERDE KARAR VERME ÖLÇEĞİ'NİN (ADOLESCENT DECISION
MAKING QUESTIONNAIRE) UYARLAMA ÇALIŞMASI

Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

DANIŞMAN: Doç. Dr. S. Sonay GÜÇRAY

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2003

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....
.....

Başkan: Doç. Dr. S. Sonay GÜÇRAY
(Danışman)

.....
.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ragıp ÖZYÜREK

.....
.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Songül TÜMKAYA

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım. 18..109..2003

Prof. Dr. Mahir FISUNOĞLU
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET**ERGENLERDE KARAR VERME ÖLÇEĞİ'NİN
(ADOLESCENT DECISION MAKING QUESTIONNAIRE)
UYARLAMA ÇALIŞMASI****Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU****Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı****Danışman: Doç. Dr. S. Sonay GÜÇRAY****Eylül, 2003, 124 sayfa**

Bu araştırma; Karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini belirlemek amacıyla Mann, Harmoni ve Beswick (1989) tarafından geliştirilmiş olan Ergenlerde Karar Verme Ölçeğini (EKVÖ) Türk kültürüne uyarlamak amacıyla yapılmıştır. Araştırma, 13-15 yaşları arasındaki 1332 kız, 1457 erkek olmak üzere toplam 2789 öğrenciden toplanan veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada ilk önce EKVÖ'nün Türkçe'ye çevirisi gerçekleştirilmiş, yapılan çeviri, dil bilim uzmanlarınca değerlendirilmiş, geri çeviri yöntemi aracılığı ile orijinal formla eşdeğerliği sınanmıştır. EKVÖ'nün yapı geçerliği için faktör analizi, benzer ölçeklerle korelasyonlarını incelemek için ölçüt bağıntılı geçerliği, madde ve güvenirlik analizleri için Cronbach alfa ve test tekrar güvenirliği incelenmiştir. Varimax dönüştürme yöntemi ile yapılan açıklayıcı faktör analizinde EKVÖ'nün orijinalinde olduğu gibi beş faktörden oluştuğu ve 30 maddenin orijinal İngilizce formda yer aldıkları faktörlere yüklendikleri görülmüştür. Ölçüt bağıntılı geçerlik için EKVÖ'nün Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Kovacs, 1980), Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (Speilberger, 1973) ve Öz-Saygı Envanteri (Coopersmith, 1967) ile olan ilişkisi incelenmiştir. EKVÖ'nün uyumlu stilleri ile ÇDÖ arasında negatif yönde, ÖSE arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, ÇDSKE ile bir ilişki bulunmamıştır. EKVÖ'nün uyumsuz stilleri ile ÇDÖ arasında pozitif yönde, ÖSE arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. EKVÖ'nün uyumsuz stillerinden panik ile ÇDSKE arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken diğer uyumsuz karar verme stilleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Madde ve güvenirlik analizlerinde alt ölçeklerin Cronbach alfa

değerleri, madde-toplam puan korelasyonları ve test tekrar test güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür.

EKVÖ ile ilgili yapılan istatistiksel analizler, EKVÖ'nün ergenlerde karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlerde karar verme, karar verme stilleri, karar verme ölçekleri

ABSTRACT**THE ADAPTATION OF ADOLESCENT DECISION MAKING
QUESTIONNAIRE INTO TURKISH POPULATION****Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU****MA Thesis, Department of Education Sciences****Supervisor: Ass. Prof. S. Sonay GÜÇRAY****September, 2003, 124 pages**

The main purpose of this study was to adapt the Adolescent Decision Making Questionnaire (ADMQ) with into Turkish culture, which was developed by Mann, Harmoni and Beswick (1989) with the purpose of determining decisional self-esteem and decision making styles. The data was collected from 2789 students, (about 13-15 years) , 1332 girls and 1457 boys.

First, the ADMQ was translated into Turkish and the translated form of the questionnaire was evaluated and retranslated into English by the experts of linguistics to test its equivalence to original form. Construct validity was tested through factor analysis, criterion-related was tested by cronbach alpha test re-test reliability and coefficient It was realized from the explanatory factor analysis carried out with varymax rotation method that ADMQ contained five factors and 30 items were loaded on the same factors as in its original form. The criterion was analyzed with the correlation of ADMQ with Children's Depression Inventory (CDI), with State-Trait Anxiety Inventory for Children (STAIC) and with Coopersmith Self-Esteem Inventory (CSEI) were investigated. The criterion related validity of the questionnaire was tested bu examining its corelation with CDI, STAIC and CSEI scale scores. A significant negative corelation between maladaptive styles of ADMQ and CDI was found. A positive corelation between maladaptive styles of ADMQ and CSEI were also determined. Item reliability analysis indicated a very high significant values with cronbach alpha, corrected item-total corelation and test re-test corelation.

As a conclusion validity and reliability analyses which were done in this study reveals that the questionnaire is a valid and reliability measure for the Turkish population.

Keywords: Decision making in adolescents, decision making styles, decision making questionnaire.

ÖNSÖZ

Sürekli gelişmekte ve değişmekte olan dünyada insanların seçim yapabilecekleri alternatifler artmaktadır. Yapılan etkili seçimler bireyin yaşamını olumlu yönde etkilemekte, etkisiz seçimler ise olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle bireylerin karar verme stilleri araştırılmakta ve karar verme becerilerini geliştirmeye yönelik programlar geliştirilmektedir.

Bu araştırma da, 13-15 yaşları arasındaki ergenlerin karar verme stillerini belirlemek amacıyla Avustralya'da geliştirilen Ergenlerde Karar Verme Ölçeğini Türk kültürüne ve psikolojik danışma ve rehberlik alanına kazandırmak amacıyla yapılmış bir çalışmadır.

Araştırma süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. S. Sonay Güçray'a, çalışmaya yaptıkları katkılarından ötürü Yard. Doç. Dr. Ragıp Özyürek ile Yard. Doç. Dr. Songül Tümkaya'ya, çalışmalarım sırasında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen anneme, babama, ağabeyime ve kardeşime, süreç boyunca bana destek olan Atıcı ve Berkant ailelerine, çevirilerin değerlendirilmesi ve geri çeviri çalışmalarındaki yardımları için Murat Cömert'e, çevirideki yardımlarından ötürü E. Faruk Erdem'e çalışmam boyunca bana yardımcı olan bölüm hocalarım ve arkadaşlarıma, süreç içerisinde düşüncelerini benimle paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen E. Ercüment Yerlikaya'ya ve tezimin yazım aşamasında manevi desteğini esirgemeyen ve bu süreci benimle paylaşan Deniz Babuş'a verilerin toplanmasında yardımcı olan öğretmen arkadaşlara ve öğrencilere, tez ile ilgili resmi işlerin takibinde yardımcı olan Arzu Yardımcıya, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına, bu araştırmaya destek olan Ç. Ü. Araştırma Fonu Saymanlığı'na (SOSBE.2002 YL.43) ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Araš. Gör. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Türkçe Özet	i
İngilizce Özet	iii
Önsöz	v

BÖLÜM I

1.1. Giriş	1
1.2. Problem	11
1.3. Araştırmanın Amacı	13
1.4. Araştırmanın Önemi	14
1.5. Sınırlılıklar	19
1.6. Tanımlar	19

BÖLÜM II

KARAR VERME KONUSUNDAKİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR, ÖLÇME ARAÇLARI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
2.1. Karar Kuramları	21
2.1.1. Klasik Karar Verme Kuramı	21
2.1.2. Katz'ın Karar Verme Modeli	22
2.1.3. Gelatt'ın Karar Verme Modeli	22
2.1.4. Krumboltz'un Kariyer Kararıyla İlgili Sosyal Öğrenme Kuramı	24
2.1.5. Normatif Seçim ve Fayda Teorisi	26
2.1.6. Çatışma Teorisi	27
2.2. Karar Verme ile İlgili Geliştirilen Ölçme Araçları	33
2.2.1. Karar Stratejileri Ölçeği	33
2.2.2. Karar Verme Davranışları Ölçeği	34
2.2.3. Karar Verme Becerisi Ölçeği	35
2.2.4. Kararsızlık Ölçeği	36
2.3. Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmalar	37
2.3.1. Yurtdışındaki İlgili Araştırmalar	37

2.3.2. Yurtiçindeki İlgili Araştırmalar	51
---	----

BÖLÜM III

YÖNTEM	63
3.1. Araştırmanın Modeli	63
3.2. Çalışma Grubu	63
3.3. Ölçek Uyarlama Çalışmasındaki Aşamalar	70
3.4. EKVÖ'nün Uyarlama Çalışmasında Yapılan İşlemler	71
3.4.1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	72
3.4.1.1. Geçerlik Çalışmaları	72
3.4.1.2. Güvenirlik Çalışmaları	72
3.5. Veri Toplama Araçları	73
3.5.1. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (EKVÖ)	74
3.5.2. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)	75
3.5.3. Öz-Saygı Envanteri (ÖSE)	76
3.5.4. Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (ÇDSK)	77
3.6. Verilerin Toplanması	79
3.7. Verilerin Çözümlemesi	79

BÖLÜM IV

BULGULAR	80
1.1. EKVÖ'nün Çeviri Çalışmalarına İlişkin Bulgular	80
1.2. EKVÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular	81
1.2.1. EKVÖ'nün Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular	81
1.2.2. EKVÖ'nün Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular	95
1.3. EKVÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular	97

BÖLÜM V

YORUM VE TARTIŞMA	100
1.1. EKVÖ'nün Türkçe'ye Çeviri Çalışmalarına İlişkin Yorumlar	100

1.2. EKVÖ'nün Geçerlik Bulgularına İlişkin Yorumlar	101
1.3. EKVÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgulara Yönelik Yorumlar	107

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER	109
Kaynaklar	113
Ek 1: İzin Yazıları	
Özgeçmiş	

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Birinci Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	64
Tablo 2	İkinci Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	65
Tablo 3	Üçüncü Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	66
Tablo 4	Dördüncü Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	67
Tablo 5	Beşinci Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	68
Tablo 6	Altıncı Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	69
Tablo 7	Yedinci Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı	69
Tablo 8	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İlk Çalışma Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri	82
Tablo 9	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İlk Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri	83
Tablo 10	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İkinci Çalışma Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri	87
Tablo 11	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İkinci Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri	88

Tablo 12	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Üçüncü Çalışma Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri	90
Tablo 13	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Üçüncü Çalışma Sonucunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri	91
Tablo 14	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Dördüncü Çalışma Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri	92
Tablo 15	EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Dördüncü Çalışma Sonucunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri	93
Tablo 16	EKVÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Korelasyon Katsayıları	94
Tablo 17	EKVÖ Alt Ölçekleri ile Çocuklar için Depresyon Ölçeği Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri ve Öz-Saygı Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar	96
Tablo 18	Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları	97
Tablo 19	EKVÖ Alt Ölçeklerinin Cronbach Alfa ve Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayıları	99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 2.1.	Karar Verme İşlemi	23
Şekil 2.2.	Karar Verme Stillerinin Ortaya Çıktığı Durumlar	28
Şekil 2.3.	Kavramsallaştırılmış Kararsal Çatışma için Bir Denge Çizelgesinin Şematik Gösterimi	32

BÖLÜM I

1.1. Giriş

Her gün biraz daha gelişen ve değişen dünyada insanlar karar verme durumlarıyla sık sık karşılaşmaktadırlar. Özellikle; gelişen teknoloji bireylerin çeşitli seçeneklerle yüz yüze gelmesini sağlamıştır. Birey günlük hayatta çok basit kararlar verebildiği gibi, hayatının akışını değiştirebilecek sosyal, ekonomik, eğitsel, siyasal ve mesleki kararlar da verebilmektedir. Eğer birey, etkili kararlar verebiliyorsa bu durum bireyin yaşamından aldığı doyumun artmasına kendini iyi hissetmesine; etkili kararlar veremiyorsa bu durum da bireyin yaşamının zorlaşmasına ve kendini kötü hissetmesine neden olabilmektedir.

Karmaşık bir bilişsel süreç olan karar verme davranışında birçok etkileyici değişkenin varlığı söz konusudur. Bu süreci araştırma ve işleme (mevcut olan bilgilerin ayrıntılarını belirleme), hüküm verme (bilgi kaynağının güvenilirliğini değerlendirme), öğrenme (kesin kararların bağlayıcı olduğunun ve kolay kolay kırılmayacağına farkına varma) ve bellek (benzer karar verme problemlerinin nasıl üstesinden gelineceği hakkındaki bilgiyi hatırlama) gibi değişkenlerin etkilediği ifade edilmektedir (Mann, Harmoni ve Power, 1989). Sinangil (1993), bu bilişsel süreçleri usamlama, sezgi, içtepi ve bağımlılık gibi değişkenlerin de etkilediğini belirtmektedir.

Nakajima ve Hotto (1989) da karar verme davranışında bilişsel süreçlerin önemini vurgulamakla birlikte karar verme davranışından önce birtakım bilgi toplama işlemlerinin olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu işlemler;

1. Verilecek bir kararın varlığının hissedilmesi,
2. İhtiyaç duyulan bilginin toplanması,
3. Bilginin değerlendirilmesi ve bütünleştirilmesi,
4. Karar vermek, kararı uygulamaya koymak ve geribildirim almak.

Ross (1981) da etkili bir karar vermede bilgi toplamanın önemli olduğunu vurgulamış ve bireylerin etkili karar verebilmeleri için bazı yeterliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bu yeterlikler;

1. Alternatif amaçlar belirleyebilme,
2. Alternatif amaçları tanımlayabilmek için uygun kriterler belirleyebilme,
3. Kriter ve alternatifleri tanımlayabilme,
4. Alternatiflerle ilgili bilgilerin özetini ıkarma,
5. Kişisel değerlendirme ve uygun seçeneği belirlemedir.

Harris (1998), karar vermeyi, alternatifler üzerindeki belirsizliği ve Őüpheyi yeterli derecede azaltarak aralarından en uygununu seçmeyi içeren bir dizi işlem olarak tanımlamış ve karar vermede alternatif seçeneklerle ilgili bilgi toplamanın önemini vurgulamıştır. Ancak alternatif seçeneklerle ilgili tam bilgiye sahip olmanın her zaman mümkün olmadığını bu nedenle her kararın risk içerdiğini belirtmiştir.

Karar vermede bilgi toplamanın önemine değinen bir diğer çalışmada Johnson (1978) ve Coscorelli'ye (1983) aittir. Danışma merkezlerinde öğrencilerin davranışlarını inceleyen Johnson ve Coscorelli ergen karar vermesini, veri toplama ve veri analizi olarak değerlendirmiş ve bu iki aktivitenin (veri toplama ve veri analizi) temel bir noktada birleştiğini ve karar verme sürecinde ergenlerin bu iki aktivite üzerinde yoğunlaşarak karar vermesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Mann, Harmoni ve Power (1989) da karar vermede bilgi toplamanın öneminden bahsetmişler ve karar verme yeterliğini, bilgiyi mantıklı bir Şekilde işleme ve doğru seçimi üretme yeteneğinin bir göstergesi olarak tanımlamışlardır. Mann ve arkadaşları karar verme yeterliğinin sağlanması için bazı işlemlerin gerektiğini belirtmekte ve bu işlemleri karar verme yeterliğinin 9 C'si olarak adlandırmaktadırlar. Bunlar; seçim, anlama, yaratıcılık, uzlaşma, sonuç, doğruluk, güvenirlik, tutarlık ve kesin karardır.

Seçim; seçme istekliliği, etkili bir karar vermenin n koşuludur. Seçim için sorumluluk gelişimi genelde ergenin akran grubuna uyma eğilimi ile ertelenir. 15 yaş civarında, seçim yapmaya hazır olma ve akran grubu baskılarına dayanmada bir geçiş evresidir. Anlama; karar verme aktivitesini okuma, ezberleme ve problem çözme gibi bilişsel bir süreç olarak algılamayı ifade etmektedir. Yaratıcılık; karar vermede problem çözmeyi, zayıf tanımlanmış hedefleri netleştirmeyi ve problemin tanımını içermektedir. Aynı zamanda yaratıcılık, alternatif tercihlerin üretilmesi için tercih edilen alternatiflerin kombinasyonu ve tercih edilen hedefe doğru yürümek için belirlenen

basamakların uygulamaya konmasıdır. Uzlaşma; ulaşılabilir ideal alternatifi daha az istenilen bir seçenekle değiştirmektir. Sonuçsallık; bireyin karar verirken sonuçlarının neler olabileceği konusunda yargıda bulunması ve bu doğrultuda hareket seçimi hakkında düşünebilme yeteneği olarak tanımlanır. Doğruluk; doğru seçimde bulunma, bilgiyi etkili ve mantıklı bir biçimde işlemeyi gerektirmektedir. Güvenirlik; seçim alternatifleriyle ilgili olan bilginin güvenilirliğini değerlendirme yeteneğidir. Tutarlık; kişinin seçimlerine bağlı kalmasıdır. Ergenler seçimlerinde, ruh halindeki hızlı değişimlere, coşkulara ve ruhsal baskılara bağlı olarak dalgalanmalar gösterebilirler ve ani değişiklikler yapabilirler. Son olarak kesin karar verme gelmektedir. Kesin karar verme; bireyin bu değerlendirmeler sonucunda verdiği kararın sonuçlarını takip etmesidir (Mann, Harmoni, Power, 1989).

Güçray'a (1995) göre; karar verme, bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesidir. Kuzgun (1993), karar vermeyi; bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlamaktadır. Miller ve Byrnes (2001) ile Scott (2003) ise karar vermeyi olması muhtemel olasılıklardan birini seçme işlemi olarak değerlendirmektedir.

Caroll'a (1980) göre, karar verme, bireyin karar verilmesi gereken bir durumla karşılaşması ve bu durum karşısında ne zaman ve nasıl karar vereceğini belirlediği bir etkinliktir. Birey bu süreçte kendine uygun bir yaklaşımda bulunmakta, durumu değerlendirmekte ve seçeneklerden birine yönelmektedir.

Kuzgun'a (1993) göre; karar verme davranışı üç koşula bağlı olarak ortaya çıkar:

1. Karar verme durumunu ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi,
2. Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması,
3. Bireyin seçeneklerden birine yönelme isteğidir.

Morris (2002), karar vermeyi, bütün olası çözümleri önceden bilinen özel bir problem çözme yöntemi olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla karar vermede amaç, yeni çözümler üretmek değil; önceden belirlenmiş ölçütlere göre, varolan en iyi çözüm ya da

seçeneği belirlemektir. Karar verme çok basit bir süreç gibi görünse de bazen çok büyük ve karmaşık problemler yumağı haline dönüşebilir. Karar vermede ölçütler ve seçenekler çoğaldıkça iyi karar verme de oldukça güçleşir. Karar vermede ilerlemenin mantıklı yolu, her seçeneği eldeki tüm ölçütlere göre değerlendirmek ve seçenekleri ölçütlere uygunluk derecesine göre sıralamaktır.

D’Zurilla ve Nezu (1982) de, karar vermeyi problem çözme sürecinin bir evresi olarak ele almakta ve problem çözmeyi beş ögeden oluşan bir süreç olarak değerlendirmektedirler. Bu ögeler; probleme bakış açısı, problemi tanımlama ve formüle etme, seçenekler oluşturma, karar verme ve çözümü uygulamadır (Akt. Nezu, 1987).

Naftel ve Driscoll (1993), karar verme ve problem çözme becerilerinin iç içe geçmiş süreçler olduğunu belirtmekte etkili problem çözme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesi için bir takım işlemlerin gerektiğini belirtmektedir. Bu işlemler;

1. Problemin çözümünde duyguların dikkate alınması,
2. Çıkış noktasının belirlenmesi,
3. Bir amaç doğrultusunda bireyin yönlendirilmesi,
4. Yapılabilecek şeyler üzerinde düşünülmesi,
5. Her seçenek için sonuçların değerlendirilmesi,
6. En iyi çözüm yolunun seçilmesi ve karar verilmesi,
7. Prosedürün planlanması,
8. Sonucun ne olduğuna bakılması ve hafızaya yerleştirilmesidir.

Harris (1998) de karar vermeyi, kararı verenin değer yargılarına bağlı olarak alternatifleri tanımlama ve seçme çalışması olarak tanımlamıştır. Harris, karar vermede bir takım basamakların bulunduğunu ve bireyin bu basamaklardan geçerek karar vermesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlar;

1. Ulaşılmak istenen amaçların tanımlanması,
2. Alternatif seçimlerin belirlenmesi,
3. Belirlenen alternatif seçimlerin tanımlanması,
4. Alternatiflerin olumlu yönlerinin değerlendirilmesi,

5. Alternatiflerin risklerinin değerlendirilmesi,
6. Kararın verilmesidir.

Bu basamaklar sonucunda bireyin mutlaka kararının etkilerini ve bu etkilerin değerlendirilmesinin yapılması gerektiğini vurgulamış ve bazı durumlarda bütün alternatifleri tanımlamak istemediğimizde amacımıza, isteklerimize, hayat biçimimize ve değerlerimize en uygun olanı da seçebileceğimizi belirtmiştir.

Janis ve Mann'a (1977), göre karar vermek stresli birtakım işlemleri içermektedir. Karar verme durumunda olanların davranışlarını etkileyen ana etmen, karar vermek zorunda olmanın getirdiği çatışma ve stresi azaltmak veya yok etmektir. Stres, karar vericinin kararının sonucunda olası kaçınımsal sonuçlarla yüzleştiği zaman ortaya çıkar. Ya çok düşük ya da çok yüksek stres düzeyi ihtiyatlı-seçici olmama ile sonuçlanır. Böylece etkisiz kararlar ortaya çıkar.

Janis ve Mann, bir kimsenin iş ve özel yaşamındaki kararların akılcılığını, ne zaman, neden ve nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Yani kararsızlıktan kaynaklanan stresin karar veren tarafından nasıl çözüldüğünün analizi ile ilgilidir. Teori karar vermenin 3 özelliğine önem vermektedir:

1. Karar veren olarak bireyin özsaygısına,
2. Karar verirken bireyin ne kadar stres yaşadığına,
3. Bireyin karar verirken kullandığı başa çıkma stillerine.

Çatışma teorisini geliştiren Janis ve Mann, karar vermede özsaygısı yüksek olan bireylerin (gerçekçi öz değerlendirmeye dayalı) karar verme biçiminde büyük olasılıkla ihtiyatlı-seçici (vigilant) olacaklarını; karar vermede özsaygı düzeyi düşük olan bireylerin ise büyük olasılıkla aşırı uyarılmışlık (hypervigilant), savunucu kaçınma (defensive avoidance) ya da ilgisiz (complacency) karar verme stilini kullanacaklarını tahmin etmektedirler (Friedmann ve Mann,1993).

Karar verme durumlarında her ne kadar değişme ve değişmemenin riskleri yüksek olsa da, etkili başa çıkma ya da ihtiyatlı sonuçlar, karar verici iyi bir çözüm –ki öyle bir çözüm vardır- bulmak için yeterli bir zaman olduğunu hissettiği zaman oluşur.

Janis ve Mann bu koşullar altındaki karar vericinin büyük olasılıkla ihtiyatlı karar vermenin yedi ölçütünü izleyeceğini denenceleştirmişlerdir (Mitchel ve Krumboltz, 1984). Bu ölçütler:

1. Ulaşılmak istenen hedeflerin alternatif yönlerini belirleme,
2. Ulaşılabilecek hedeflerin bütün olasılıklarını hesaplama ve seçim sonunda ortaya çıkan durumları betimleme,
3. Her seçenekle ilgili ortaya çıkabilecek olumlu sonuçlar kadar, olumsuz sonuçların riskleri, getirdikleri ve göturdükleri hakkında bilgi sahibi olma,
4. Seçeneklerin daha iyi değerlendirilmesi amacıyla; uygun yeni bilgiyi toplamak için yoğun araştırma yapma,
5. Yeni bilgi ya da uzman yargıları başlangıçta tercih edilmiş olan eylemin yönünü desteklememiş olsa da, öğrenilen her yeni bilgi ve uzman görüşünü doğru biçimde özümseme ve dikkate alma,
6. Son kararı vermeden önce, başlangıçta kabul edilmeyen seçenekler de dahil olmak üzere, bütün bilinen seçeneklerin olumlu ve olumsuz sonuçlarını yeniden inceleme,
7. Eğer bilinen çeşitli riskler gerçekleşecekse, özel bir dikkat harcayarak gerekli olabilecek planları yapmak ve seçilmiş eylemi uygulamak için hazır olmadır.

Janis ve Mann, bir kişinin bu 7 kriteri karşılayarak karar vermesini ihtiyatlı-seçicilik (vigilant) olarak adlandırmaktadır (Janis ve Mann, 1977, s.11).

Birey, doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde sürekli olarak karar vermesini gerektiren problem durumlarıyla karşılaşmaktadır. Verilen kararların niteliği ve niceliği, bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine ve karar verilmesi gereken durumun özelliklerine göre de değişmektedir.

Ergenlik döneminde karar verme, ergenin kimlik gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim çok hızlı gerçekleşmektedir. Genç, daimi bir kimlik kazanma uğraşı içindedir. Ergende, yeni seçimler yapıp kararlar alabilecek bir kimlik kazanma arzusu yoğunlaşmaktadır. Bu

durum, duygusal bağımsızlığı kazanma ve kendisiyle ilgili önemli kararları kendi başına verebilmeyi istemek olarak açıklanmaktadır. Etkili karar veren ergenler deneyimlerini açıkça tanımlanmış bir kimlikle bütünleştirirken, etkili kararı veremeyenler ise ergenliğin sonunda kimlikleri ve rolleriyle ilgili ne yapacakları konusunda bunalacaklardır (Atkinson ve ark, 1999, s.108., Gander ve Gandiner, 1995, s.401., Kılıçcı, 1992., Mann, Harmoni ve Power, 1989., Naftel ve Driscoll, 1993., Selçuk, 2000, s.62). Ergenlik döneminde, ergenlerin kimlikle ilgili karmaşalarını çözümlenmelerinin yolu, etkili karar verme stratejilerini kullanmalarına bağlıdır (Phillips ve ark, 1990).

Schvaneveldt ve Adams'e (1983) göre ergenlik döneminde ergenlerin karar verme stratejileri yaşa, zaman baskısına ve olaylara bağlıdır. Ergenler karar vermede anne ve babalarından, akrabalarından, okul ve akranlarından etkilenirler. Buna ek olarak Schvaneveldt ve Adams, sosyal sınıf ve cinsiyet faktörünün etkili olduğunu ve ergenlerin güçlü karar vermek istediklerini ama sorumluluk almaktan kaçındıklarını, karar verme deneyimi kazandıkça daha uygun kararlar verebildiklerini gözlemlemişlerdir.

Taylor, Adelman ve Kase-Boyd (1984), ergenlerin bağımsız olarak karar verebilme yaşını araştırmışlar ve ergenlerin günlük aktivitelerle (televizyon izleme, kıfayetlerini seçme vb..) ilgili kararlarını 12-13 yaşlarında; önemli yaşam olaylarıyla (evden ayrılma, evlilik vb..) ilgili kararlarını 14-18 yaşları arasında; sağlık durumlarıyla ilgili kararlarını 15-18 yaşları arasında verebildiklerini bulmuşlardır. Araştırma sonucunda ergenlerin bağımsız olarak karar vermelerinin, yaşlarının yükselmesine bağlı olarak geliştiğini ve 15 yaşı ise önemli kişisel kararları bağımsız olarak karar verme yaşı olarak tanımlamışlardır. Byrnes ve ark. (1999), Poikolainen ve ark. (1995) ile Wills ve ark. (1995) ergenlerin eğitim seviyesi ve yaşlarının yükselmesi ile birlikte karar vermede daha güvenilir seviyeler gösterdiklerini bulmuşlardır.

Klaczynski ve ark. (2001), Lewis (1981) ve Davidson (1988) de karar vermenin yaşa bağlı olarak geliştiğini ve ergenlerin yaşlarının ilerledikçe problemlere daha fazla alternatif seçenekler oluşturduklarını, gelecekte ne gibi sonuçlar oluşabileceğine daha fazla önem verdiklerini ve uzman kişilerden daha fazla yardım aldıklarını ve bunları dikkatli bir biçimde değerlendiklerini ifade etmişlerdir.

Ergenlik döneminde karar vermenin yaşa bağlı olarak gelişmesinde bazı bilişsel değişimlerin etkili olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu bilişsel değişiklikler, hafızada gelişme (Keating ve Bobbitt, 1978), bilişsel süreçlerin organizasyonundaki gelişmeler ve uygulama yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Sternberg ve Rifkin, 1979; Stenberg ve Nigro, 1980).

Ergenlik dönemi bireylerin aile kararlarına katıldığı en yoğun dönemdir (Grotevant ve Cooper, 1986; Steinberg ve Silverberg, 1986). Fallon ve Bowles (1998), Schvaneveldt ve Adams (1983), ergenlik döneminde bireyin bağımsız olarak karar vermesinde ailenin de etkisi olduğunu, ergenler ve aileleri arasındaki iletişimin olumlu olduğunda, ailelerin esnek oldukları durumlarda, ergenlerin kararlara katılım isteğinin arttığını, ergenlerin karar verme becerilerinin gelişimi için aile içerisinde sorumlu bir üye olarak rol almaları gerektiği ve yönlendirmeye ihtiyaçları olduğunu belirtmektedirler. Baumrind (1968) ve Peterson ve ark. (1982), ailelerin, ergenlerin amaçlarına ulaşmalarında destek olmaları gerektiğini ve böylece ergenlerin bağımsız karar verme yetisini geliştirdiklerini belirtmektedirler.

Adams ve Gullatta (1983), ailenin ergenlerin gelişiminde üç önemli etkisinin olduğunu vurgulamaktadırlar. Bunlardan birincisi; aile gence bir birlik ortamı sağlar ve böylece ergen kendini bir gruba ait hisseder, duygusal bir yakınlık duyar. Bu durumda ergen aile içinde karar alınırken, kendisinin fikrinin alınacağını bilir. İkincisi; ergene aile içindeki rollerin ve bunların yaptırımının değişebileceği yine ailede öğretilir. Aile yapısı katı olan örneklerde, ergenin konulan geleneksel kuralları ve aile içindeki rolünü değiştirmesi zordur. Esnek aile yapısındaki ergenler aile bireyleri tarafından karar sürecine dahil edilir ve desteklenir. Son olarak, ergenin kendini ailenin bir üyesi olarak hissetmesidir. Bu durumda ergen, bireylerle nasıl iletişim kuracağını, dinlemeyi, ihtiyaçlarını karşılamayı, sorunları çözmeyi öğrenir. İyi bir iletişim ergene kararları aile içinde tartışma ve alternatifleri değerlendirme imkanı verir. Eğer iletişimde kopukluk varsa, ergen alınacak kararlara dahil olmak ve bu kararları uygulamak istemez. Kısaca; aile ergenin karar verme mekanizmasının gelişmesinde bir laboratuvar rolü oynar. Ergen, aile içinde alınan kararlarda hangi faktörlerin etkili olduğunu ve bunların sonucu nasıl etkilediğini görür (Akt. Brown ve Mann, 1990).

Uygun ve sağlıklı kararlar verebilme, sağlıklı bir ergenin en önemli özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ergenlerin karşılaştığı bazı kararlar ergenler için önemli olmayabilir ve bu kararlar onlar için kötü sonuçlanmaz. Bazı kararlar ise hayatı şekillendiren sonuçlar içerebilmektedir. Bu kararlar kariyer seçimi, evlilik, eğitimidir. Ergenlik döneminde verilen kararlar ergenin yaşamını şekillendirmekte, genişletmekte veya sınırlandırabilmektedir. Karar süreciyle ilgilenen yazarlar, çocuklara ve gençlere yönelik çalışmalar sonucunda uygun ve etkili karar vermenin yaşla birlikte geliştiğini ve etkili karar verme davranışının öğrenilebileceğini belirtmektedirler (Ersever, 1996; Schvaneveldt ve Gerald, 1983).

Eğitimin ana amaçlarından biri; bireylerin başarılı kimlik geliştirerek mutlu bir yaşam sürdürmelerine, topluma, sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardımcı olmaktır (Varış, 1994). Güçray (1998) da, eğitimin temel amaçlarının, öğrencilere bilimsel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri ile uygun tutumlar kazandırma olduğunu belirtmiştir. Glasser (1969) de, eğitim faaliyetlerinde, bireylerin başarılı kimlik geliştirmeleri için okul ortamının katılımında bulunması gerektiğini belirtmiş ve bireylerin başarılı kimlik gelişimlerinde karar verme ve plan yapmanın öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Akt. Nelson-Jones, 1995, s.43).

Gati (1986), Jacobs (2002), Rickett ve Sheppard (1988), bireylere karar vermenin temel bir beceri olarak öğretilebileceğini belirtmişlerdir. Craycraft (1988) ile Krumboltz ve ark. (1986) da karar verme eğitiminin, bireyin yaratıcılığının desteklenmesi, seçeneklerin neler olduğunun belirlenmesi, araştırma yapılması, her alternatifin uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi ve kararını uygulamaya koyması çerçevesinde öğretilebileceğini belirtmektedirler.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitim ve öğretim hizmetlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Rehberlik “Bireylerin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini kendilerine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı uyum sağlaması ve böylece kendini gerçekleştirme için uzman kişilerce bireye verilen psikolojik yardımlardır (Kepçeoğlu, 1999, s.13).”

Elsenberg ve Delaney (1993, s:22) da, psikolojik danışmayı; insanların amaçlarına ulaşmalarında yardımcı olan kişiler arası ilişki süreci olarak tanımlamakta

ve Psikolojik Danışmanların bu süreçteki fonksiyonunun bireylerin önemli kişisel kararlar almaları ve kişisel ve kişiler arası problemlere etkin çözüm getirmelerine yardımcı olmak olduğunu belirtmektedirler.

Krumboltz (1996) da psikolojik danışma sürecinin amacının; bireylerin yaşamla ilgili önemli kararlar alabilme becerisini ve usa vurma yöntemlerini geliştirme; amaca ulaşmada farklı yaklaşımlar getirebilme; karar vermede yararlı bilgileri araştırma ve değişik seçenekleri sunabilme, seçenekleri netleştirebilme, ulaşılmak istenen amaca ulaşmak için bir hareket tarzı geliştirebilme ve başarılı olup olmadığını değerlendirebilme yeteneğinin geliştirildiği bir ortam olduğunu vurgulamaktadır.

Gelatt (1962), psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin potansiyellerini maksimum seviyeye çıkartmalarına yardımcı olmak olduğunu ve psikolojik danışmanın amacının bireylerin şimdiki ve gelecekteki hayatını etkileyecek seçimlerle ilgili olduğunu belirtir. Bu bağlamda; psikolojik danışma ortamında danışanın amaçlarının açık bir şekilde tanımlanması, gerekli bilginin toplanması, olası alternatiflerin neler olacağını belirlenmesi ve sonuçların mutlaka değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Heppner (1978), psikolojik danışmanın temel amacının bireylerin problem çözme ve karar verme stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olmak olduğunu vurgulamaktadır. Psikolojik danışma sürecini bir yardım süreci olarak tanımlayan araştırmacılar, psikolojik danışma sürecinin temel şartları sağlandıktan sonra danışanın bilişsel süreçlerine yönelik olarak yardım sunulması gerektiğinden bahsetmekte ve bu yardımda problem çözme ve karar verme süreçleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulması gerektiğini belirtmektedirler.

Gelatt (1962) psikolojik danışma sürecinde karar verme becerilerinin geliştirilmesi için ilk olarak temel bir kabulün gerektiğini, yani gerçekçi bir karar için gerekli bilginin toplanıp yararının değerlendirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak; danışanın başarılı karar verme kapasitesini geliştirmek için karar verme fırsatlarından yararlanmasını sağlamaktır. Bu psikolojik danışmanın, danışana alternatifleri değerlendirmeyi, önemli veriyi bulmayı, bu veriyi kararında kullanmayı ve kararın sorumluluğunu almayı öğretmesiyle gerçekleşir. İkinci süreç, aynı zamanda psikolojik

danışmanın genel amacıdır. Üçüncü olarak; psikolojik danışman genel olarak kabul edilen olasılıkların değerlendirilmesi ve olası alternatiflerin sınırları hakkında yeterli bilgiye sahip olunmasıdır. Dördüncü olarak; kısa, orta ve uzun vadede olan kararlara verilen önemdir. Bu da psikolojik danışmanın, danışanın karşılaştığı bazı kararlarda çabuk olmasına yardımcı olma, kararlarında kendi kabullerini geliştirme çabasıdır. Amacına ulaşmaya çalışan danışanın davranış ve olanakları görülmeye çalışılacaktır ve gerçekçi amaçlara ulaşmak için alınan kararlar danışanın daha doğru bir yöne ilerlemesi sağlayacaktır. Sonuncusu ise alternatif olasılıkların ve sonuçların farkında olmak, bilgi elde etmek ve geçerliğini analiz etmek ve değer sistemine bağlı olarak sonuçları değerlendirmeye katılımcıları teşvik etmektir.

Gelatt (1989) psikolojik danışma ve rehberlik ortamındaki karar vermeye ilgili görüşlerini yeniden değerlendirdiği çalışmasında “olumlu belirsizlik” diye adlandırdığı yeni bir kavram geliştirmiştir. Olumlu belirsizlik kavramı sürekli gelişen ve değişen olaylara bağlı olarak temel bilginin sürekli olarak yeniden düzenlenmesidir. Birey, mantıklı kararlar verse bile bazen verdiği kararlar zaman içinde etkisini yitirebilmektedir. Bu nedenle danışma oturumlarında danışanların belirsizliği gerçek olarak kabul etmeyi sağlamalarını ve belirsizlikle başa çıkma üzerinde durması gerektiğini belirtmektedir.

Bugünün ergenleri, geleceğin eğitimli yetişkinlerini meydana getireceklerdir. Bu gençlerin demokrasi içinde eğitim ortamından yararlanmaları çok önemlidir. Bu eğitimin içeriği; dikkatli okuma, tartışma, eleştiri yapma ve dikkatli karar vermeyi içermektedir. Dolayısıyla; eğitimin amaçlarından biri de problemlerin çözülmeden önce, doğru olarak tanımlanması ve doğru yaklaşımın uygulanması ve sorumluluk alarak problemlerin çözümünü ilgilendiren kararları verebilen bireyler yetiştirmektir (Naftel ve Driscoll, 1993).

1.2. Problem

Birey doğumundan ölümüne kadar geçen süre içinde sürekli olarak karar verme durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bireyin verdiği kararlar bazen anlık çözümler getirirken bazen de yaşam şeklini değiştirebilecek nitelikte olabilmektedir. Karar verme

belli bir duruma özgü olmaktan çok gelişimsel bir süreç olarak ele alınabilir. Bu süreç içerisinde bireyler yakın, orta ve uzak geleceğine ilişkin kararlar alabilmektedirler.

Byrnes ve McClenny (1994), iyi bir kararın verilebilmesi için, iyi bir düşüncenin seçilmesi gerektiğini belirtirler. Bireyin yaşantılarını yanlış değerlendirmesi, rasyonel olmayan inançları, etkin olmayan seçeneği seçmesi, yetenekleri hakkındaki yanlış bilgiler etkili olmayan karar vermesine neden olmaktadır.

Psikolojik danışma konusunda yapılan araştırmalarda danışanın çabaları için dört eğilim önerilmektedir. Bu öneriler:

1. Bireylere önemli kişisel kararlar almalarına yardımcı olma,
2. Bireylerin etkin problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma,
3. Gizil güçlerini engelleyici davranışları azaltmalarına yardımcı olma,
4. Bireylerin sağlıklı kişisel gelişimini hızlandırmaktır (Eisenberg ve Delaney, 1993, s: 22).

Olgun ergenin anahtar karakterlerinden biri, mantıklı kararlar verebilmedir. Ergenlikte yapılan seçimler, bireyin biyolojik ve ruh sağlığı, kariyeri, sosyal kabulü için hayat boyu öneme sahip olabilir (Galotti, 2001; Mann, Harmoni ve Power, 1989).

Ergenlik, karar verme yeteneğinin geliştirilmesinde çok önemli bir aşamadır. Bu dönemde ergenlerde fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişmelerinde değişiklikler yaşanmaktadır. Birçok ergen yöntem oluşturmada ve alternatiflerin sonuçlarını öngörmeye yeteneksizken, araştırmalar göstermektedir ki 15 yaş ile beraber birçok ergen karar verme yeteneğinde güvenilir seviyeler göstermektedir (Fischhoff, Crowell, Kipke, 1999; Klaczynski, 2001; Mann, Harmoni ve Power, 1989). Ergenler bu genel yeteneğe rağmen; karar vermede farklı stillere sahiptir. Bu stiller üstesinden gelme stiline göre; karşılaştırmalı olarak etkili ve etkili olmayan, fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan olarak sıralanabilir (Olah, 1995; Plancherel ve Bolognini 1995).

Araştırmacılar genel olarak ergenlerin mesleki seçenekleri değerlendirmede içsel olarak verdikleri değerlerle uyuma düzeyini, karar verme stratejilerinin gelişimini,

sağlıkla ilgili karar verme durumuna yönelik davranışlarını ve karar verme stillerini incelemişler ve bunu ölçmek amacıyla birçok kendini değerlendirme ölçeği geliştirmişlerdir. Ülkemizde özellikle ön ergenlerin karar verme stillerini belirlemede yapılacak çalışmalar açısından ciddi anlamda bir ölçek sorunu mevcuttur. Uyarlanması planlanan ölçek İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencileriyle Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri ve çatışma durumunda yaşadıkları stresle başa çıkma stillerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.

Gözlenen ihtiyaca cevap verebilecek, özellikle de ergenlerin karar verme stillerini ve karar vermede öz-saygı düzeyini belirleyebilecek bir ölçme aracına gereksinim vardır. Bu gereksinimden hareketle Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) uyarlama çalışmasının yapılması önemlidir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; 13-15 yaşları arasındaki Türk ergenleri üzerinde Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) geçerlik ve güvenilirliğini (psikometrik özelliklerini) incelemek ve ölçeğin geliştirildiği kültürden (Avustralya) farklı bir kültürde karar verme davranışlarını inceleyerek karar verme konusundaki anlayışın gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu genel amaç altında bu ölçek uyarlama çalışmasında şu sorulara yanıt aranmıştır;

1.0. Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin (EKVÖ) kapsam geçerliği için:

1.1. Çatışma kuramı temelinde geliştirilmiş olan EKVÖ'nün maddelerinin Türkçe çevirileri ergen karar verme davranışlarını yeterince temsil etmekte midir?

2.0. Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin yapı geçerliği için:

2.1. EKVÖ Türk ergen örnekleminde de orijinal formundaki faktör yapısına sahip midir?

2.2. EKVÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları nelerdir?

3.0. Ölçüt bağıntı geçerlik için:

3.1. İlköğretim 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin EKVÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla Çocuklar için Depresyon Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.2. İlköğretim 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin EKVÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla çocuklar için geliştirilen Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.3. İlköğretim 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin EKVÖ'nün alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla Öz-Saygı Envanteri'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4.0. Güvenirlik için:

4.1. EKVÖ alt ölçeklerinde madde-toplam puan korelasyonları nasıldır?

4.2. Alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları nelerdir?

4.3. Ölçeğin İlköğretim 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerine iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Karar verme ile ilgili literatür incelendiğinde araştırmacılar karar verme olgusuna farklı açılardan yaklaşmışlardır. Bu araştırmaların hemen hepsinde kendini değerlendirme ölçekleri kullanılmakta ve bireyin sağlıklı karar vermesi bu ölçümler aracılığıyla incelenmektedir. Konuyla ilgili araştırmalarda bireylerin karar verme stilleri belirlenmekte ve karar verme becerilerinin geliştirilmesi için neler yapılabileceğinden bahsedilmektedir (Brown ve Mann, 1990; Brown ve Mann, 1991; Burnett, 1991; Byrnes, Miller ve Reynolds, 1999; Coscorelli, 1983; Friedmann ve Mann, 1993;

Harmoni, 1989; Jacobs ve Klaczynski, 2002; Klaczynski, Byrnes ve Jacobs, 2001; Loo, 2000; Mann, L., Beswick, Allouache ve Ivey, 1989; Mann, Harmoni, Power, Beswick ve Ormond, 1988; Mann, Radford, Burnett, Ford, Bond, Leung, Nakamura, Vaughan ve Yang, 1998; Mann ve Tan, 1993; Scott ve Bruce, 1995).

Ülkemizde de karar verme stillerini ölçmek amacıyla kültürümüze uygun bir ölçme aracı geliştirme çalışması Kuzgun (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir. Karar Stratejileri Ölçeği, 40 madde ve bağımsız, mantıklı, kararsız ve içtepsel olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmakta ve 5 basamaklı Likert tipi olarak değerlendirilmektedir. Bağımsızlık alt ölçeği, bireylerin kendi istekleri doğrultusunda kendi başına karar vermesini ölçmeyi; mantıklı alt ölçeği, her bir seçenek hakkında bilgi toplayıp seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını inceleyerek karar vermesini ölçmeyi; kararsızlık alt ölçeği, kararlarını sık sık değiştirerek karar vermesini ölçmeyi; içtepsel alt ölçeği, seçenekler üzerinde tam düşünmeden karar vermeyi ölçmeyi amaçlamaktadır.

Güçray (1996), tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan Karar Davranışları Ölçeği; karar verme durumlarında yaşanan stres ve öz-saygı düzeyi ile karar verme stillerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek; Karar Verme Tepki Stilleri, Karar Vermede Öz-Saygı ve Karar Vermede Stres alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Toplam 40 maddeden oluşan ölçek dört dereceli Likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Karar vermede stres alt ölçeği, karar verme durumunda ortaya çıkan stres veya kaygı düzeyini ölçmeyi, Karar Vermede Öz-saygı karar verme durumunda bireyin öz-saygısını ölçmeyi ve başa çıkma stilleri karar vermede bireylerin kullandığı karar verme stillerini ölçmeyi amaçlamaktadır.

Bacanlı (2000), tarafından kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Kararsızlık Ölçeği 29 madde ve Araştırmacı Kararsızlık ve Aceleci Kararsızlık olmak üzere iki alt ölçekten ve 5'li Likert tipi olarak değerlendirilmektedir. Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği; karar verme sürecinde araştırma, inceleme yapmaya çok zaman ayırma, kararı kesinleştirmede çok sıkıntı çekme, kaygı yaşama ve verilen karardan vazgeçme durumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Aceleci Kararsızlık alt ölçeği ise; bir an önce karar verip karardan kurtulmayı ve verilen karardan hemen vazgeçmeyi ölçmeyi amaçlamaktadır.

Kullanılan ölçeklerin karar vermenin farklı boyutlarını ölçmekle birlikte, uyarlanması planlanan ölçekte olduğu gibi çatışma durumlarında öz-saygıyı ve karar verme stillerini ölçmediği de bir gerçektir. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği 13-15 yaş arasındaki ergenlerin karar verme durumlarında öz-saygı düzeylerini ve kullandıkları karar verme stillerini ölçmektedir. İhtiyatlı-Seçicilik karar verme stili; bireyin karar vermesi gereken durumlarda bir dizi alternatifi dikkatlice araştırması ve alternatiflerin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirerek karar vermesini ölçmeyi, Panik; bireyin karar vermesi gereken durumlarda yeterli zamanı yoksa kendisini stresten ve çatışmadan kurtarmaya yönelik verdiği kararları ölçmeyi, Umursamazlık; bireyin karar vermesi gereken durumlarda sanki verilecek bir karar yokmuş gibi davranarak karardan uzaklaşmasını ölçmeyi, Sorumluktan Kaçma; bireyin karar vermesi gereken durumlarda karar vermeyi erteleme veya sorumluluğu başkasına yüklemesini ölçmeyi amaçlamaktadır.

Ergenlik dönemi fiziksel değişimin başladığı, duyguların çabuk iniş-çıkış gösterdiği, bireyin bağımsız bir kimlik kazanma arzusu içinde olduğu, soyut kavramları daha önceki gelişim görevlerine oranla daha iyi kullandığı bir dönemdir. Bu dönemde ergenin sağlığıyla, kişiliğiyle, ailesiyle, kız-erkek arkadaşlığıyla, okulla, meslek seçimi ile ilgili kaygı ve çatışmaları vardır.

Ergenlik, bireylerin kişisel karar verme ve problem çözme durumlarıyla karşı karşıya kaldığı bir dönemdir. Bu dönemde ergen kendisi için çok zor olabilecek bir takım karar verme ve problem çözme durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu kararlar genel olarak kariyer kararı, okul seçimi, cinsel gelişim vb. kararlardır. Bu kararların seçimi ergenlerin gelecek yaşamı için önemli bir konudur. Bu nedenle ergenlerin karar verme stillerinin bilinmesi ve olumlu karar verme stillerinin öğretilmesi önemli bir konudur (Scott, 2003).

Ergenlik psikolojisinin tanınması ve bu döneme ilişkin daha çok bilgiye sahip olunması bakımından, gençlerin stres durumlarında hangi karar verme stillerini kullandıkları önemlidir. Bununla birlikte psikolojik danışmada da karar verme önemli bir konudur. Öğrencilerin karar verme stillerinin bilinmesi etkin karar verme becerilerinin geliştirilmesi önemli bir konudur.

Güçray'a (1995) göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde bireylerin karar verme davranışının uygun bir şekilde ortaya çıkarılması ulaşılmak istenen amaçtır. Psikolojik danışma ve rehberlikte bireyin problemlerinin çözümünde, karar verme stillerinin bilinmesi önemlidir. Aynı zamanda özellikle ergenlik dönemi öğrencilerin etkili kararlar verebilir hale gelebilmelerinde psikolojik danışma ve rehberlik yönünden yapılabilecek birçok çalışma söz konusudur.

Bireyin, sağlıklı bir şekilde gelişmesi, topluma uyum sağlaması, etkili kararlar verebilmesi, kararlarını uygulayabilmesi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemli bir bölümünü oluşturur (Tan, 1986). İlköğretim psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin amaçlarından birisi de öğrencilerin karar verme becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır (Erkan, 1999). Etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesinde psikolojik danışma ve rehberlik alanına düşen görev oldukça önemlidir. Çünkü psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacı bireylerin sağlıklı kişilik geliştirmelerine ve karar verme sorunlarına yardımcı olmaktır. Bu nedenle psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanların etkili karar verme yöntemlerini ve bunların nasıl öğretilebileceğini bilmeleri gerekmektedir. Bireylere etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesi için her şeyden önce, bireysel karar verme sürecinin incelenmesi ve bu sürecin gerisindeki dinamiklerin ortaya çıkarılması gerekmektedir (Bacanlı, 2000).

Günümüzde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gelişimsel rehberlik yaklaşımı daha çok benimsenmektedir. Erkan (1995), gelişimsel rehberliği, öğrenciye, gerek okulda gerekse yetişkin yaşamda başarılı olması için ihtiyaç duyduğu beceri ve yaşantıları kazandırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel işlevi, öğrencilerin içinde buldukları gelişim görevlerini başarılı bir şekilde tamamlamalarına yardım etmektir. Gelişimsel rehberlik öğrencilerin gereksinimlerini karşılamayı ve öğrencilerin karşı karşıya geldikleri tipik endişelerini, sorunlarını ve seçimlerini çözmeyi hedefler. Öğrenciler kişiler arası iletişim becerilerini ve ilişkilerini, okulda etkin olarak nasıl görev alacaklarını ve faaliyetlere nasıl katılacaklarını, hedeflerini ve amaçlarını, çalışma becerilerini nasıl geliştireceklerini, sorumluluk gerektiren kararlarını nasıl vereceklerini ve problemleri nasıl çözeceklerini öğrenirler. Ayrıca Myrick ve Myrick (1990), gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programının öğrencilerin olumlu benlik

kavramı geliştirme ve sürdürme, boş zamanları değerlendirme alışkanlıklarını kazanma, karar verme becerilerini geliştirme ve bireyin mevcut değer ve ilgilerini belirleme gibi konular üzerinde odaklandığını belirtmektedir (Akt. Doğan, 2000). Gelişimsel rehberlik programının amaçlarından biri olan karar ve problem çözme becerilerinin öğrencilere öğretilmesinde bazı alt amaçlar vardır. Bunlar:

1. Karar verme ve problem çözme modellerinin öğretilmesi,
2. Alternatiflerin ve sonuçların nasıl belirleneceğinin öğretilmesi,
3. Gençliğin genel zorluklarını ve karar vermeyi, problem çözmeyi etkileyen faktörlerin neler olduğunun öğretilmesi,
4. Karar verme ve problem çözme becerilerinin evde ve okulda nasıl kullanılacağına gösterilmesi,
5. Okulun, ailenin gereklerine ve sorumluluklarına uymamanın sonuçlarının neler olabileceğinin gösterilmesidir (Çetinkaya ve ark, 1999 s,198).

Karar verme eğitiminin, önemli kararların henüz alınmaya başlandığı ilköğretim ve liselerde düzenli olarak verilmesi gerekmektedir. Örneğin; 13-14 yaşındaki ergenler, okullarındaki kurs seçeneklerinin seçilebilirliği ve özellikle de kariyer seçenekleri üzerinde doğrudan etkilere sahiptirler. Arkadaş seçimleri, ergenlerin okullarda tanımladıkları alt kültürler üzerinde önemli sonuçlara sahiptir. Bazen bir defada verilmesi gereken kararlar olabiliyor ve bunların geri bozulması çok zordur (Mann, Harmoni ve Power, 1989).

Ergenin karar verme ve problem çözmesi becerisini kazanması, mesleki gelişim süreci için de önemlidir. Ergenin başarılı ve mutlu olabilmesi bu alandaki becerilerini etkin ve verimli bir şekilde kullanmasına da bağlıdır. Bu nedenle okul psikolojik danışmanlarının öğrencilere karar verme ve problem çözme stratejilerini öğretip uygulamalar yaptırarak öğrencilerin bu konuda daha yeterli hale gelmelerine yardımcı olmaları önem taşımaktadır (Yeşilyaprak, 1996).

Nasıl karar verebilecekleri konusunda yeterince bilgi ve beceri sahibi olmayan bireyler, bir karar anında çoğu zaman çatışma ve kaygı yaşayabilmektedir. Bu tür kaygı ve çatışma yaşayan bireyler ise hatalı kararlar verebilmektedir. Alınan yanlış kararlar,

bireyin amaçlarına ulaşabilmesine engel olabildiği gibi, onun istemediği bir hayatı da yaşamasına neden olabilir (Şeyhun, 2000).

Uyarlanması düşünülen ölçek 13-15 yaş arasındaki ergenlerin çatışma durumlarında öz-saygı ve karar verme stillerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ülkemizde var olan ölçekler daha çok karar stratejilerini ve kararsızlık durumunu ölçmekte ve bu ölçekler, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri ile yetişkinlere yöneliktir. 13-15 yaşları arasındaki ergenlerin karar verme stillerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirilmemiş ve başka bir ölçek uyarlanmamıştır.

Yurtdışında psikolojik danışma alanında karar vermeye ilişkin çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Uyarlanması düşünülen ölçek ülkemizde de bu yönde çalışmaların çoğalmasına ve gençlik dönemine ilişkin yapılacak bilimsel çalışmalarda veri toplama amacıyla kullanabilmesine olanak sağlayacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Uyarlanacak olan ölçme aracı yalnızca 13-15 yaşları arasındaki öğrencilerin karar verme durumunda yaşanan stresle başa çıkma stilleri ile karar vermeye ilişkin öz-saygı düzeylerini ölçmeye yöneliktir.
2. EKVÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışması için veriler Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçesi merkez ilköğretim okulları 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuş bir örneklemden elde edilmiştir. Farklı okullardan ve okul dışında olan ergenlere genellenebilirliği bilinmemektedir.

1.6. Tanımlar

İhtiyatlı-Seçicilik (Vigilance): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda bir dizi alternatifi dikkatlice araştırması ve alternatiflerin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirmesidir (Friedman ve Mann, 1993 s: 188).

Panik (Panic): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda yeterli zamanı yoksa kendisini stresten ve çatışmadan kurtarmaya yönelik verdiği kararlardır (Friedman ve Mann, 1993 s: 188).

Umursamazlık (Complacency): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda sanki verilecek bir karar yokmuş gibi davranmasıdır (Friedman ve Mann, 1993 s: 188).

Sorumluluktan Kaçma (Cop-Out): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda karar vermeyi erteleme veya sorumluluğu başkasına yüklemesidir (Friedman ve Mann, 1993 s: 188).

Çatışmasız Bağlılık (Unconflicted Adherence): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda mevcut durumda bir tehdit olmadığı algılanıyorsa verilen karara bağlı kalınır (Mann ve ark, 1989 s: 478).

Çatışmasız Değişim (Unconflicted Change): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda mevcut durumda değişmemede risk varsa ama değişimde risk yoksa karar veren bireyin değişimde risk görmemesi ve tüm alternatifleri dikkate almadan en önemli veya en çok tavsiye edilen kararı seçmesidir (Mann ve ark, 1989 s: 478).

Savunucu kaçınma (Defensive Avoidance): Bireyin karar vermesi gereken durumlarda mevcut durumda değişme ve değişmemede riskler çok yüksekse, bireyin karardan uzaklaşarak, sorumluluğu başkasına atarak veya olma olasılığı en az olan kötü alternatifi destekleyerek uyumsuzluktan kaçmasıdır (Mann ve ark, 1989 s: 478).

BÖLÜM II

KARAR VERME KONUSUNDAKİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR, ÖLÇME ARAÇLARI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Karar Kuramları

2.1.1. Klasik Karar Verme Kuramı (Classical Decision Theory)

Klasik karar verme kuramı, bireyin karar vermesi gereken durumlarda, matematiksel işlemlerle gerçekleşme olasılığı en yüksek olan seçime yönelmesidir. Klasik karar verme kuramında iki temel özellik vardır. Bunlardan bir tanesi olasılık diğeri ise kullanılabilirlik ya da değerdir. Olasılık, olayın oluşma durumu olarak hesaplanır ve ölçek üzerinde sayısal bir değer ifade eder. Genelde bir olayın oluşma olasılığı basit bir formülle hesaplanmaktadır. $\text{Olayın Olasılığı} = \frac{\text{Bu Olayın Frekansı}}{\text{Olası Olayların Sayısı}}$. Kullanılabilirlik ise; karar verme sonucunda ortaya çıkabilecek kazançlar ya da kayıplardır. Klasik karar verme kuramı net karar verme durumlarında işleyebilmekte ve olayın objektif bir biçimde olasılığı ve değeri hesaplanabilmektedir. Ancak çoğu kişisel karar verme durumlarında bireyler, objektif sayısal değerleri belirleyebilmek için yeterince bilgiye sahip olamamaktadırlar. Olasılık da olduğu gibi, kullanılabilirlik veya değerde de genellikle öznel nicelikler söz konusu olabilmektedir. Kişisel karar sonucu ortaya çıkan çoğu değer, öznel olarak kabul edilmelidir. Çünkü bu değerler kolayca sayısallaştırılamamaktadır (örneğin; gelecek garantisi). Hatta zaman ve para gibi kolayca sayısallaştırılabilen kavramlar bile bireyden bireye değişebilmektedir. Yani ortaklaşa kabul edilmiş bir değerden uzaklaşılabilir. Örneğin; on milyon doları olan bir insan için yüz bin dolar kaybetmek ya da kazanmak çok önemli olmayabilir. Birtakım problemlere rağmen psikolojik danışmada klasik karar kuramının temel özelliklerinden faydalanmaktadır. Yani, olası bütün seçenekler taranmakta, kişinin bu seçenekler açısından değerleri ortaya çıkarılmakta, her seçeneğin olma olasılığı araştırılmakta ve muhtemelen kazancı en büyük, kaybı en küçük olan seçenek seçilmektedir (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

2.1.2. Katz'ın Karar Verme Modeli (Katz's Decision-Making Model)

Katz, kariyer kararlarında kullanmak amacıyla bir karar verme modeli geliştirmiştir. Katz, modelinde kişinin kariyer kararı verirken, ilgili ve yetenekli olduğu değerlerinin incelenmesine ağırlık verir. Kariyer kararındaki ilk adımda kişi verdiği kararın önem derecesine göre, değerlerine sayısal olarak bir ağırlık verir. Bu ağırlıkların toplamını yüz olarak değerlendirebiliriz. Daha sonra her bir değer için gerçekte varolan ranjları hesaplanır. (örneğin; ücret değeri için, olası maaş seçeneklerini belirlemeli ve kendisine uygun olan ranjları düşünmelidir.) Bundan sonra da karar verici, kalan kariyer seçeneklerini tanıyarak her seçeneğin “gerçekleşme gücü” ile ilgili katsayıları hesaplamalıdır. Böylece, her mesleki seçeneğin değerlere ilişkin ayrı bir gerçekleşme gücü katsayısı ortaya çıkacaktır. Gerçekleşme gücü katsayısı, değerlerin ağırlıkları ile çarpılarak, her seçenek için “toplam değer güçleri” elde edilir. Sonuçta açık bir biçimde toplamı en büyük olan değer seçilecektir. Her ne kadar Katz'ın formülasyonu kariyer kararları açısından klasik karar kuramının başarılı bir uygulaması olsa da, bu model yine de çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemler seçeneklerle ilgili yeterli bilgi toplanılmaması ve olasılıklara öznel sayısal değerlerin verilmesiyle ilgilidir (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

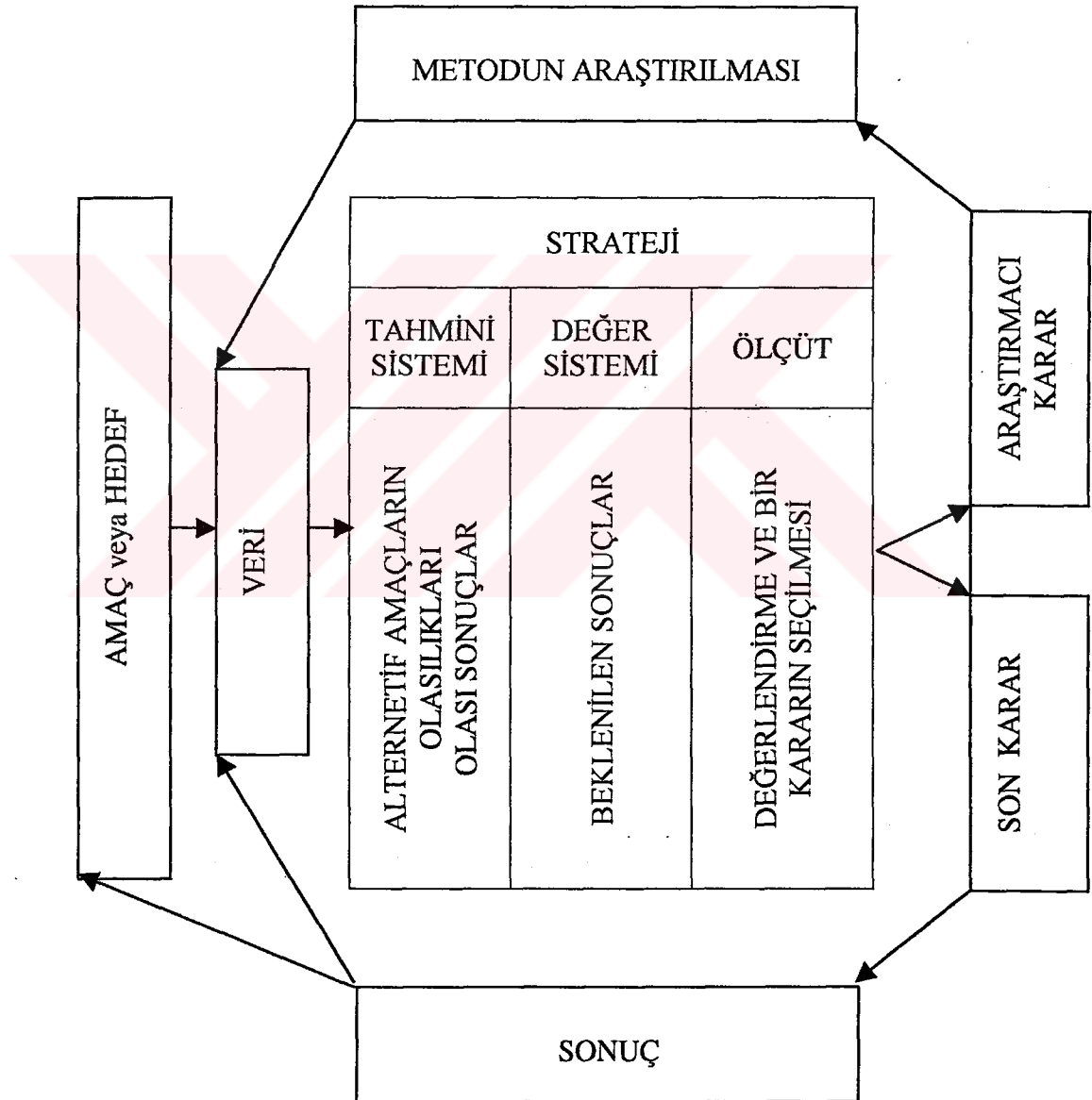
2.1.3. Gelatt'ın Karar Verme Modeli (Gelatt's Decision-Making Model)

Gelatt karar verme modelinde ilk olarak bilgi toplamanın önemine değinmektedir. Bilgi araştırıldıktan sonra, ulaşabileceğimiz iki çeşit kararın olabileceğini önermektedir. Bunlardan ilkinin terminal, ikincisini ise araştırmacı karar olarak adlandırmaktadır. Gelatt araştırmacı kararların terminal kararlardan sonra ortaya çıktığını belirtmektedir (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Danışmanların görevleri, çeşitli karar verme sistemlerinden geçerek danışanın çalışmasına yardım etmektir. Gelatt (1962), karar verme sürecinde, yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olmak üzere üç temel öğenin olduğunu belirtir. Yordayıcı sistem, kararın doğasını ve işlemini göstermektedir. Birey verilecek kararın alternatif yönleri hakkında bilgi toplar. Değer sisteminde, birey seçeneklerin olası yönlerini değerlendirir. Karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri belirtir. Bazen karar, daha fazla veri toplamayı, yeni bir stratejiyi uygulamayı gerektirecek

durumlara sebep olabilir. Bir karar ancak sonuca ulaşıldığında, kabul edildiğinde sonuçlanır. Fakat bu amaçtaki başarı diğer ilgili seçimleri değiştirebilir veya etkileyebilir. Psikolojik danışmanın bu işlemdeki rolü danışanı doğru bilgiye yönlendirmektir. Gelatt'ın karar verme modeli kısaca Şekil 2.1'de görülmektedir.

Şekil 2.1.
Karar Verme İşlemi

2.1.4. Krumboltz'un Kariyer Kararıyla İlgili Sosyal Öğrenme Kuramı (Krumboltz's Social Learning Theory of Career Decision Making)

Krumboltz ve arkadaşları, karar verme için bir model geliştirmişler ve bu modeli aynı zamanda, klasik karar verme kuramını temel alarak kariyer kararlarına göre düzenlemişlerdir. Bu model kariyer kararı ile ilgili olarak sosyal öğrenme kuramının mantıksal bir genişletilmesidir. Modelde kariyer kararının dört etkileyici kategorisi vardır. Bunlar:

1. Genetik donanım ve özel yetenekler,
2. Çevresel koşul ve olaylar,
3. Öğrenme yaşantıları,
4. Göreve yaklaşım becerileridir.

Genetik donanım ve özel yetenekler; doğuştan gelen doğal eğilimlerdir ve bireyin tercihlerini sınırlayabilirler. Örneğin; fiziksel dezavantajlar, müzik, sanat yeteneği gibi. Çevresel koşul ve olaylar; bireyin hiçbir denetiminin olmadığı, ancak onu etkileyen etkenlerdir. Aynı zamanda bunlar bireyin kariyer tercihlerini ve becerilerini etkilerler. Örneğin; iş bulma koşulları, teknolojik gelişim, sosyal örgütlenmedeki değişimler ve ailenin maddi kaynakları gibi. Üçüncü etkileyici; öğrenme yaşantılarıdır. Bu yaşantılar araçsal ve çağrışımsal bir doğaya sahiptir. Araçsal öğrenme yaşantılarında, bireyler çevre ve sosyal ortamlarından kendileri için olumlu sonuçlar ortaya çıkarmak amacıyla davranışsal ve bilişsel tepkiler sergilerler. Örneğin; bir kitap okumak, bir yabancıya merhaba demek ya da karşıt cinsten birisini öpmek gibi. Başarılı araçsal öğrenme yaşantıları, aynı zamanda başarılı kariyer planlama için gerekli olan birçok becerinin öğrenilmesine de neden olur. Çağrışımsal öğrenme yaşantılarında, birey çevre ile ilgili doğrudan yaşantılara girmekten ziyade, çevreyi gözleyerek öğrenir. Örneğin; kişi mesleki kalıp yargıları gerçek ya da hayali modelleri gözleyerek öğrenebilir. Bu gözlemsel öğrenmenin kapsamı, klasik koşullanmanın paradigması ile ilgilidir. Burada önce nötr bir durum vardır ve bu durum, duygulanımsal değeri olan bir diğer durum yaşanırken eşleştirilir. Sonrasında olumlu ya da olumsuz bir duygulanımsal tepki sergilenir. Krumboltz, Mitchell ve Jones (1976) bu klasik koşullanma paradigmasını şöyle bir örnek üzerinde canlandırmışlardır: Kendisine kan gösterildiğinde korkan bir çocuk, doktorluğun kendisi için uygun bir meslek olmadığına

karar verir. Bu gözlemsel öğrenme yaşantıları, sık sık yaşam boyunca süren çağrışımlar oluştururlar ve sonuçta bütün meslekler hakkında uygun olmayan genellemeler ortaya çıkar. Dördüncü etkileyici ise göreve yaklaşım becerileridir. Performans standartları ve değerler, beceriler, çalışma alışkanlıkları, algısal ve bilişsel süreçler, zihinsel yetenekler ve duygulanımsal tepkiler, bireyin yeni problem durum ve görevlerine karşı daha dikkatli davranmasını sağlar. Başarılı öğrenme yaşantıları sayesinde, bu göreve yaklaşım becerileri artan bir şekilde daha uyumlu olmaya başlayabilirler. Bu sayede, hem öğrenme yaşantılarının sonuçları hem de meslek seçimindeki etmenler birlikte bireyin yeni öğrenme yaşantılarının yönünü etkilerler(Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Bu dört etkileyicinin birbiriyle etkileşimi sonucunda, birey üç çeşit durum yaşamaktadır. Bunlardan ilki, kendini gözleme (self-observation) ile ilgili genellemelerdir. Bunlar bireyin öğrenilmiş standartlarla ilişkili gerçek ya da hayali performansını, açık ya da örtük ifadelerle değerlendirmesidir. Kendini gözleme genellemeleri, kişilerin kendilerini karşılaştırmış oldukları standartlar açısından çeşitli şekillerde yapılabilmektedir. Böylece, iki birey hemen hemen benzer davranışlar sergileseler de, bunlardan birisi kendisini başarılı olarak değerlendirirken diğeri başarısız olarak değerlendirebilir. Kariyer kararları açısından, kendini gözleme genellemeleri başarılı olma olasılığı hakkındaki yargıları etkiler. Bu yüzden kendini gözleme genellemeleri kariyer seçiminin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Etkileyicilerin aralarındaki etkileşim sonucu ortaya çıkan ikinci durum; göreve yaklaşım becerileridir. Bunlar, çevreyle başa çıkma açısından, bilişsel ve performansla ilgili yetenekler ile duygulanımsal doğal eğilimler, gelecekteki olaylar hakkında açık ve örtük yordamalar yapma olarak tanımlanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında, kişinin karar verme yöntemi göreve yaklaşım becerilerinin oldukça önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Etkileyicilerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan üçüncü durumda davranış repertuarıdır. Bunlar, yeni problem ve görevlere karşı bireyin sergilediği tepkilerdir.

Krumboltz, Mitchell ve Jones (1976), daha sonra sosyal öğrenme kuramının danışan ve danışmanlar için içerdiği önemli doğurguları açıklamışlardır. Bunlar:

1. Kariyer seçimi, yaşam boyu olan bir süreçtir ve uzun, oldukça karmaşık öğrenme yaşantıları, çevresel olaylar ve kararlardan etkilenir
2. Bu karmaşıklık nedeniyle, hemen hemen bireyin kariyer seçimini yordamak olanaksızdır
3. Kariyer karasızlığı, yeterli kariyer öğrenme yaşantılarına sahip olamamanın doğal bir sonucudur ya da öğrenme yaşantıları uyumsuz olarak biçimlenmiş davranışlarından oluşmuştur
4. Böylece danışmanların sorumlulukları, danışanlarının mantıklı bir kariyer kararı becerisi sırasını öğrenmelerine, kariyere uygun araştırma yaşantılarının makul bir sırasını düzenlemelerine yardım etmek ve bu öğrenme yaşantıları sonucunda ortaya çıkan kişisel sonuçlarını nasıl değerlendireceklerini öğretmektir.

Krumboltz ve Hamel (1977), kariyer kararlarının mantıklı bir biçimde verilebilmesi için bir model geliştirmişlerdir. Bu model çeşitli adımları içermektedir. Bunlar:

1. Problemi tanımlamak,
2. Bir eylem planı belirlemek,
3. Değerleri açıklamak,
4. Seçenekleri tanımak,
5. Uygun sonuçları keşfetmek,
6. Sistemik biçimde seçenekleri elemek,
7. Eyleme başlamaktır (Akt. Mitchel ve Krumboltz, 1984).

2.1.5. Normatif Seçim ve Fayda Teorisi (Normative Theory of Utility and Choice)

Baron (1994) bireylerin karar verme durumlarında olası seçeneklerden en yararlı olanı nasıl belirmemiz gerektiğini açıklamak için seçim ve fayda teorisini geliştirmiştir. Seçim ve fayda kuramı beklenen fayda teorisi (expected-utility theory), çoklu yüklemeli fayda teorisi (multiattribute utility theory) ve faydacılık olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Beklenen fayda teorisi; bir karar durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların birey için yararlı olup olmayacağı ile ilgilidir. Bu teoride birey alternatiflerin olası sonuçlarının neler olabileceğini incelemekte ve kendine en fazla yarar getiren

alternatife yönelmektedir. Çok yüklemeli fayda teorisi; farklı amaçlardan birine yönelme ile ilgilidir. Birey, alternatiflerin olası sonuçlarını, ulaşmak istediği amacına göre incelemekte ve her alternatife kendine göre önemli olan bir takım değerler vermektedir. Birey, en fazla yüklediği değer ile olması muhtemel alternatifi dengeleyerek karar vermektedir. Faydacılık ise; bireylerin amaçları arasında çatışma olduğunda verdiği kararlarla ilgilidir. Bu durumda karar anında bütün insanlar için en fazla kazanç getiren eylem, en yararlı olandır.

Fayda teorisi karar vermede sonuç çıkarma ile ilgilidir. Bireyler karar anında, hedeflerini, seçimlerini ellerindeki kanıtlara göre etraflıca düşünmektedirler. Fakat bunların olası sonuçlarının neler olabileceğini hesaplamamaktadırlar. Bu nedenle fayda teorisi alternatiflerin etraflıca düşünülüp değerlendirilmesinden çok, alternatiflerin sonuçlarının bireyler için yararları üzerinde durmakta ve bunları hesaplamaktadır.

2.1.6. Çatışma Teorisi (Conflict Theory)

Janis ve Mann (1977), sistematik yaklaşımlara temel oluşturmak amacıyla, çatışma teorisini geliştirdiler. Çatışma teorisi, 5 tip karar verme stilini ve bu stillerin stresle olan ilişkilerini açıklamaktadır. Her bir karar verme stili, zaman baskısı ve ikilemlere çözüm bulmada iyimserlik ve kötümserlik koşullarıyla belirlenmiş ve belli bir psikolojik baskı düzeyi ile iç içe geçmiş durumdadır. Bu karar verme stilleri:

1. Çatışmasız bağlılık (unconflicted adherence)
2. Çatışmasız değişim (unconflicted change)
3. Savunucu kaçınma (defensive avoidance)
4. Aşırı Uyarılmışlık (hypervigilance)
5. İhtiyatlı-seçiciliktir. (vigilance)

Çatışmasız bağlılık (unconflicted adherence); mevcut durumda bir tehdit olmadığı algılanıyorsa verilen karara bağlı kalınır. Bu durumda birey stres yaşamayabilir veya stres az düzeyde ortaya çıkabilir. Çatışmasız değişim (unconflicted change) de ise; mevcut durumda değişmemede risk varsa ama değişimde risk yoksa karar veren birey değişimde risk görmez ve tüm alternatifleri dikkate almadan en önemli veya en çok tavsiye edilen kararı seçer. Bu durumda da birey stres yaşamayabilir

veya stres az düzeyde ortaya çıkabilir. Savunucu kaçınım (defensive avoidance); mevcut durumda değişme ve değişmemede riskler çok yüksekse, birey kaytararak, sorumluluğu başkasına atarak veya olma olasılığı en az olan kötü alternatifi desteklemek için akıl yürütmeler oluşturarak uyumsuzluktan kaçır. Bu durumda birey yüksek stres yaşamakta ve aynı zamanda zaman baskısı altında karar vermek zorundadır. Aşırı Uyarılmışlık (hypervigilance) karar stili; mevcut durumda birey bir çözüm bulma konusunda iyimser ise, fakat dikkatli bir inceleme için zamanının yetersiz olduğunu düşünüyorsa, en az kötü olduğunu düşündüğü bir seçeneğe tutunabilir. Birey, ikilemden çıkmak için çılgınca yol arar. Zaman baskısına bağlı olarak, karar veren birey çabuk rahatlamayı sağlayacak gibi görünen ani çözüm önerileri üzerinde düşünceşizce değerlendirmeler yapır. Seçimin bütün sonuçlarının etkileri, duygusal heyecan, önseçim ve sınırlı dikkat nedeniyle gözden kaçırılır. Büyük bir duygusal gerilim yaşanır. Bu durumda da birey yüksek stres yaşamakta ve aynı zamanda zaman baskısı altında karar vermek zorundadır. Son olarak İhtiyatlı-seçicilik (vigilance) karar verme stili gelmektedir. İhtiyatlı-Seçici karar verme stili; bireyin, mevcut durumda çözüm bulma konusunda iyimser olduğunda son kararını vermeden önce dikkatli bir şekilde seçenekleri gözden geçirebilmek ve sonucu değerlendirebilmek için yeterince zamanının olduğuna inandığında kendisi için uygun olanı seçmeye yönelmesidir. Karar veren birey, dikkatlice ilgili bilgileri araştırır, tarafsız tavırla bilgileri özümser ve karar vermeden önce alternatifleri dikkatlice değerlendirir. Karar verme stillerinin etkilendiği değişkenler ve ortaya çıkışı aşağıdaki Şekil 2.2’de özetlenmiştir.

Şekil 2.2

Karar Verme Stillерinin Ortaya Çıktığı Durumlar

	Yaklaşım Tarzı		Zaman Baskısı		Stres Seviyesi			
	İyimser	Kötümser	Var	Yok	Yok	Az	Orta	Üst
Umursamazlık		+		+	+	+		
Sorumluluktan Kaçma		+	+					+
Panik	+		+					+
İhtiyatlı-Seçicilik	+			+			+	

Çatışma teorisinde ilk üç karar verme stili (Umursamazlık, Sorumluluktan Kaçma, Panik) uygun olmayan; son karar verme stili İhtiyatlı-Seçicilik) ise uygun olan karar verme stili olarak tanımlanmıştır (Friedmann ve Mann,1993; Janis ve Mann, 1977; Mann, Beswick, Allouache ve Ivey, 1989; Mitchell, ve Krumboltz, 1984).

Bu dört karar verme stili uyumlu (adaptive) ve uyumsuz (maladaptive) olmak üzere iki kategoride sınıflandırılabilir. Uyumlu bir karar verme stili dikkatlice düşünülmüş bir davranıştır. İhtiyatlı-seçicilik, (vigilant) ve özsaygı (self-esteem) uyumlu karar verme stilleridir. Uyumlu olmayan (maladaptive) karar verme stilleri ise, uyumlu karar verme stiline tezat olarak, yüksek kalitede bilgi toplama yönteminin gerekleri karşılanmamaktadır.

Bu dört karar verme stillerinden panik (panic), sorumluluktan kaçma (Cop-Out) ve ilgisizlik (Complacency) birbirleriyle pozitif olarak ilişkilendirilebilir. İhtiyatlı-seçicilik (vigilant)'de diğerleriyle negatif olarak ilişkilendirilebilir ya da herhangi bir ilişkilendirme yapılmayabilir (Friedmann ve Mann,1993).

Karar verme sürecinde (yani, ihtiyatlı bilgi toplama sürecini teşvik etme), Janis ve Mann, danışmanların danışanlarına karar dengesi çizelgesini kullanmalarını önermektedir. Bu denge çizelgesinin amacı; seçilen çeşitli seçeneklerin bütün olumlu ve olumsuz sonuçlarını danışanın düşünmesine yardım etmektir. Çizelgede olabilecek olumlu ya da olumsuz sonuçlara ait 4 kategori bulunmaktadır :

1. Benlik için yararlı olabilecek kazançlar ya da kayıplar,
2. Diğer insanlar için yararlı olabilecek kazançlar ya da kayıplar,
3. Kendini onaylama ya da onaylamama
4. Sosyal olarak onaylanma ya da onaylanmamadır.

Danışmanların önemli bir görevi danışanlarına yapmayı deneyecekleri seçeneklerin bulunması gereken bir listeyi sunmaktır. Kariyer kararlarını etkileyebilen ve üzerinde düşünülmesi gereken basit bir örnek liste aşağıda verilmiştir (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Örnek Liste : Son Sınıfta Öğrenimine Devam Eden Üniversite Öğrencilerinin Mezun Olduktan Sonra Ne Yapması Gerektiğine Yönelik Karar Verme Durumuyla Karşı Karşıya Kaldığında, Uygulanan Denge Çizelgesi Prosedüründe Kullanılan ve Kariyer Seçimini Etkileyebilen Faktörlerin Listesi

1.0 Benlik için yararlı olabilecek kazançlar ve kayıplar:

- 1.1. Kazançlar,
- 1.2. İşin zorluğu,
- 1.3. İşe yönelik ilgi seviyesi,
- 1.4. İş görevlerini seçme özgürlüğü,
- 1.5. İlerleme şansı,
- 1.6. Güvenlik,
- 1.7. Kişisel ilgiler için zaman ayırabilme,
- 1.8. Diğer nedenler. (Örneğin; sosyal yaşamımızla ilgili önemli kısıtlamalar, kariyerin ya da iş taleplerinin evlilik üzerindeki etkileri, ilişki içinde olacağımız insanların özellikleri).

2.0. Diğer İnsanlar için yararlı olabilecek kazançlar ya da kayıplar:

- 2.1. Aile için kazançlar,
- 2.2. Aile için statüsü
- 2.3. Aile için zaman ayırabilme,
- 2.4. Aile için yaşanılacak güvenli bir çevre,
- 2.5. Bir gruba destek pozisyonunda olunabilecek bir ortam,
- 2.6. Diğer nedenler.

3.0. Kendini onaylama ya da onaylamama:

- 3.1. Sosyal hayata katkılardan dolayı gelen öz güven,
- 3.2. İş görevlerinin etik boyutu,
- 3.3. İş yaşamında kendinden ne kadar ödün vereceği,
- 3.4. İşin yaratıcı ya da orijinal olması,
- 3.5. Bireyin etik standartlarını karşılayan yaşam tarzını içeren bir iş,
- 3.6. Uzun vadeli yaşam hedeflerine yönelik fırsat,
- 3.7. Diğer nedenler (mesleğin bir işten daha fazla ifade edilişi).

4.0. Diğer bireyler tarafından sosyal olarak onaylanma ya da onaylanmama:

- 4.1. Aile,
- 4.2. Sınıf arkadaşları,
- 4.3. Eş,
- 4.4. Meslektaşlar,
- 4.5. Toplumun geneli,
- 4.6. Diğer nedenler (sosyal, politik ve dini gruplar) (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Karar verici denge çizelgesini yetersiz bir şekilde tamamlarsa, karar verme anında büyük olasılıkla kötü bir seçimden, karar sonrası yaşanan pişmanlıktan ve bu kararda ısrar edememekten kaynaklanan kaçınımsal sonuçlarla karşılaşacaktır. Janis ve Mann, bu durumu eksik denge çizelgesi denencesi olarak adlandırmışlardır. Janis ve Mann danışmanlara, bir karar verme denge çizelgesinin tamamlanmasında, danışanlarına yardım etmeleri için kullanabilecekleri öneriler vermektedir.

Kısaca özetlenirse; görüşmeci danışanın düşündüğü bütün seçenekleri tanımlamasını ve her bir seçeneğin olumlu-olumsuz yönlerini belirlemesini istemelidir. Daha sonra, görüşmeci danışana boş bir denge çizelgesi göstererek, her bir kategorinin anlamını açıklamalıdır. Görüşmeci, en çok yeğlenen seçenekleri doldurması için danışana yardım etmelidir. Bundan sonra, görüşmeci, danışandan denge çizelgesindeki her bir gözeneği yeniden incelemesini ister ve bu kez seçenekler hakkında akla gelmeyenler düşünölmeye başlanır. Herhangi bir konuyu gözden kaçırmamak için, danışan seçmiş olduğu seçimle ilgili olabilen düşüncelerin bir listesini verir. Bu bilişsel alıştıırma üzerinde harcanan zamanın çoğu, genellikle başlangıçta çok az ya da hiç boşluk ayrılmayan kategorilere ayrılır. En çok benlik ve önemli kişilerden onaylanma ya da onaylanmama konusunda düşünölmür (Mitchel ve Krumboltz, 1984).

Denge çizelgesi sayesinde, danışan ihtiyatlı bilgi süreceleme ve bütün gerekli bilgiyi elde etme gereksinimini keşfeder. Çizelge 2.3.'te hukuk faköltesinden mezun olduktan sonra vekil avukat olmak için üç seçenek arasında seçim yapma durumunda olan bir birey için denge çizelgesine bir örnek verilmiştir.

Şekil 2.3.
Kavramsallaştırılmış Kararsal Çatışma için Bir Denge
Çizelgesinin Şematik Gösterimi

Avukatların kariyer çatışmaları ile ilgili araştırmalara göre sezinleme çeşitleri	Alternatif Davranış Seçenekleri					
	1. Seçenek (örneğin, adalet bakanlığında işe girmek)		2. Seçenek (Wall Street'te işe girmek)		3. Seçenek (küçük bir kasabada özel büro açıp çalışmak)	
	+	-	+	-	+	-
A. Benlik için yararlı olabilecek kazançlar ya da kayıplar; 1- Kişisel kazanç 2- Günlük işlere karşı ilgi 3- Tercih edilmiş bir şehirde yaşama fırsatı 4- n-						
B. Diğer insanlar için yararlı olabilecek kazançlar ya da kayıplar; 1- Aile içi sosyal statü 2- Toplumda siyasal bozukluğun azalması 3- Daha ileri vatandaşlık hakları 4- n-						
C. Kendini onaylama ya da onaylamama; 1- Yasal uygulamalarla ilgili ahlaki düşünceler 2- Bağımsız olma ile ilgili "ego ideali" 4- n-						
D. Sosyal olarak onaylanma ya da onaylanmama 1- Eşten gelen 2- Yakın bir arkadaştan gelen 3- Ulusal profesyonel örgütten gelen 4- n-						

(Mitchel ve Krumboltz, 1984).

2.2. Karar Verme ile İlgili Geliştirilen Ölçme Araçları

2.2.1. Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ)

Karar Stratejileri Ölçeği, Kuzgun (1993), tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği, 40 madde ve bağımsız, mantıklı, kararsız ve içtepsel olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmakta ve 5 basamaklı Likert tipi olarak değerlendirilmektedir. Bağımsızlık alt ölçeği, bireylerin kendi istekleri doğrultusunda kendi başına karar vermesini ölçmeyi; mantıklı alt ölçeği, her bir seçenek hakkında bilgi toplayıp seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını inceleyerek karar vermesini ölçmeyi; kararsızlık alt ölçeği, kararlarını sık sık değiştirerek karar vermesini ölçmeyi; içtepsel alt ölçeği, seçenekler üzerinde tam düşünmeden karar vermeyi ölçmeyi amaçlamaktadır. Karar verme stratejileri alt ölçekleri her biri on'ar maddeden oluşmaktadır. Maddeler; 1 (Hiç uygun değilse), 2 (Pek uygun değilse), 3 (Biraz uygunsu), 4 (Uygunsu) ve 5 (Çok uygunsu) kategorilerinden biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Dolayısıyla her bir alt ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 50'dir. Puan yüksekliği ilgili özelliğin varlığına işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla saptanmıştır. Ölçek çeşitli bölgelerde öğrenimine devam eden 12 ildeki 246 erkek ve 327 kız olmak üzere toplam 573 lise öğrencilerine uygulanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçek her biri 10 maddelik 4 alt ölçek halinde düzenlenmiştir.

Karar vermede içtepsel alt ölçeği'nin içtutarlığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .81, mantıklı alt ölçeğinin .80, bağımlı alt ölçeğinin .52 ve kararsızlık alt ölçeğinin .86 bulunmuştur. Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliliği, belirli karar stratejilerini kullanmaları beklenen grupları ölçeğin ayırt edip etmediğine bakılarak incelenmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmada karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka ve 25-40 yaş grubundaki yetişkinlere uygulanarak gençlerle arasındaki farka bakılmıştır. Uygulamalar sonrasında kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha bağımlı karar verdikleri, erkek öğrencilerin ise daha çok içtepsel karar stratejisini kullandıkları görülmüştür. Yetişkinlerle gençlerin karar stratejileri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

2.2.2. Karar Verme Davranışları Ölçeği (KDÖ)

Karar verme durumlarında yaşanan stres ve öz-saygı düzeyi ile karar verme stillerini belirlemek amacıyla Radford, Mann, Ohta ve Nakane (1993) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek; Karar Verme Tepki Stilleri, Karar Vermede Öz-Saygı ve Karar Vermede Stres alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Toplam 40 maddeden oluşan ölçek dört dereceli Likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Karar Vermede Öz-Saygı Alt Ölçeğinde altı madde yer almaktadır. Maddeler 3 (hemen her zaman), 2 (çoğunlukla, 1 (Bazen) ve 0 (Hiçbir zaman) şeklinde dört kategoriden biri seçilerek yanıtlanmaktadır. Puan yüksekliği karar vermede öz-saygının yüksekliğine işaret etmektedir. Üç maddeye verilen puanlar (2, 4, 6) ters çevrilmek suretiyle hesaplanmaktadır. Ölçeğin; Cronbach Alpha katsayısı-.77, test tekrar test güvenilirliği ise .62 olarak bulunmuştur.

Karar vermede stres alt ölçeği, karar verme durumunda ortaya çıkan stres veya kaygı düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek, karar vermede yaşanan strese ilişkin on madde içermektedir. İki madde ters çevrilerek hesaplanmaktadır. Puanlama aynı şekilde yapılmakta, puan yüksekliği stresin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı-.82 olarak bulunmuştur.

Karar vermede başa çıkma stili her biri altı maddeden oluşan dört alt ölçekten oluşmaktadır. Karar Vermede Başa Çıkma Stilleri İlgisizlik, Kaçınma, Aşırı Uyarılmışlık ve Seçiciliktir. Bu ölçekte diğer alt ölçekler gibi yanıtlanmakta, puan yüksekliği ilgili karar stilinin kullanıldığına işaret etmektedir. İlgisizlik alt ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı -.68, Kaçınma -.79, Aşırı Uyarılmışlık -.77 ve Seçicilik -.60 olarak bulunmuştur (Radford, Mann, Ohta ve Nekane, 1993).

Ölçeğin uyarılma, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Güçray (1995), tarafından yapılmıştır. Bu amaçla ölçek 800 lise öğrencisine uygulanmıştır. Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği'nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .74, Karar Vermede Stres alt ölçeği'nin .72, Karar Verme Stilleri alt ölçeklerinde ise Cronbach alfa değerleri .42 ile .53 arasında olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçek, 82 öğrenciden oluşan bir gruba üç hafta

ara ile uygulanarak kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı incelenmiştir. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayıları .62 ile .88 arasında değişmektedir.

Ölçek maddelerine ilişkin daha ayrıntılı bilgi için öğrencilerin puanları üzerinde madde toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres korelasyon katsayılarının .62 ile .71 arasında değiştiği gözlenmiştir. Karar vermede başa çıkma stillerinde ise madde toplam puan korelasyonları .46 ile .77 arasındadır. Karar Vermede Öz-Saygı ile Karar Vermede Stres ve olumsuz karar verme stilleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler varken, Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği puanları ile uyumlu karar verme stilleri Seçicilik alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin yapılan incelemeler geçerlik ve güvenirliği konusunda yeterli veri sağlamıştır.

2.2.3. Karar Verme Becerisi Ölçeği

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarını çözmeye ilişkin karar verme becerisini ölçmek amacıyla Karakaş (1999) tarafından geliştirilen Karar Verme Becerisi Ölçeği, 17 maddeden oluşan 4 dereceli Likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, bağımlı, isteklerini göz önüne alma, bağımsız ve yeteneklerine göre karar verme olmak üzere 4 alt ölçek içermektedir. Bağımlı alt ölçeği, karar verme anında çocukların çevresindekilerin görüşlerinden etkilenecek karar vermesini ölçmeyi; isteklerini göz önüne alarak alt ölçeği, çocukların karar verme durumunda kendi isteklerini de göz önünde bulundurmasını ölçmeyi; bağımsızlık alt ölçeği, çocukların kendi görüşlerine değer verip bağımsız karar vermesini ölçmeyi; yeteneklerine göre karar verme alt ölçeği, çocukların karşılaştığı karar verme durumunda yeteneklerini kullanıp kullanmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Karar Verme Becerisi Ölçeği'nde Bağımlı alt ölçeğinde 6, İsteklerini Göz Önüne Alma alt ölçeğinde 5, Bağımsızlık alt ölçeğinde 4 ve Yeteneklerine Göre Karar Verme alt ölçeğinde 2 olmak üzere toplam 17 madde vardır. Ölçekteki soruların 10 tanesi olumlu, 7 tanesi ise olumsuz ifadelendirilmiştir. Maddeler; 4 (Her Zaman), 3 (Çoğunlukla), 2 (Ara Sıra) ve 1 (Hiçbir Zaman) kategorilerinden biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Puan yüksekliği ilgili özelliğin varlığına işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla saptanmıştır. Ölçek Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez ilçelerinde öğrenimine devam eden 328 kız ve 330 erkek olmak üzere toplam 658 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 4 alt ölçek halinde düzenlenmiştir.

Karar Vermede Bağımlı Alt Ölçeği'nin içtutarlığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .65, isteklerine göre karar verme .55, bağımsız karar verme .47 ve yeteneklerine göre karar verme .48 bulunmuştur. Karar Verme Becerisi Ölçeği'nin geçerliği, belirli karar stratejilerini kullanmaları beklenen grupları ölçeğin ayırt etmediğine bakılarak incelenmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmada karar stratejileri yönünden cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri ve özel okul ya da devlet okulu olması değişkenleri açısından bakılmıştır. Uygulamalar sonrasında kız öğrencilerin bağımlı karar verdikleri, erkek öğrencilerin ise bağımsız karar verdikleri görülmüştür. Gruplar arasında bu faktörler açısından karar verme becerilerinde anlamlı bir fark olduğu, yani okulun bulunduğu çevrenin karar vermenin bu yönleri açısından etkisi olduğunu göstermektedir. Yani, üst sosyo-ekonomik düzeyde olan ve özel okulda bulunan öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisi konusunda daha olumlu bir beceriye sahip olduğunu belirtmektedir.

2.2.4. Kararsızlık Ölçeği (KÖ)

Kararsızlık Ölçeği, Bacanlı (2000), tarafından kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Kararsızlık Ölçeği 29 madde ve Araştırmacı Kararsızlık ve Aceleci Kararsızlık olmak üzere iki alt ölçekten ve 5'li Likert tipi olarak değerlendirilmektedir. Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği; karar verme sürecinde araştırma, inceleme yapmaya çok zaman ayırma, kararı kesinleştirmede çok sıkıntı çekme, kaygı yaşama ve verilen karardan vazgeçme durumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Aceleci Kararsızlık alt ölçeği ise; bir an önce karar verip karardan kurtulmayı ve verilen karardan hemen vazgeçmeyi ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeğinde 20, Aceleci Kararsızlık alt ölçeğinde ise 9 madde yer almaktadır. Maddeler; 1 (Hiç Uygun Değil), 2 (Pek Uygun Değil), 3 (Biraz Uygun), 4 (Uygun) ve 5 (Çok Uygun) kategorilerinden biri

işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Ölçeğin alt ölçekleri ve toplam puanı hesaplanabilmektedir. Puan yüksekliği ilgili özelliğin varlığına işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla yapılmıştır. Araştırmaya 17-21 yaşları arasında 470 kız ve 391 erkek olmak üzere toplam 861 üniversite öğrencisi katılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek maddeleri iki faktörde toplanmıştır. Birinci faktör (Araştırmacı Kararsızlık) toplam varyansın %29.72'sini, ikinci faktör (Aceleci Kararsızlık) toplam varyansın %14.62'sini açıklamaktadır.

Ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla hesaplanan iç tutarlılık katsayıları; Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği .93, Aceleci Kararsızlık alt ölçeği .84 ve Kararsızlık Ölçeği'nin tümü için .93 olarak bulunmuştur. puan değişmezliğinin sınındığı test-tekrar test yöntemi sonuçlarında, Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği .77, Aceleci Kararsızlık alt ölçeği .63 ve Kararsızlık Ölçeği toplam puanı için ise .75 olduğu görülmektedir. Ayrıca Kararsızlık Ölçeği'nin tümünün ve alt ölçeklerinin madde toplam puan korelasyonlarına bakılmıştır. Ölçeğin tümünde madde toplam puan korelasyonunun .27 ile .69, Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeğinde .48 ile .73 ve Aceleci Kararsızlık alt ölçeğinde ise .47 ile .61 arasında dağılmaktadır.

Ölçeğin geçerliğiyle ilgili bir diğer incelemede durumluk kaygı ile Kararsızlık Ölçeği'nin tümü .27 ($p<.01$) ve Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği .28 ($p<.01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, Aceleci Kararsızlık alt ölçeği .10 arasında bir ilişki bulunmamıştır. Sürekli kaygı ile Kararsızlık Ölçeği'nin tümü .53 ($p<.01$), Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeği ile .57 ($p<.01$) ve Aceleci Kararsızlık alt ölçeği ile .16 ($p<.05$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

2.3. Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmalar

2.3.1. Yurtdışındaki İlgili Araştırmalar

Bu bölümde karar verme ile ilgili olarak yurtdışında yapılmış benzer içerikte olan çalışmalara yer verilmiştir.

Radford, Mann, Kalucy (1986), hastane ortamında psikiyatrik rahatsızlığı olan insanların, psikiyatrik rahatsızlığı ile karar verme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışmaya psikolojik rahatsızlığı olan 39 hasta katılmıştır. Araştırmada veriler Middlesex Hastane Envanteri (Middlesex Hospital Inventory), Beck Depresyon Envanter (The Beck Depression Inventory) ve Karar Verme Ölçeği (Decision Making Questionnaire) ile toplanmıştır. Mann (1982) tarafından geliştirilen Karar Verme Ölçeği bu çalışma için yeniden düzenlenmiştir. Ölçek Karar vermede öz-saygı ve 3 farklı karar verme stilini ölçmektedir. Ölçek karar vermede öz-saygı alt ölçeği 6 ve karar verme stillerini ölçen alt ölçekler ise 16 madde olmak üzere toplam 22 maddeye düşürülmüştür. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayıları: Karar vermede öz-saygı .62, karar vermede umursamazlık .68, karar vermede aşırı uyarılmışlık .47 olarak bulunmuş ve Cronbach alfa değerlerinin .72 ila .77 arasında değiştiği görülmüştür.

Psikonörotik bozukluk ölçümlerinde en yüksek değerleri alan hastalar karar verme mekanizmaları en düşük olanlardır. Depresyon düzeyinin yüksekliği ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, hastaların öz-saygı düzeylerinin düşük olduğu, panik eğilimli davranışlar gösterdikleri ve karar vermekten kaçma, sorumluluk almama stillerini kullandıkları görülmüştür. Edwards'ın beklenen değer modeline göre depresyon düzeyinin yüksekliği ile tahminler, yargılar ve seçimin mantıksallığı arasındaki ilişkiye bakılmış ve depresyon düzeyi yükseldikçe hastaların daha az mantıklı karar verdiği, alternatiflerin daha az çekici geldiği ve tahmin ve yargılarında tutarsızlık olduğu görülmüştür. Genel olarak, bu hastaların aynı zamanda yanlış uygulanan karar verme stillerini, özellikle kararsızlık, yüksek derecede kullandıkları ve hastaların yarısına yakınının rasyonel karar verme yeteneği de sergilediği görülmüştür. Geri kalanlar ise ya irrasyonel karar vermişler ya da hiç karar vermemişlerdir. Testler sırasında sorulara cevap vermede gözle görülür yavaşlık ve sık cevap verememe eğilimi gözlenmiştir.

Radford, Mann, Ohta ve Nakane (1993), Japon ve Avustralya üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri açısından kültürel farkların olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmaya yaşları 16 ile 24 arasında değişen Nagasaki Üniversitesi'nden 505 erkek ile 237 kız olmak üzere toplam 743 Japon üniversite öğrencisi ile Flinders Üniversitesi'ne devam eden 116 erkek ve 193 kız olmak üzere

toplam 309 Avustralyalı üniversite öğrencisi katılmıştır. Mann (1982) tarafından geliştirilen Flinders Karar Verme Ölçeği (Flinders Decision Making Questionnaire) yeniden düzenlenmiş ve ölçek Karar Davranışları Ölçeği (Decision Behaviours Questionnaire) olarak isimlendirilmiş ve veriler bu ölçekle toplanmıştır. Karar Davranışları Ölçeğine bu çalışma için karar vermede öz-saygı, stres ve sorumluluk olmak üzere 3 alt ölçek eklenmiştir. Ayrıca sorumluluk alt ölçeği kendi içinde karar vermede yeterlik, savunucu kaçınım, aşırı uyarılmışlık ve seçim olmak üzere 4 farklı boyutu da ölçmektedir. Güvenirlik çalışmasında alt ölçeklerin Cronbach alfa değerlerinin Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeğinde -.77, Karar Vermede Stres alt ölçeğinde -.82, Umursamazlık karar verme stilinde -.68, savunucu kaçınım karar verme stilinde -.79, Aşırı uyarılmışlık karar verme stilinde -.77 ve Seçicilik karar verme stilinde -.60 olduğu görülmüştür.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda Japon örnekleminde karar vermede yeterlik ve seçim stilleri arasındaki ilişki hariç, diğer bütün korelasyonlar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. İki örneklemden elde edilen ölçekler arasındaki ilişki ile yaş ve karar verme arasında anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonunda karar vermede öz-saygı düzeyi yüksek olan üniversite öğrencileri daha az karar stresi yaşamakta, seçim ve sorumluluk stillerini kullanmaya daha yatkın davranışlar gösterdikleri bulunmuştur. Kültürler arası ve cinsiyetler arasındaki farkları test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda Avustralyalı üniversite öğrencilerinin, Japon üniversite öğrencilerine oranla daha yüksek öz-saygı düzeyine sahip oldukları ve daha fazla seçim sorumluluğu aldıklarını, daha az stres yaşadıkları, savunucu kaçınım, aşırı uyarılmışlık stillerini kullandıklarını bulmuşlardır. Ayrıca Avustralyalı erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha az karar stresi yaşadıklarını, fakat Japon öğrencilerinde ise kız öğrencilerin, erkek öğrencilere oranla daha az stres yaşadıkları bulunmuştur.

Friedman ve Mann (1993), İsrail’li ve Avustralyalı ergenlerin karar vermede başa çıkma stilleri arasında farklılık olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmaya yaşları 13 ile 16 arasında değişen ve İsrail’de öğrenimine devam eden 579 erkek ve 449 kız olmak üzere, toplam 1028 öğrenci ile Avustralya ‘da öğrenimine devam eden 230 erkek ve 198 kız olmak üzere toplam 428 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler (Mann ve ark, 1989) tarafından geliştirilen Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (Adolescent Decision

Making Questionnaire) ile toplanmıştır. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği karar vermede öz-saygı ile panik (panic), umursamazlık (Complacency), ihtiyatlı-seçicilik (vigilance) ve sorumluluktan kaçma (cop-out) durumlarını ölçen dört başa çıkma stillerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçek İsrail örnekleme uyarlanmış ve yapılan güvenilirlik çalışmasında alt ölçeklerin Cronbach alfa değerlerinin .59 ila .65 arasında değiştiği görülmüştür. Araştırma sonucunda İsrail’de öğrenimine devam eden ergenlerin, Avustralya’da öğrenimine devam eden ergenlere oranla karar vermede daha yüksek öz-saygı düzeyine sahip oldukları ve ihtiyatlı-seçici (vigilant) başa çıkma stilini daha çok kullandıkları ve sorumluluktan daha az kaçtıkları görülmüştür. Ayrıca; sonuçlara cinsiyet açısından bakıldığında İsraili erkek ergenlerin ve Avustralyalı erkek ergenlerin, İsraili kız ergenlere ve Avustralyalı kız ergenlere oranla karar vermede öz-saygı düzeylerinin yüksek olduğu, daha umursamaz (complacency) başa çıkma stilini kullandıkları ve daha az panik yaşadıkları görülmüştür. Her iki örnekleme de ihtiyatlı-seçici (vigilant) başa çıkma stilinin kullanımı, uyumsuz (maladaptive) başa çıkma stillerini (sorumluluktan kaçma, umursamazlık ve panic) azalttığı görülmüştür.

Mann ve arkadaşları (1998), kültürlerarası bir çalışmada üniversite öğrencilerinin karar verme stillerinin kültürlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmışlardır. Çalışmaya Amerika Birleşik Devletleri’nde Ohio Üniversitesi’nde öğrenimine devam eden 180 erkek ve 295 kız olmak üzere toplam 475, Avustralya Flinders Üniversitesi’nde öğrenimine devam eden 98 erkek ve 163 kız olmak üzere 262, Yeni Zelanda Auckland Üniversitesinde öğrenimine devam eden 92 erkek ve 165 kız (3 kişi cinsiyet belirtmemiş) olmak üzere toplam 260, Japonya Gokushuin ve Tokyo Christian Üniversitesi’ne devam eden 140 erkek ve 218 kız olmak üzere toplam 358, Hongkong Çin Üniversitesi’nde öğrenimine devam eden 95 erkek ve 182 kız (14 kişi cinsiyet belirtmemiş) olmak üzere toplam 281, Tayvan’da Ulusal Tayvan Üniversitesi’nde öğrenimine devam eden 143 erkek ve 256 kız (15 cinsiyet belirtmeyen olmak üzere) toplam 414 öğrenci katılmıştır. Çalışmada veriler Mann (1982) tarafından geliştirilen Karar Verme Ölçeği geliştirilerek oluşturulan Melbourne Karar Verme Ölçeği (Melbourne Decision Making Questionnaire) ile toplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Orijinal ölçekte var olan 3 madde çıkarılmış ve toplam 28 maddeye düşürülmüştür. Alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri: Karar vermede özsaygı .74, karar vermede ihtiyatlı

seçicilik .80, karar vermede aşırı uyarılmışlık .74 ve karar vermede umursamazlık .87 olarak bulunmuştur.

Araştırma sonucunda Karar vermede öz-saygı karşılaştırıldığında Batı kültüründeki öğrencilerinin (ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda) öz-saygı düzeylerinin doğu kültüründeki öğrencilerine oranla (Japonya, Honkong ve Tayvan) daha yüksek olduğu, cinsiyete göre ise erkek öğrencilerin öz-saygı düzeylerinin, kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve erkeklerin karar verme yeteneklerine daha fazla güvendikleri görülmüştür. İhtiyatlı-seçicilik başa çıkma stilini kullanmalarında Batı ve Doğu kültüründeki öğrencilerde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Sorumluluktan kaçma ve panik, başa çıkma stilinin kullanımını açısından bakıldığında ise Doğu Asya ülkelerinin öğrencileri daha çok sorumluluktan kaçma ve panik, başa çıkma stilini Batı kültüründe yetişmiş öğrencilere oranla daha fazla kullandıkları görülmüştür. Sonuç olarak; Batı kültüründe yetişmiş olan Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Yeni Zelanda öğrencileri, Doğu Asya kültüründe yetişmiş olan Japon, Honkong ve Tayvan öğrencilerine oranla karar verme yeteneklerine daha fazla güvendikleri, savunucu kaçınım ve panik başa çıkma stillerini daha az kullandıkları görülmüştür. Batı kültüründe yetişmiş öğrencilerin başa çıkma stilleriyle Doğu kültüründe yetişmiş öğrencilerin başa çıkma stillerinde farklılık olduğu bulunmuştur.

Bireylerin karar verme stillerini belirlemek amacıyla Scott ve Bruce (1995), Genel Karar Verme Stilleri Ölçeği'ni (General Decision Making Style Inventory) geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu ölçek bireylerin karar verme durumlarında kullandıkları 5 farklı stili ölçmektedir. Bu stiller; rasyonel, kaçınma, sezgisel, bağımlı ve spontan karar verme stilleridir. Rasyonel karar verme stili; karar verme durumunda bireylerin karar vermesi gereken durumla ilgili araştırma ve inceleme yaparak duruma en uygun alternatifini seçmesidir. Sezgisel karar verme; karar verme durumlarında bireylerin içsel olarak duygularıyla ve sezgileriyle karar vermesidir. Bağımlı karar verme; karar verme durumlarında bireyin başkalarının tavsiyelerine göre karar vermesidir. Kaçınmalı karar verme; karar verme durumunda bireyin karar vermemek için karardan uzaklaşmasıdır. Spontan karar verme; karar verme durumunda bireyin o andaki durumuna göre karar vermesidir.

Genel Karar Verme Stili Ölçeği (GKVSÖ), dört farklı örnekleme uygulanarak geliştirilmiştir. Birinci örnekleme 1441 askeri memur, ikinci örnekleme 84 işletme mezunu öğrenciler, üçüncü örnekleme 229 işletme öğrencisi ve son örnekleme 189 mühendis ve teknisyen çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Ölçekte toplam 25 madde ve her bir alt ölçekte 5'er madde bulunmaktadır. Ölçek beşli Likert tipi bir ölçek olup maddeler "hiç katılmıyorum"dan "tamamıyla katılıyorum" şıklarından biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri .68 ila .94 arasında değişmektedir.

Loo (2000), GKVSÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Çalışmaya yaşları 19 ila 50 arasında ($X=23.67$) değişen 130 erkek, 93 kız olmak üzere toplam 223 üniversite öğrencisi dahil edilmiştir. Varimax dönüştürme yöntemi kullanılarak yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda 5 faktörlü bir yapı bulunmuştur. Faktörlerin toplam varyansı açıklama oranı 57.8 her bir alt ölçeğin varyansı açıklama oranı ise rasyonel karar verme stilinde .14, sezgisel karar verme stilinde 12.5, bağımlı karar verme stilinde 12.1, kaçınma karar verme stilinde 11.2 ve spontan karar verme stilinde 8 olarak bulunmuştur. Maddelerin faktör yükleri .30 ila .85 arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri sırasıyla rasyonel karar verme stilinde .81, sezgisel karar verme stilinde .79, bağımlı karar verme stilinde .62, kaçınma karar verme stilinde .84 ve spontan karar verme stilinde .83 olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda yaş ile karar verme stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında yaş ile karar verme stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Mincemoyer ve Perkins (2003), 13-19 yaşları arasındaki ergenlerin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmişlerdir. Çalışmaya karar verme becerileri kursuna devam eden 203 ergen katılmıştır. Yapılan ilk çalışmada ölçeğin 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuş ve alt ölçeklerin faktör yüklerinin .50 ila .88 arasında değiştiği görülmüştür. Bulunan faktörler problemin tanımlanması, alternatiflerin belirlenmesi, seçim, sonuç ve değerlendirme olarak isimlendirilmiştir. Alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri sırasıyla .63, .70, .65, .84 ve .89 olarak bulunmuştur.

Epstein ve McPortland (1984), çocukların aile içinde karara katılmalarını ve ailelerin karar verme stillerini belirlemek amacıyla Aile Karar Verme Stili Ölçeğini

(Family Decision Making Style Questionnaire) geliştirmişlerdir. Ölçek 4. sınıf ile 12. sınıf arasında öğrenimine devam eden öğrencilere uygulanmaktadır. Ölçek toplam 12 madde olup, “doğru” “yanlış” seçeneklerinden biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 12 en düşük puan ise 0’dır.

Ormond ve arkadaşları (1991), 13-15 yaşları arasındaki ergenleri karar vermede kişisel bilgi, görev bilgisi ve strateji bilgisi açısından değerlendirmişlerdir. Çalışmaya 43 ön ergen ve 41 orta ergen olmak üzere toplam 84 ergen katılmıştır. Çalışmada veriler Flinders Karar Verme Ölçeği (Flinders Decision Making Questionnaire) ile toplanmıştır. Sonuç olarak orta ergenlerin, ön ergenlere oranla daha gelişmiş bilişsel yetilere sahip oldukları, karar verme yeterliğine sahip olduğu, olumlu başa çıkma stillerini kullandıkları ve daha gelişmiş karar stratejisi bilgisine sahip oldukları bulunmuştur.

Thunholm (2003), İsveç askeri ofisinde çalışan bireylerin karar verme stillerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada veriler Genel Karar Verme Stilleri Ölçeği (General Decision Making Style Inventory) ve Temel ve Kazanılmış Öz-Saygı (Basic-Earning Self Esteem Inventory) ile toplanmıştır. Çalışmaya 206 kişi katılmıştır. Yapılan güvenirlik çalışmasında alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri rasyonel karar verme stilinde .65, sezgisel karar verme stilinde .81, bağımlı karar verme stilinde .70, kaçınma karar verme stilinde .78 ve spontan karar verme stilinde .77 olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda öz-saygı değişkenine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, bağımlı ve kaçınma karar verme stili ile temel öz-saygı arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken, rasyonel, sezgisel ve spontan karar verme stili ile bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca bağımlı karar verme stili ile durumsal kazanılmış öz-saygı (conditional earning self esteem) ve rasyonel karar verme stili ile de çok çalışma ile kazanılmış öz-saygı (Hard working earning self esteem) arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken, diğer karar verme stilleri ile bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, güç ile kazanılmış öz-saygı (power earning self esteem) ile bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri ile negatif, sezgisel ve spontan karar verme stilleri ile pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Mann ve Tan (1993), yönetici adaylarının karar verme sürecinde zaman baskısı ve bilgi yönetimi arasındaki farkları araştırmışlardır. Bu çalışma deney ve kontrol grubu

olmak üzere toplam 162 kişiye uygulanmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin yarısına zaman baskısı içinde oldukları ve görevlerini bir an önce yerine getirmeleri gerektiği vurgulanmış, diğer yarısına ise müdahalede bulunulmamıştır. Oysa, her iki gruptaki kişiler görevlerini 25 dakikada tamamlamak zorundaydılar. Görevin bir parçası olarak öğrencilere, kararda karşılaşılan konuları listelemeleri, alternatif hareket tarzlarını ve her alternatifin bedel ve getirisini belirlemeleri, her alternatifin değerlendirilmesini bilgi kitapçığından gerekli malzemelerin elde edilmesi gerektiği ve görüşlerindeki değişimleri ile nihai kararlarını belirtmeleri istenilmiştir. 25 dakika sonunda bütün öğrencilerin son kararlarını kontrol etmeleri istendi ve bilgiler Janis ve Mann (1977)'in çatışma teorisindeki 7 kriterine göre değerlendirildi.

İlk olarak yapılan pilot çalışma 23 öğrenci ile Güney Avustralya Teknoloji Enstitüsü'nde yapıldı ve sonuç olarak öğrencilerin süreç sonunda çıkmaza girdikleri ve son kararlarını değiştirdikleri görüldü. Birinci deney grubu ile yapılan çalışma 14 erkek, 28 kız olmak üzere yaş ortalamaları 24.6 olan toplam 42 Güney Avrupa Teknoloji Enstitüsü öğrencisine; ikinci deney çalışması ise Flinders Üniversitesi'nde öğrenimine devam eden yaş ortalaması 22.3 olan 29 erkek ve 67 kız (bir öğrenci cinsiyetini belirtmemiş) toplam 97 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda her iki grubun da zaman baskısı hissettiği ancak zaman sıkıntısı olan grubun bunu daha fazla hissettiği ve kararlarında değişiklik yaptığı görülmüştür. Zaman sıkıntısı olan grubun, zaman sıkıntısı olmayan gruba göre daha az bilgi yönetiminde bulunduğu, daha az amaç edindiği görüldü. Sonuç olarak; zaman sıkıntısının karar verme sürecinin ilk aşamasında son aşamasına oranla daha etkili olduğu görülmüştür.

Mann, Beswick, Allouache ve Ivey (1989), insanların bilinçli ve etkili karar vermelerine yardımcı olmak amacıyla hazırladıkları çalışma programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya yaşları 19 ile 65 arasında değişen meslekleri, işadami, kalifiye işçi, büro çalışanları, ev hanımları, işsizler ve öğrenci olan 34 erkek ve 42 kadın olmak üzere toplam 76 kişi katılmıştır. 76 katılımcı "problemliler" (n:44), "öğrenenler" (n:30) ve diğerleri (n:2) olmak üzere sınıflandırıldılar. Problemliler, kendilerini karar vermede ve nitelikli problemleri çözmede zayıf olarak bildiren katılımcılardır. Öğrenenler ise kendilerini başarılı kararlar veren, fakat kendini geliştirmek isteyen bireyler olarak bildiren katılımcılardır. Diğerleri ise sınıflandırılmayan katılımcılardır. Araştırmanın ilk

bölümünde Flinders Karar Verme Ölçeği'nin (Flinders Decision Making Questionnaire) bir ön deneme versiyonu, ikinci bölümünde Flinders Karar Verme Ölçeği'nin (Flinders Decision Making Questionnaire) düzenlenmiş versiyonu kullanılmıştır.

Çalışma programları, katılımcılara temel karar verme becerilerinin ve karar vermenin kritik basamaklarının öğretildiği çatışma teorisine dayanan, içeriğinde ilgili ev ödevlerinin bulunduğu 2 saatlik 5 dersten oluşmaktadır. Grup yaşantılarında grup üyelerinin karar verme ile ilgili kendi tecrübelerini anlatmaları ve grup sürecinde bunları paylaşmaları için teşvik edildiler. Ayrıca grup liderleri danışmandan daha çok eğitimci rolünü üstlendiler ve ilk oturumda, uygun olan karar stilini (ihtiyatlı-seçicilik), uygun olmayan karar verme stillerini ve psikolojik gerilimin bir karar verme stilinden diğerine yönelme eğilimini nasıl etkilediğini açıkladılar. İkinci oturumda, ihtiyatlı-seçici karar vermenin basamakları ve ihtiyatlı-seçici karar vermeyi sağlayan koşullar tanıtıldı. Üçüncü oturumda, ihtiyatlı-seçici karar vermeyi sağlayacak teknikler dördüncü oturumda ise, karar amaçlarının sınıflandırılmasında yardımcı olacak teknikler tanıtıldı. Son olarak beşinci oturumda, kararın uygulanması tanıtılmıştır. Son oturumdan 3 ay sonra düzenlenen takip anketi sonuçlarına göre, problemliler katılımcılar program öncesi ve sonrasında karar özsaygısında fark edilir artışlar, öğrenen katılımcılar da ise problemliler katılımcılara oranla daha az artış görülmüştür. Sonuç olarak; karar verme çalışma programının karar vermede artan güveni sağladığı ve adapte olmadan karar verme aşamalarının kullanmanın azaldığı görülmüştür.

Mann ve arkadaşları (1988), Çatışma Kuramını temel alarak bireylerin karar verme becerilerini geliştirmelerine yardım etmek amacıyla geliştirdikleri Karar Verme Becerileri Gelişimi Kursu'nun (GOFER) etkisini araştırmak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada verileri Flinders Karar Verme Ölçeği (Flinders Decision Making Questionnaire) ve Karar Bilgisi Ölçeği'ni (Decision Knowledge Questionnaire) kullanarak toplamışlardır. İlk çalışmada yaşları 12 olan ve Karar Verme Becerileri Kursuna katılan öğrencilerin katılmayanlara oranla karar verme stillerinde anlamlı farklılıklar olduğu Karar Verme Becerileri Kursu'na katılan öğrencilerin ihtiyatlı-seçici başa çıkma stilini kullandıkları görülmüştür. İkinci çalışmada yaşları 15 olan ve Karar Verme Becerileri Kursu'na katılan öğrencilerin, katılmayanlara oranla karar vermede öz-saygı düzeyinin yüksek olduğu ve olumlu (adaptive) başa çıkma stillerini kullandıkları görülmüştür. Sonuç olarak; Karar Verme Becerileri Geliştirme Kursu'nun

öğrencilerin bilgilerini arttırdığı, karar vermede öz-saygı düzeyini geliştirdikleri ve kişisel karar alışkanlıkları kazandırdığı görülmüştür.

Radford, Mann, Ohta ve Yekane (1991), karar verme stillerinde kültürel etkilerin önemini baskın kültürel kalıpların etkisini de ele alarak, diğer kültürlerde kararların nasıl verildiğini ve karar verirken hangi yöntemlerin önemli olduğunu araştırmışlardır. Çalışmaya yaşları 16 ile 24 arasında değişen Nagasaki Uygulamalı Bilimler Enstitüsü'ne devam eden 505 erkek ve 237 kız olmak üzere toplam 743 Japon üniversite öğrencisi ile Güney Avustralya Flinders Üniversitesi'ne devam eden 116 erkek ve 193 kız olmak üzere toplam 309 Avustralya üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmada Japon kültürünü tanımlamak amacıyla gözden geçirilen kaynaklar doğrultusunda 40 maddelik gözlem havuzuna grubun rolü ve bireyin yeteneği alt ölçekleri de eklenmiştir.

Yapılan ilk çalışmada 40 maddelik ölçek 24 maddeye indirilmiştir ve faktör analizi sonucunda sosyal kabul ve ihtiyatlı-seçicilik olmak üzere iki alt ölçeğe sahip olduğu ve diğer maddelerin farklı özellikleri ölçtüğü de bulunmuştur. İhtiyatlı-seçicilik bu çalışmada kültürel değerlerin bireysel olarak yorumlanması, sosyal kabul de kültürel değerlerin toplumsal biçimde yorumlanması olarak ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda Japon öğrencilerin sosyal kabul, diğerlerindeki etki, diğerleri tarafından kabul görme, grubun rolü, ailenin ve öğretmenlerin rolü, grubun isteklerinin tatmini, kişisel tatmin ve grup tatmini puanlarının Avustralyalı öğrencilere oranla daha yüksek olduğu; Avustralyalı öğrencilerin ise duygu ve düşüncelerin rolü, geleneksel değer ve kabullerle daha çok ilgilendiklerini bulmuştur. Ayrıca Japon öğrencilerle kıyaslandığında Avustralyalı öğrencilerin karar verme sürecinde daha ihtiyatlı-seçici oldukları bulunmuştur. Araştırmada iki kültür örneklemini cinsiyet açısından da karşılaştırılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda Avustralyalı kız öğrencilerin, Avustralyalı erkek öğrencilere göre daha fazla sosyal kabule önem verdiği ve daha ihtiyatlı-seçici karar verme stilini kullandıkları bulunmuştur. Ayrıca tek yönlü varyans analizi yapılarak Japon ve Avustralyalı erkek öğrenciler ile Japon ve Avustralyalı kız öğrenciler karşılaştırılmıştır. Japon erkek öğrenciler belirgin olarak Avustralya erkek öğrencilerinden yüksek puan almışlardır. Avustralyalı erkek öğrenciler her ne kadar Japon öğrencilerden ihtiyatlı-seçicilik

puanlarından yüksek olsa da Japon kız öğrenciler ihtiyatlı-seçicilikte en yüksek puanı almışlardır.

Sonuç olarak; Japon öğrencilerin karar yöntemlerini daha fazla kullandıkları ve davranışlarının diğerleriyle ilgili ve etkili olduğu, yani toplumcu bakış açısına sahip olduğu bulunurken, Avustralyalı öğrencilerin öz-güven ve kişisel yetenekleriyle karar verme yöntemlerini daha fazla kullandıkları, yani bireyci toplumun özelliklerini taşıdığı görülmüştür.

Karar verme davranışını kültürel değerler açısından değerlendiren bir diğer araştırmada Mann, Radford ve Kanagawa (1985), 12 yaşındaki çocukların karar kurallarını uygulamalarında yetiştikleri kültürün etkisi üzerinde durarak Japonya gibi çoğulcu kültür içinde yetişen ergenlerle, Avustralya gibi bireyci kültür içinde yetişen ergenleri karşılaştırmışlar. Çalışmaya yaşları 12 olan 28 Avustralyalı ilköğretim öğrencisi ile 37 Japon ilköğretim öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler Sosyal Davranışlar Ölçeği (Social Attitudes Questionnaire) ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarında çoğulcu bir kültür içinde yaşayan Japon ilköğretim öğrencilerinin, grup üyelerinin haklarını koruyacak şekilde eşitlik ilkesini kullandıkları, bireyci kültür içinde yetişmiş olan Avustralyalı ilköğretim öğrencilerinin kendi haklarını koruyacak şekilde davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sonuçlar, karar kurallarının uygulanmasında kültürler arasında fark olduğunu göstermektedir.

Leaper (1998), karar verme sürecinde, aynı cinsiyette olan arkadaşlıklarla farklı cinsiyetlerde olan arkadaşlıklar arasında farklılık olup olmadığını araştırmışlardır. Bu amaçla yaşları 18-21 arasında değişen ve üniversite öğrenimine devam eden 25 (kız-kız), 24 (erkek-erkek) ve 24 (kız-erkek) olmak üzere toplam 146 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin aralarında duygusal ve cinsel ilişkinin olmamasına özen gösterilmiştir. Araştırma sonucunda karar verme sürecinde aynı cinsiyette olan arkadaşlıklarla (kız-kız, erkek-erkek) farklı cinsiyette (kız-erkek) olan arkadaşlıklar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Ball, Mann ve Stamm (1994), 12-15 yaşları arasındaki üstün zekalı ve normal zekaya sahip lise öğrencilerinin karar verme yeteneklerini, dört özelliği temel alarak karşılaştırmışlardır. Bu dört özellik metacognitive, etkili karar araştırma stratejilerinin

kullanımı, bireysel karar verme stili, özsaygı ve olasılıktır. Çalışmaya 61 üstün zekalı ve 122 normal zekaya sahip olan öğrenci katılmıştır. Veriler Ergenlerde Karar Verme Ölçeği ile toplanmıştır. Sonuç olarak; üstün yetenekli lise öğrencilerinin metacognitive bilgilerinin normal yeteneklere sahip lise öğrencilerine oranla daha yüksek olduğu, daha hızlı karar verebildikleri, etkili araştırma stratejilerini daha çok kullandıklarını, ihtiyatlı-seçici başa çıkma stilini kullandıkları ve öz-saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bulgular üstün yetenekli olarak gelişmiş öğrencilerin karar vermede nitel ve nicel olarak normal yetenekli öğrencilerden ayrılaştığını ve üstün yetenekli öğrencilerin karar vermede uzman olan kişilerin özelliklerine benzer özellikler sergilediğini de göstermektedir.

Brown ve Mann (1991), yaşları 12-18 arasında değişen ergenleri, ana-babalarıyla olan ilişkilerini, güven ve yeterlik olguları açısından incelemişlerdir. Çalışmaya 584 lise öğrencisi katılmıştır. Veriler Flinders Karar Verme Ölçeği (Flinders Decision Making) ile toplanmıştır. Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların özsaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda ana-babaların karar vermeye ilişkin özsaygı düzeyleri ile çocuklarının özsaygı düzeyleri arasında bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Erkeklerde bu ilişkinin kızlara oranla daha yüksek olduğu ve anne ve kız çocukları arasında karar verme yeterliği açısından bir ilişki bulunmuştur.

Brown ve Mann (1990), yaşları 12-18 arasında değişen ergenlerin aile yapısı ve aile kararlarına katılımı ile ihtiyatlı-seçici karar verme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya Adeliada şehrinin dışındaki liselerde öğrenimine devam eden 123 sekizinci sınıf, 119 onuncu sınıf, 142 on birinci sınıf ve 82 on ikinci sınıf olmak üzere toplam 585 öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan 585 öğrencinin 445'i tam aile (anne-baba), 48'i üvey baba, 56'si tek anne, 31'i tek baba ve 5'i büyükanne ile yaşamaktadır. Öğrencilerin ailelerinin %26'sı üst sosyo-ekonomik, %53.5'i orta sosyo-ekonomik ve %13.6'sının alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu, %6.7'sinin ise bir gruba dahil edilmediği görülmüştür. Araştırma sonucunda gencin yaşının aile içindeki kararlara katılmada ya da ihtiyatlı-seçici karar vermede etkili olmadığı, ama cinsiyetin etkili olduğu görülmüştür. Kızların erkeklerden daha ihtiyatlı-seçici karar verdiği, erkeklere oranla daha fazla aile kararlarına katılım gösterdiği bulunmuştur. Aile büyüklüğünün gencin kararlara katılımında etkisinin olmadığı ancak sosyo-ekonomik düzeyin aile kararlarına katılımında ve ihtiyatlı seçici karar vermede etkisinin olduğu

belirlenmiştir. Yüksek sosyo-ekonomik seviyede olan ailelerin çocuklarının orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin çocuklarına oranla daha ihtiyatlı-seçici karar verdikleri görülmüştür. Sonuç olarak; tek ebeveynli ailelerde (özellikle annenin olduğu) gencin kararlara katılımı daha fazladır. Ailenin esnek olduğu durumlarda gencin kararlara katılımının arttığı ama aile sorunlarının çözümünde ve aile ilişkilerinin karar vermede gencin rolüne etkisinin olmadığı görülmüştür.

Wilks (1986) ergenlerin karar verme durumlarında ailelerinin ve arkadaşlarının etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda yaşamsal öneme sahip konularda daha bilgili olmalarından dolayı ailenin karar vermede daha önemli olduğu bulunurken kişisel problemlerle ilgili konularda karar verilmesinde arkadaşlık ilişkilerinin etkili olduğu bulunmuştur.

Baron ve arkadaşları (1993), 7-15 yaş arasındaki yetenekli ve yeteneksiz kişiler üzerinde karar vermedeki seçimlerin etkileri, seçimdeki ihtimal ve sıklığın rolü, aktif-açık fikirli düşünme, düşük zarar etkisi ve ihmal eğilimi gibi beş konu üzerinde araştırma yapmışlardır. Yaş farkları sadece amaç için araştırmada ve frekansın kullanımında etkili olmuştur. Sonuç olarak; yetenekli grubun diğer gruba oranla seçimlerin etkileri, seçimdeki ihtimal ve sıklığın rolü, aktif-açık fikirli düşünme, düşük zarar etkisi gibi konularda daha iyi performans gösterdikleri bulunmuştur. Ancak ihmal eğilimi konusunda daha kötü performans sergiledikleri bulunmuştur. İkinci çalışmada 5-12 yaş arasındaki çocuklarla açık fikirli olma, örnekleme, düşük zarar ve ihmal eğilimi konularında görüşme yapılmıştır. Ayrıca, çocukların kendi görüşlerine karşı veya destek olan durumlardaki önyargıları da incelenmiştir. Sonuç olarak, yetenekli grubun diğer gruba oranla açık fikirli olma, örnekleme ve düşük zarar eğilimi konularında daha iyi performans sergiledikleri bulunmuştur.

Taal ve De Carvalho (1997), ergenlerin karar vermeleri ve geleceği kontrol etme istekleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve karar verme hakkındaki bilgilerini arttırmak için bir araştırma yapmışlardır. Bu amaçla, 11-14 yaşları arasında olan, 91 erkek ve 95 kız olmak üzere toplam 186, alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencileri "Pros ve Cons" eğitim programına almışlardır. Öğrencilerin 82 tanesi Hollanda kökenli olup diğer 104'ü Hollanda Caribbean Adaları'ndan göç eden ikinci kuşaktan oluşmaktadır. Araştırmada yarı deneysel eşit olmayan kontrol grubu deseni kullanılmıştır. Veriler bu

çalışma için geliştirilen Karar Verme Listesi (Decision Concepts List) ile toplanmıştır. Deney grubu 99, kontrol grubu 87 öğrenciden oluşturulmuştur. Programın içeriğinde sorumluluk alma, plan yapmanın önemi, seçimler, ve alternatiflerin önemini anlatan konular bulunmaktadır. Deney grubunda olan öğrenciler, programa katılmayan lise öğrencileri ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin karar verme hakkındaki bilgilerinin arttığına, başarılarını kontrol etme, duygularını anlama, okul hayatının önemini fark etme ve okulların gelecek kariyerindeki yerini anlamalarını da artmıştır.

Burnett, Mann ve Beswick (1989), üniversite birinci ve ikinci sınıf öğrencileriyle yaptıkları iki geçerlik çalışmasında karar verme stilleri ve kariyer kararları, arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmada veriler Flinders Karar Verme Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarında ihtiyatlı-seçici karar verme stiliyle kariyer seçimleri ve konu seçimi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca özsaygısı yüksek olan bireylerin benzer olarak ihtiyatlı-seçici karar verme stilini kullandıkları ve kariyer seçimleriyle pozitif bir ilişki gösterdikleri bulunmuştur. Diğer karar verme stillerini kullananlarla kariyer seçimleri arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Oroso ve arkadaşları (2000), Kenya'daki lise öğrencilerinin kariyer kararı vermelerinde önemli olan faktörleri araştırmışlardır. Araştırma bulguları öğrencilerin kariyer kararlarında ailelerinden ve öğretmenlerinden arkadaşlarına oranla daha fazla bilgi aldıklarını ortaya koymuştur.

Taylor ve Howard (1983), üniversite öğrencilerinin karar verme gelişimi inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre, gençlerin karar vermeyi ailede içindeki kararlara katılarak ve deneme-yanılma yoluyla öğrendiklerini bulmuşlardır.

Philips, Paziienza ve Walsh (1984), bireylerin karar verme stilleri ve bu stillerin yaşam süreçleriyle olan ilişkisine bakmışlardır. Etkili karar verme becerisine sahip bireylerin sorumluk aldıkları, mantıklı karar verme stilini kullandıklarını ve özgüvenlerinin yüksek olduğunu ve yaşamda daha başarılı ve mutlu olduklarını, buna karşın etkili karar verme becerisine sahip olmayan bireylerin daha pasif olduklarını; özgüvenlerinin düşük olduğunu bulmuşlardır.

Blustein ve Philips (1990), karar verme stilleri ile benlik arasındaki ilişki incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında karar vermede anne ve babanın istekleri doğrultusunda davranan bireylerin başarısız kimlik geliştirdikleri ve etkili karar verme stillerini kullanamadıklarını bulmuşlardır. Bireylerin başarılı kimlik geliştirmelerinde karar verme stillerinin önemli olduğunu ve başarılı kimlik geliştiren bireylerin etkili karar verme stillerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

Burnet (1991), karar verme stilleri ile kendine güven arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarında bireylerin kendine güvenleri arttıkça etkili karar verme stillerini kullandıkları, kendine güvenleri azaldıkça etkili olmayan karar verme becerilerini kullandıklarını bulmuşlardır. Sonuç olarak; kendine güvenin karar vermede etkili unsurlardan biri olduğunu belirtmiştir.

Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde bireylerin karar verme stillerinin belirlenmesine yönelik olarak ölçme araçlarının geliştirildiği ve bu ölçme araçlarıyla bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, aile statüsü, mesleki tercihleri ile olan ilişkileri ve karar verme sürecinde kültürlerarası farklılık olup olmadığının araştırıldığı gözlenmiştir. Ayrıca bireylerin karar verme stilleri belirlendikten sonra karar verme becerilerinin geliştirilmesi için neler yapılabileceğinden bahsedilmektedir.

2.3.2 Yurtiçindeki İlgili Araştırmalar

Bireylerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla Kuzgun (1993) Karar Stratejileri Ölçeğini geliştirmiştir. Karar Stratejileri Ölçeği geliştirilirken karar vermenin sezgisel, bağımlı, aceleci ve kararsız boyutları tanımlanmıştır. Bu karar stratejilerinin her birini betimleyen 15'er madde yazılmış ve maddelere verilen cevaplar 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenecek şekilde düzenlenmiştir. Hazırlanan ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmış ve her alt ölçekteki maddelerin toplam puanla korelasyonlarına bakılmıştır. Ait olduğu ölçeğin toplam puanı ile ilişkisi .30'un üzerinde ve diğer ölçeklerin toplam puanları ile ilişkisi arasında .10'luk fark olan maddeler ölçeğe alınmıştır. Her alt ölçek için bu niteliklere sahip 10'ar madde seçilmiştir. Oluşturulan ölçekte madde-toplam korelasyonlarının ortalaması .39 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla saptanmıştır. Ölçek çeşitli bölgelerde öğrenimine devam eden 12 ildeki 246 erkek ve 327 kız olmak üzere toplam 573 lise öğrencilerine uygulanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçek her biri 10 maddelik 4 alt ölçek halinde düzenlenmiştir.

Karar vermede içtepsel alt ölçeği'nin içtutarlığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .81, mantıklı alt ölçeğinin .80, bağımlı alt ölçeğinin .52 ve kararsızlık alt ölçeğinin .86 bulunmuştur. Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliliği, belirli karar stratejilerini kullanmaları beklenen grupları ölçeğin ayırt edip etmediği incelenmiştir. Lise son sınıfta öğrenimine devam eden yaşları 16-18 arasında değişen öğrencilerle, yaşları 25-40 arasında değişen yetişkinlerin karar stratejileri, lise öğrencilerinin karar stratejilerinde, cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklar ve çeşitli meslek grubundaki bireylerin karar verme stratejileri karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonucunda 16-18 yaş grubundaki öğrencilerle, 25-40 yaş grubundaki yetişkinlerin karar stratejileri arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Araştırmacı bu durumu öğrenci grubunun lise son sınıfta oluşu ve önemli karar yaşantıları geçirdikleri bir dönemde bulunmaları, sistematik hareket etme zorunluluğu duymaları ve karar verme davranışı bakımından bir yetişkinden beklenen olgunluğu göstermelerinin etken olabileceğini ve lise son sınıftaki öğrencilerin karar verme becerisi bakımından belli bir olgunluğa erişmiş olabileceğini belirtmektedir.

Cinsiyete bağlı olarak yapılan incelemede, kız öğrencilerin erkeklerden daha az içtepsel karar verme tarzını benimsemiş olduklarını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak kızların, erkeklerden daha bağımlı karar verdikleri ve daha az kararsızlık yaşadıkları görülmüştür. Araştırmacı, saptanan bu farklılıkların kültürel nedenlerden kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Kızlar, çevrenin beklentilerine erkeklerden daha duyarlı olduklarından ve daha fazla sorumluluk aldıklarından, daha dikkatli karar vermekte, ancak verdikleri kararların sonucu çevrelerini ve kendilerini tam olarak tatmin edemedikleri için daha fazla kararsızlık yaşamaktadırlar. Kuzgun (1993), kültürümüzde, kızların daha kontrollü davranmaları yolundaki beklentinin, onların daha bağımlı ve daha az iç tepisel davranmalarına yol açtığını belirtmiştir.

Çeşitli meslek gruplarının karar verme stratejileri arasındaki ilişkiye bakıldığında, grupların çoğunlukla mantıklı karar verme stratejisini kullandığı, doktorların, subaylardan daha çok içtepisel karar stratejisini benimsediklerini belirtmiştir. Araştırmacı bunun askeri okullara öğrenci seçiminde ve eğitimde sistematik düşünmeye ve davranmaya büyük önem verilmesinden kaynaklanmış olabileceğini belirtmektedir.

Güçray (1995), kültürlerarası karar verme davranışları ilgili bir araştırmada kullanılmak üzere Mann ve ark. (1993) tarafından geliştirilen Karar Verme Davranışları Ölçeği'nin (Decision Behaviour Questionnaire) geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Türk öğrencileri üzerinde yapmıştır. Ölçek; Karar Verme Tepki Stilleri, Karar Vermede Öz-Saygı ve Karar Vermede Stres alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Toplam 40 maddeden oluşan ölçek dört dereceli Likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Çalışmaya yaşları 16-19 arasında değişen 290 kız ve 510 erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, Karar Vermede Öz-Saygı Alt Ölçeği'nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .74, Karar Vermede Stres Alt Ölçeği'nin .72, Karar Verme Stilleri alt ölçeklerinde ise Cronbach alfa değerleri .42 ile .53 arasında olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçek, 82 öğrenciden oluşan bir gruba üç hafta ara ile uygulanarak kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı incelenmiştir. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayıları .62 ile .88 arasında değişmektedir.

Ölçek maddelerine ilişkin daha ayrıntılı bilgi için öğrencilerin puanları üzerinde madde toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres korelasyon katsayılarının .62 ile .71 arasında değiştiği gözlenmiştir. Karar vermede başa çıkma stillerinde ise madde toplam puan korelasyonları .46 ile .77 arasındadır. Karar Vermede Öz-Saygı ile Karar Vermede Stres ve olumsuz karar verme stilleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler varken, Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği puanları ile uyumlu karar verme stilleri Seçicilik alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin yapılan incelemeler geçerlik ve güvenirliği konusunda yeterli veri sağlamıştır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Karakaş (1999), ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme ve bu geliştirilen ölçeğin cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik

özellikleri ve özel ya da devlet okulu olması değişkenleri açısından incelenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla saptanmıştır. Ölçek Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez ilçelerinde öğrenimine devam eden 328 kız ve 330 erkek olmak üzere toplam 658 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek 4 alt ölçek halinde düzenlenmiştir.

Karar Vermede Bağımlı Alt Ölçeği'nin içtutarlığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .65, isteklerine göre karar verme .55, bağımsız karar verme .47 ve yeteneklerine göre karar verme .48 bulunmuştur. Karar Verme Becerisi Ölçeği'nin geçerliği, belirli karar stratejilerini kullanmaları beklenen grupları ölçeğin ayırt etmediğine bakılarak incelenmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmada karar stratejileri yönünden cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri ve özel okul ya da devlet okulu olması değişkenleri açısından bakılmıştır. Uygulamalar sonrasında kız öğrencilerin bağımlı karar verdikleri, erkek öğrencilerin ise bağımsız karar verdikleri görülmüştür.

Kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemek amacıyla Bacanlı (2000) tarafından bir Kararsızlık Ölçeği geliştirilmiştir. Kararsızlık Ölçeği 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, Araştırmacı Kararsızlık ve Aceleci Kararsızlık olmak üzere iki alt ölçekten oluşmakta ve 5'li Likert tipi olarak değerlendirilmektedir. Araştırmacı Kararsızlık alt ölçeğinde 20, Aceleci Kararsızlık alt ölçeğinde ise 9 madde yer almaktadır. Maddeler; 1 (Hiç Uygun Değil), 2 (Pek Uygun Değil), 3 (Biraz Uygun), 4 (Uygun) ve 5 (Çok Uygun) kategorilerinden biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Ölçeğin alt ölçekleri ve toplam puanı hesaplanabilmektedir. Puan yüksekliği ilgili özelliğin varlığına işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla yapılmıştır. Araştırmaya 17-21 yaşları arasında 470 kız ve 391 erkek olmak üzere toplam 861 üniversite öğrencisi katılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek maddeleri iki faktörde toplanmıştır. Birinci faktör (Araştırmacı Kararsızlık) toplam varyansın %29.72'sini, ikinci faktör (Aceleci Kararsızlık) toplam varyansın %14.62'sini açıkladığı görülmüştür.

Şeyhun (2000), karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerisine etkisini araştırmıştır. Araştırmada ilk önce 430 öğrenciye Karar Stratejileri Ölçeği uygulanmış ve öğrencilerin Karar Stratejileri Ölçeğinden aldıkları sonuçlarına dayanılarak 40 kişilik deney grubu ve 40 kişilik kontrol grubu oluşturulmuştur. Araştırmada veriler Karar Stratejileri Ölçeği ile toplanmıştır. Karar Stratejileri Ölçeği'nden alınan yüksek puan, karar verme durumlarında ilgili stilin ağırlıklı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu nedenle, içtepsel karar verme alt ölçeğinden yüksek puan alıp mantıklı karar verme alt ölçeğinden düşük puan alan öğrencilerin, içtepsel karar verme stilini ağırlıklı olarak kullandıkları, mantıklı karar verme stilini ise etkili kullanmadıkları kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda deney grubunun Karar Stratejileri Ölçeği, İçtepsel Karar Verme alt ölçeğinden elde ettikleri son test puanlarının ortalaması, ön test puanlarının ortalamasından düşüktür. Buna karşın kontrol grubundaki deneklerin, İçtepsel Karar Verme alt ölçeğinden elde ettikleri ön ve son test puanlarının ortalamaları birbirine yakındır. Buradan da anlaşılacağı gibi deney grubuna uygulanan karar verme becerisi kazandırma programı öğrencilerin içtepsel karar verme becerilerini azaltmıştır. Mantıklı Karar Verme alt ölçeğinden elde ettikleri puanlar karşılaştırıldığında, deney grubunun son test puanlarının ön test puanlarına göre arttığı, buna karşın kontrol grubunun ön test ve son test puanlarının ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Sonuç olarak deney grubuna uygulanan karar verme becerisi kazandırma programı, öğrencilerin mantıklı karar verme becerilerini arttırmıştır. Yapılan üç aylık izleme çalışması sonrasında da programa katılan öğrencilerin son testten aldıkları puanların ortalamasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı belirtilmiştir.

Sinangil (1993), üniversite birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile karar verme süreci arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya yaşları 18-29 arasında 56 üniversite birinci sınıf ve 50 üniversite son sınıf olmak üzere toplam 106 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler Karar Stratejileri Ölçeği ve Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda birinci sınıf ile son sınıf öğrencileri arasında mantıklı ve içtepsel kararsızlık boyutlarında farklılıklar görülmektedir. Birinci sınıf öğrencilerinin karar verme stratejilerinde içtepsel boyut ağırlık kazanırken, dördüncü sınıf öğrencilerinde karar vermede mantığın baskın bir

strateji olarak yer aldığı görülmüştür. Kararsızlık değişkeni açısından bakıldığında, birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine oranla daha çok kararsız stratejiyi kullandıkları, bağımlılık boyutunda ise bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Yüksel (2002), iletişim düzeyleri farklı olan yönetici adaylarının mantıklı karar verme ve problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemiştir. Çalışmaya 109 yönetici aday katılmıştır. Veriler, Karar Stratejileri Ölçeği, Problem Çözme Envanteri ve İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular, iletişim beceri düzeyleri farklı olan yönetici adaylarının mantıklı karar verme ve problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir.

Ersever (1996), etkileşim grubu deneyiminin ve karar verme becerileri kazandırma programı uygulamasına katılmanın, üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmaya yaşları 18-22 arasında değişen etkileşim grubu uygulamasının yapıldığı birinci deney grubunda 15, Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı'nın uygulandığı ikinci deney grubunda 15 ve kontrol grubunda 15 olmak üzere toplam 45 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler Karar Stratejileri Ölçeği ve Grup Değerlendirme Formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda her iki deney grubunun, içtepsel karar verme alt ölçeğinden elde ettikleri son ölçüm puanları, ön ölçüm puanlarından daha düşük olduğu, kontrol grubunun ise her iki ölçümde de benzer puanlar aldıkları görülmüştür. Mantıklı karar verme alt ölçeğinden alınan sonuçlarda, deney grubunun ön ölçüm ve son ölçüm puanları, kontrol grubunun ön ölçüm ve son ölçüm puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; etkileşim grubu ve karar verme becerileri kazandırma programının öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirdikleri belirtilmiştir.

Bilgin (1995), grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin anne ve babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışına etkisini araştırmıştır. Araştırmada veriler bu çalışma için geliştirilen Meslek Kararında Bağımsızlık Ölçeği ile toplanmıştır. Ölçek, lise ikinci sınıfta ve lise üçüncü sınıfta öğrenimine devam 241 kişiye uygulanmış ve uygulama sonucu en düşük puanı alan, 15 kız ve 15 erkek araştırmaya alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler 5 kız ve 5 erkek olmak üzere toplam onar kişilik üç gruba ayrılmışlardır. Bu üç gruptan birine psikolojik

danışma yardımı, diğerine grup rehberliği yardımı yapılmış, son gruba ise hiçbir yardım yapılmamıştır. Araştırma sonucunda psikolojik danışma ve grupla rehberlik yardımı alan 1. ve 2. deney grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu durumda grup rehberliği ve psikolojik danışma yardımı alan 1. ve 2. deney grubunun meslek kararında bağımsızlık puanlarında anlamlı bir yükselme görülmüştür. Grup rehberliği ve psikolojik danışma yardımı alan bireylerin puanları karşılaştırıldığında her iki grubun da ön test ve son test puanlarında yükselme görüldüğü fakat anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Deney grupları ile kontrol grubu karşılaştırıldığında her iki deney grubunun puan ortalamalarının kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bal (1998), ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve “Mesleki Karar Verme Eğitim Programı”nın etkisini araştırmıştır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde betimsel bir çalışma yapılmış olup araştırmaya lise 1.,2. ve 3. sınıfta öğrenimine devam eden 2434 öğrenci katılmış, veriler Mesleki Olgunluk Envanteri, Piers-Harris Öz-Kavram Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde; deneysel bir çalışma yapılmış ve her birinde 10 kişi olmak üzere iki deney iki kontrol grubu olmak üzere toplam dört grup oluşturulmuştur. Ancak, bu dört gruptan bir deney bir de kontrol grubuna ön test verilmiştir. Daha sonra deney gruplarının her ikisine de 10 oturumluk bir “Mesleki Karar Verme Programı” uygulanmıştır. Uygulamanın sonunda grupların dördüne de son test verilmiştir. Sonuç olarak; öğrencilerin akademik başarıları yükseldikçe mesleki olgunluk puanlarının yükseldiği, lise 3. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarının lise 1. sınıfa ve lise 2. sınıfa göre daha yüksek olduğu ve anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Anne ve babası üniversite ve lise mezunu olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları ile anne ve babası ilk okul ve orta okul mezunu olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu, anne ve babası lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin, anne ve babası ilk okul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere oranla daha yüksek mesleki olgunluğa sahip olduğu bulunmuştur. Okul türüne göre farklılığa bakıldığında özel okula devam eden öğrencilerin diğer okullara devam eden öğrencilere oranla daha fazla mesleki olgunluk düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Cinsiyete göre bakıldığında ise kızların erkeklerden daha fazla mesleki

olgunluk düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Buna karşın okullarda rehberlik servisinin olup olmamasına yönelik yapılan çalışmada herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Deneysel çalışmada ise deney grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve Mesleki Karar Verme Programının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırdığı bulunmuştur.

Yalçınkaya (2001), 11-16 yaş arasındaki 424 ilköğretim öğrencisi üzerinde öğrencilerin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşlerini incelemiştir. Araştırmada veriler anket formu ile toplanmıştır. Veri toplanan yer olan Ankara'nın Etimesgut ilçesi 2 bölgeye ayrılmıştır. 1. bölge çoğunlukla göç ederek gelen ailelerin yaşadıkları yer; 2. bölge ise belli bir süre o ilçede yaşayan ailelerin bulunduğu yerdir.

Araştırma sonucunda ailedeki kararlar, birinci bölgede anne-baba tarafından, ikinci bölgede ise çoğunlukla tüm aile bireylerinin katılımıyla verilmektedir. Aile kararları verilirken, çocuğa söz hakkı tanınmaması ve anne-babanın otoriter davranması, ailede sorun yaşanmasına neden olmaktadır. Ailede çocukların kararlara katılımı konusunda sorun yaşandığında, çocuklar tepkilerini kızarak, konuşmayarak ve odalarına kapanarak göstermekte, anne-baba kararlara katılım konusunda sorun yaşandığında çoğunlukla, çocukla olumlu iletişim kurmakta, bazen de çocuğa kızmaktadır. Ailede karar verilirken fikir ayrılığı olması durumunda çocukların yarısından fazlası, ortak bir karar verdikleri görüşünü belirtmektedirler. Televizyon programlarından hangisinin seyredileceği, çocukların eve geliş-gidiş saati ve evle ilgili günlük faaliyetlerinden “evi toplama” kararlarda en çok fikir ayrılığı yaşanmaktadır. Alışveriş ve gelirlerin harcanması ile ilgili fikir ayrılıklarının başında, aile gelirin nereye harcanacağına ve çocuklara verilecek harçlık miktarına karar verme gelmektedir. Çocukların çoğunluğunun, tasarrufların değerlendirmesi ile ilgili kararlarda fikirleri alınmamaktadır. Çocukların tek başlarına verdikleri kararların başında giyim eşyası satın alma gelmektedir. Eğlence ile ilgili kararlarda en çok fikir ayrılığı, internet kafe, atari salonu ve arkadaş toplantılarına gitmede yaşanmaktadır. Çocukların çoğunluğu kendisi ile ilgili bazı kararları tek başına vermek isterken, bazı çocuklarda kendisi ile ilgili kararları daha çok ebeveyn yardımıyla vermek istemektedir. Buna göre ailelerin sosyo-ekonomik yapısı ile çocukların karara katılımı arasında da iki bölge arasında fark olduğu bulunmuştur. Çocukların yarısından çoğu, çocukların aile kararlarına katılımının önemli olduğu görüşündedir. Çocukların görüşüne göre çocuklar aile içinde kararlara

katılmalıdır. Araştırmacı sonuç olarak çocukların aile kararlarına daha çok katılması için çocuk ile anne-babaların bu yönde teşvik edilmesi, çocuk ile anne-babasının görüş birliğinin sağlanması, aile refahının ve ailede iyi bir iletişimin sağlanması, çocuğun kişiliği ve gelecekteki yaşantısı açısından önemli olacağını belirtmiştir.

Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya üniversite 1. ve 4. sınıfta öğrenimine devam eden toplam 604 öğrenci katılmış veriler Karar Stratejileri Ölçeği, Kendine Saygı Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda 1. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme ve mantıklı karar verme alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı, buna karşın kararsızlık alt ölçeği puanlarının ortalamaları farklı olduğu ve 1. sınıf öğrencilerinin 4. sınıf öğrencilerine göre daha fazla kararsızlık stratejisini kullandıklarını belirtmiştir. Cinsiyete açısından kızlarla erkekler arasında kararsızlık ve mantıklı karar stratejilerini kullanma açısından bir fark bulunmazken, içtepsel karar stratejisinde kızların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Anne ve babanın eğitim düzeyi ile içtepsel, kararsızlık ve mantıklı karar verme stratejileri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Kendine saygı düzeyi düşük olan öğrencilerin, yüksek olan öğrencilere oranla daha içtepsel ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları, kendine saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise mantıklı karar verme stratejisini kullandıklarını belirtmektedir.

Eldeleklioğlu (1996), karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 19-25 yaşları arasında, 292 kız ve 208 erkek olmak üzere toplam 500 kişi katılmış, veriler Karar Stratejileri Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda demokratik ana-baba tutumuyla, mantıklı karar stratejisi, bağımsız ana-baba tutumuyla, kararsız karar stratejisi, koruyucu istekçi ana-baba tutumuyla, kararsız ve içtepsel karar stratejileri, otoriter ana-baba tutumuyla kararsız, içtepsel ve mantıklı karar stratejileri arasında anlamlı fakat çok güçlü olmayan korelasyonlar bulunmuştur. Yani, belirtilen korelasyonlara göre, aileleri demokratik olan gençlerin mantıklı ve bağımsız karar tarzını daha çok benimsedikleri, aileleri koruyucu istekçi ve otoriter olan gençlerin ise daha çok kararsız oldukları söylenebilir. Aileleri demokratik olan gençlerin kararsız olmaları ile, aileleri otoriter olan gençlerin mantıklı karar vermeleri arasında negatif korelasyonlar vardır. Araştırmacı, bu sonuçları beklenen sonuçlar olarak değerlendirmiş ve bu durumu açıklamıştır: Demokratik aileleri

olan gençlerin en etkin karar verme biçimi olan mantıklı karar ve bağımsız karar verme tarzını daha çok benimsemiş olmaları, bu tür ailelerde ergenlerin kişiliğine ve fikirlerine önem verilmekte çocukluktan itibaren aile içi kararlara katılmaları sağlanmakta ve kendi kararlarını vermeleri için desteklenmektedirler. Bu gençler, ailenin diğer üyelerini karar verirken izleme, verilen kararların etkilerini görme, aile içindeki etkileşimin kararları nasıl etkilediğini öğrenme ve kendileriyle ilgili seçimleri yaparken cesaretlendirilme fırsatı bularak karar verme becerilerini geliştirebilmektedirler. Koruyucu-istekçi ve otoriter aileleri olan gençler kararsız olmaları böyle bir ortamdan yoksun olmaları, evdeki karar sürecine katılmamaları nedeniyle karar verme becerisini öğrenememeleri ile açıklanabilir. Çünkü ergen karar vermeyi aile içerisinde, yaşına uygun seçimler yapmaya teşvik edilerek öğrenmektedir. Koruyucu-istekçi ve otoriter ailelerde ise genellikle çocuğa söz hakkı tanımamakta ve onun adına anne ve babalar karar vermektedir. Böylece, ergenlerin karar verme becerisini geliştirmeleri engellenmektedir. Aileleri koruyucu-istekçi ve otoriter olan gençlerin içtepsel karar vermeleri bu gençlerin isyan duygusu ile hareket ettiklerini düşündürmesine rağmen korelasyonların ilişkiye yeterince anlam kazandırabilecek açıklıkta olmadığını belirtmektedir.

Güçray (1998), bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmaya yaşları 14-19 arasında değişen 290 kız ve 510 erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler Karar Verme Davranış Ölçeği, Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Bireylerarası Davranış Ölçeği ile toplanmıştır.

Araştırma sonucunda, cinsiyetlere göre seçicilik karar stili puan ortalamalarında anlamlı fark bulunamazken, ilgisizlik ve kaçınma karar stillerinde erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu buna karşın aşırı uyarılmışlık karar stilinde ise kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerden fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca Fen ve Anadolu lisesi öğrencilerinin uyumsuz karar verme stillerini genel lise öğrencilerinden daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Beklenenin tersine uyumlu karar verme stili seçiciliği ise, genel lise öğrencilerinin daha fazla kullandıkları bulunmuştur.

Araştırmanın diğer bir sonucunda anneleri bir iş ve meslek sahibi olmayan öğrencilerin uyumsuz-nörotik ilgisizlik stilini anneleri çalışan öğrencilerden daha fazla kullandıkları, ailenin tek çocuğu olan öğrencilerin ise daha çok umursamazlık karar stilini kullandıkları görülmüştür. Genel olarak algılanan sosyal destek ve atılganlık değişkenleri uyumsuz karar verme stilleri ile negatif yönde, uyumsal seçicilik stili ile pozitif yönde ilişkili gösterdiği bulunmuştur.

Güçray (2001), ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisini ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından karar verme davranışlarında farklılık olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmaya 276 kız ve 235 erkek olmak üzere toplam 511 kişi katılmış, veriler Karar Verme Davranışları Ölçeği, Öz-Saygı Envanteri ve Problem Çözme Envanteri ile toplanmıştır.

Araştırma sonucunda yapılan regresyon analizi sonucunda ilgisizlik karar verme stilini sadece problem çözme becerisinin anlamlı düzeyde yordadığı, kaçınma stilini problem çözme becerisi algısı ve genel-özsaygının yordadığı, aşırı uyarılmışlık stilini birinci aşamada genel öz-saygının; ikinci aşamada akademik öz-saygının; üçüncü aşamada sosyal öz-saygının yordadığı, seçicilik stilini problem çözme becerileri algısı ve genel öz-saygının yordadığı, karar vermede öz-saygıyı birinci aşamada problem çözme becerisinin, ikinci aşamada genel öz-saygının yordadığı, karar vermede stresi ise birinci aşamada, genel öz-saygı; ikinci aşamada, problem çözme becerisi algısı, üçüncü aşamada aile ile ilgili öz-saygı ve dördüncü aşamada ise akademik öz-saygının yordadığını belirtmektedir. Araştırmada ele alınan sosyo-demografik değişkenlere göre (cinsiyet, okul türü, üniversiteye yönelik alan tercihi, anne-babanın eğitim düzeyi, anne-babanın mesleği) karar vermede öz-saygı, karar vermede stres ve karar verme stillerinde farklılaşma olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır.

Cinsiyete göre erkek ergenlerin karar vermede öz saygı düzeyleri kız ergenlerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Kız ergenlerin karar vermede daha çok stres yaşadıkları, ilgisizlik ve uyarılmışlık karar verme stillerinde anlamlı farklar olduğu, dikkatli karar verme stili ve seçicilikte ise farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. Okul türünde ise (özel lise, anadolu lisesi, genel/akademik lise) karar vermede öz-saygı, karar vermede stres ile ilgisizlik, aşırı uyarılmışlık ve kaçınma gibi uyumsuz karar verme stillerini kullanma yönünden anlamlı farklılıklar olduğu bulunurken dikkatli ve

uyumlu seçicilik stilini kullanma açısından okullar arasında bir farklılaşma gözlenmemiştir. Buradan farklı yapı ve özellikler gösteren bu okulların öğrencilerinin dikkatli karar verme stilini benzer düzeylerde kullandıkları anlaşılmıştır. Sınıf düzeyinde ise sadece ilgisizlik stilinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Alan tercihinde karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres alt ölçek puanlarında bir farklılaşma olduğu diğerlerinde olmadığı görülmüştür. Anne-baba mesleği ile ise sadece karar vermede özsaygı ve uyarılmışlık stili açısından anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Yurtiçinde yapılan araştırmalar incelendiğinde bireylerin karar verme stillerinin belirlenmesine yönelik olarak ölçme araçlarının geliştirildiği ve uyarıldığı görülmektedir. Bu ölçme araçlarıyla bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, aile statüsü, mesleki tercihleri ile olan ilişkileri araştırılmıştır.

Karar verme ile ilgili yurtdışındaki ve yurtiçindeki yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde genel olarak, yurtdışında yapılan araştırmaların konu kapsamlarının yurtiçinde yapılan araştırmalara kıyasla daha geniş içeriği kapsadığı gözlenmiştir.

Bu çalışmanın psikolojik danışma ve rehberlik alanına sağlayacağı katkıya bakıldığında ise, karar verme becerisinin geliştirilmeye başlandığı 13-15 yaşları arasındaki ergenlerin karar verme stillerinin belirlenmesine yönelik bir ölçme aracının bulunmamasından dolayı uyarlanması düşünülen ölçek alana önemli bir katkı sağlayabilir. Ergenlere karar verme becerilerinin öğretilmesi için, bireylerin karar verme stillerinin bilinmesi önemlidir. Günümüzde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gelişimsel rehberlik yaklaşımı benimsenmektedir. Gelişimsel rehberlik, öğrenciye, gerek okulda gerekse yetişkin yaşamda başarılı olması için ihtiyaç duyduğu beceri ve yaşantıları kazandırmayı hedeflemektedir. Gelişimsel rehberlik programının amaçlarından biri de öğrencilere karar verme becerilerinin öğretilmesidir. Bu nedenle karar 13-15 yaşları arasındaki ergenlerin karar verme stillerinin bilinmesi ve bu doğrultuda karar verme becerileri eğitimi programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, ölçek uyarlama çalışmasındaki aşamalar, ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ile ilgili yapılan işlemler, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma 13-15 yaşlarındaki ergenlerin Karar Vermede Öz-Saygı ve Karar Verme Stillerini farklı boyutlarıyla ölçmeyi amaçlayan Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'ni (Adolescent Decision Making Questionnaire) Türkçe'ye uyarlama çalışmasıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Adana ili merkez ilçeleri (Seyhan ve Yüreğir) sınırlarında bulunan ilköğretim 7. ve 8. sınıf ile ortaöğretim kurumları 9. sınıflarında öğrenimine devam eden yaşları 13-15 arasında değişen öğrenciler oluşturmuştur. Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından alt, orta ve üst düzey olarak sınıflandırılmış olan okullardan ölçeğin geçerliğini ve güvenilirliğini sınamak için gerçekleştirilen çalışmalarda uygun örnekleme alma yöntemiyle 7 farklı örneklem belirlenmiştir. Örnekleme alınan ortaöğretim kurumlarının belirlenmesinde, öğrencilerin ilköğretim okulundan sonra büyük bir çoğunluğunun aynı ortaöğretim kurumuna devam etmiş olması, yani ortaöğretim kurumunun benzer bir çevrede olmasına dikkat edilmiştir. Bu örneklemle ilişkin ayrıntılı açıklamalara aşağıda yer verilmiştir. Uygulamaya katılan öğrencilerden kronolojik yaşı 13'ün altında olanlar ile 15'in üstünde olan toplam 121 kişi araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca eksik veya hatalı doldurulan ölçekler de değerlendirmeye alınmamıştır.

Birinci Örneklem: Oluşturulan deneysel Türkçe formun yapı geçerliğini sınamak için gerçekleştirilen ilk çalışmada, Mareşal Çakmak, Ziyapaşa, Başkent Üniversitesi Özel Gönen İlköğretim okulu 7. ve 8. sınıfta öğrenimine devam eden

öğrenciler ile Cumhuriyet, Bursa, Başkent Üniversitesi Özel Gönen Lisesi 9. sınıfında öğrenimine devam eden öğrencilerden yaşları 13-15 arasında değişen ($x= 13.85$) 168'i kız, 150'si erkek toplam 318 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 1
Birinci Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu	Kız	14	13	-	27	22	4	1	27
	Erkek	13	10	-	23	14	7	-	21
	Toplam	27	23	-	50	36	11	1	48
Cumhuriyet Lisesi	Kız	-	-	18	18	1	9	8	18
	Erkek	-	-	25	25	-	5	22	27
	Toplam	-	-	43	43	1	14	30	45
Ziyapaşa İlköğretim Okulu	Kız	22	15	-	37	22	14	1	37
	Erkek	14	16	-	30	16	13	1	30
	Toplam	36	31	-	67	38	27	2	67
Bursa Lisesi	Kız			26	26	1	7	18	26
	Erkek			15	15	-	3	12	15
	Toplam			41	41	1	10	30	41
B. Ü. Özel Gönen Okulları	Kız	21	25	14	60	28	20	12	60
	Erkek	23	19	15	57	27	21	9	57
	Toplam	44	44	29	117	55	41	21	117
Toplam		107	98	113	318	131	103	84	318

İkinci Örnekleme: Yapılan birinci faktör analizi sonucunda yeniden ele alınması gerektiği düşünülen maddelerin çevirisinde gerekli değişiklikler yapılarak, ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliğini sınamak amacıyla ikinci bir örnekleme ulaştırılması gerekmiştir. Gerçekleştirilen ikinci çalışmada, Mareşal Çakmak, Ziyapaşa, Başkent

Üniversitesi Özel Gönen İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam eden öğrenciler ile Cumhuriyet Lisesi, Borsa, Başkent Üniversitesi Özel Gönen Lisesi 9. sınıfında öğrenimine devam eden öğrencilerden yaşları 13-15 arasında değişen ($\bar{x}=13,88$) 147'si kız, 159'u erkek toplam 306 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 2
İkinci Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara,
Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu	Kız	8	16	-	24	16	7	1	24
	Erkek	19	9	-	28	18	8	1	27
	Toplam	27	25	-	52	34	15	2	51
Cumhuriyet Lisesi	Kız	-	-	11	11	1	5	5	11
	Erkek	-	-	16	16	-	1	17	18
	Toplam	-	-	27	27	1	6	22	29
Ziyapaşa İlköğretim Okulu	Kız	18	15	-	33	19	13	1	33
	Erkek	22	20	-	42	23	17	2	42
	Toplam	40	35	-	75	42	30	3	75
Borsa Lisesi	Kız	-	-	24	24	-	3	21	24
	Erkek	-	-	19	19	-	2	17	19
	Toplam	-	-	43	43	-	5	38	43
B. Ü. Özel Gönen Okulları	Kız	21	16	18	55	22	18	15	55
	Erkek	22	20	12	54	20	22	11	53
	Toplam	43	36	30	108	42	40	26	108
Toplam		110	96	100	306	119	96	97	306

Üçüncü Örneklem: Yapılan ikinci faktör analizi sonucunda bir kez daha düşünülmesi gereken bazı maddelerde gerekli değişiklikler yapılarak, ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliğini sınamak amacıyla üçüncü bir örnekleme ulaşılmıştır. Bu

üçüncü örnekleme, Mareşal Çakmak ilköğretim okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam eden öğrenciler ile Cumhuriyet Lisesi 9. sınıfında öğrenimine devam eden öğrencilerden yaşları 13-15 arasında ($\bar{x}=14.12$) 70'i kız, 66'sı erkek toplam 136 öğrenci dahil edilmiştir.

Tablo 3

Üçüncü Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu	Kız	23	13	-	36	28	7	1	36
	Erkek	25	6	-	31	19	11	1	31
	Toplam	48	19	-	67	47	18	2	67
Cumhuriyet Lisesi	Kız	-	-	34	34	-	4	30	34
	Erkek	-	-	35	35	-	3	32	35
	Toplam	-	-	69	69	-	7	62	69
Toplam		48	19	69	136	47	25	64	136

Dördüncü Örneklem: Ölçeğin son kez gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi gereken maddeleri için dördüncü çalışmada, Mareşal Çakmak, Ziyapaşa, Başkent Üniversitesi Özel Gönen, Mithatpaşa, Sıtkı Kulak, Emine Sapmaz, Özel Çukurova Bilfen, Özel Gündoğdu, Özel Adana Koleji İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam eden öğrenciler ile Cumhuriyet, Borsa, Şehit Temel Cingöz, Beş Ocak, Borsa, Başkent Üniversitesi Özel Gönen, Özel Çukurova Bilfen, Özel Adana Koleji, Özel Gündoğdu Lisesi 9. sınıfta öğrenimine devam eden öğrencilerden yaşları 13-15 arasında ($\bar{x}=14,09$) 760'ı kız, 822'si erkek toplam 1582 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 4
Dördüncü Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara,
Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Mithatpaşa İlköğretim Okulu	Kız	27	25	-	52	26	19	7	52
	Erkek	23	39	-	62	15	29	18	62
	Toplam	50	64	-	114	41	48	25	114
Beş Ocak Lisesi	Kız	-	-	82	82	-	7	75	82
	Erkek	-	-	81	81	-	4	77	81
	Toplam	-	-	163	163	-	11	152	163
Sıtkı Kulak İlköğretim Okulu	Kız	19	22	-	41	21	16	4	41
	Erkek	25	17	-	42	21	16	5	42
	Toplam	44	39	-	83	42	32	9	83
Emine Sapsmaz İlköğretim Okulu	Kız	42	38	-	80	39	38	3	80
	Erkek	58	35	-	93	44	44	5	93
	Toplam	100	73	-	173	83	82	8	173
Baraj Lisesi	Kız	-	-	65	65	-	2	63	65
	Erkek	-	-	45	45	-	1	44	45
	Toplam	-	-	110	110	-	3	107	110
Ziyapaşa İlköğretim Okulu	Kız	32	28	-	60	33	25	2	60
	Erkek	41	36	-	77	38	31	8	77
	Toplam	73	64	-	137	71	56	10	137
Borsa Lisesi	Kız	-	-	59	59	-	6	53	59
	Erkek	-	-	74	74	-	-	74	74
	Toplam	-	-	133	133	-	6	127	133
Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu	Kız	32	32	-	64	38	25	3	64
	Erkek	40	30	-	70	30	34	6	70
	Toplam	72	62	-	134	68	51	9	134
Cumhuriyet Lisesi	Kız	-	-	34	34	-	4	30	34
	Erkek	-	-	35	35	-	3	32	35
	Toplam	-	-	69	69	-	7	62	69
Ö. Ç. Bilfen Okulları	Kız	27	23	12	62	27	23	12	62
	Erkek	29	23	14	66	27	23	16	66
	Toplam	56	46	26	128	54	46	28	128
Özel Gündoğdu Okulları	Kız	22	27	8	57	27	18	12	57
	Erkek	28	25	16	69	28	26	15	69
	Toplam	50	52	24	126	55	44	27	126

Tablo 4'ün Devamı

Özel Adana Koleji	Kız	20	12	22	54	19	19	16	54
	Erkek	15	11	19	45	13	13	19	45
	Toplam	35	23	41	99	32	32	37	99
B. Ü. Özel Gönen Okulları	Kız	19	17	14	50	19	17	14	50
	Erkek	23	23	16	62	15	18	29	62
	Toplam	42	40	30	112	34	35	43	112
Toplam		523	463	596	1582	486	457	639	1582

Beşinci Örneklem: Türkçe formun ölçüt bağıntılı geçerliğini sınamak amacıyla Çocuklar için geliştirilen Depresyon Ölçeği (Kovacs, 1980) kullanılarak yapılan çalışmada, Yavuzlar İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam öğrenciler ile Enver Kurttepelı Lisesi 9. sınıfında öğrenimine devam eden yaşları 13-15 arasında ($x=14.27$) değişen 72'si kız, 101'i erkek toplam 173 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 5

Beşinci Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Yavuzlar İlköğretim Okulu	Kız	12	28	-	40	9	26	5	40
	Erkek	34	24	-	58	27	23	8	58
	Toplam	46	52	-	98	36	49	13	98
Enver Kurttepelı Lisesi	Kız	-	-	32	32	-	2	30	32
	Erkek	-	-	43	43	-	3	40	43
	Toplam	-	-	75	75	-	5	70	75
Toplam		46	52	75	173	36	54	83	173

Altıncı Örneklem: Türkçe formun ölçüt bağıntılı geçerliğini sınamak amacıyla Öz-Saygı Ölçeği (Coopersmith, 1967) ve Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (Speilberger, 1973) kullanılarak yapılan çalışmada Yavuzlar İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam öğrenciler ile Enver Kurttepelı Lisesi 9.

sınıfında öğrenimine devam eden yaşları 13-15 arasında ($\bar{x}=14.27$) değişen 62'si kız, 83'ü erkek toplam 145 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 6
Altıncı Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Yavuzlar İlköğretim Okulu	Kız	13	23	-	36	7	22	2	31
	Erkek	23	25	-	48	24	23	6	53
	Toplam	36	48	-	84	31	45	8	84
Enver Kurttepelı Lisesi	Kız	-	-	26	26	-	1	25	26
	Erkek	-	-	35	35	-	-	35	35
	Toplam	-	-	61	61	-	1	60	61
Toplam		36	48	61	145	31	45	69	145

Yedinci Örneklem: Türkçe formun güvenilirliğini incelemek amacıyla testin tekrarı yönteminin uygulandığı çalışmada; Yavuzlar İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıfında öğrenimine devam öğrenciler ile Enver Kurttepelı Lisesi 9. sınıfında öğrenimine devam eden yaşları 13-15 arasında ($\bar{x}=14.51$) değişen 53'ü kız, 76'sı erkek toplam 129 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 7
Yedinci Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okullara, Cinsiyete, Sınıf Düzeylerine ve Yaşa Göre Dağılımı

Okullar	Cinsiyet	Sınıf Düzeyleri			Toplam	Yaş Düzeyleri			Toplam
		7	8	9		13	14	15	
Yavuzlar İlköğretim Okulu	Kız	8	24	-	32	7	18	7	32
	Erkek	24	21	-	45	20	21	4	45
	Toplam	32	45	-	77	27	39	11	77
Enver Kurttepelı Lisesi	Kız	-	-	21	21	-	1	28	29
	Erkek	-	-	31	31	1	1	21	23
	Toplam	-	-	52	52	1	2	49	52
Toplam		32	45	52	129	28	41	60	129

3.3. Ölçek Uyarlama Çalışmasındaki Aşamalar

Ölçek uyarlama veya geliştirme, birkaç aşamadan geçen, uzunca süren bir etkinliktir. Ölçek uyarlamak, ölçeği ilk kez geliştiren araştırmacının yaptığı araştırma ve analizlerin birçok adımını tekrarlamayı gerektirir. Hatta bazı noktalarda, orijinalinde yapılanlardan daha fazlasının yapılması gerekebilir. Uyarlama aşamaları, ölçeklerdeki ifadelerin eş anlama gelip gelmediğinin kontrolünden başlayarak, ölçeğin iç yapısında veya psikometrik özelliklerinde değişimler olup olmadığının ortaya çıkarılmasına kadar giden bir dizi semantik, kültürel ve istatistiksel kontrolü kapsamaktadır. Bu aşamalarda, araştırmacı sezgileri kadar, istatistiksel tekniklerin ustaca kullanılması da önem kazanmaktadır (Şahin, 1994).

Spielberger ve Sharma (1976), ölçek uyarlamada dört aşama olduğunu belirtmektedirler. Bu aşamalar:

1. Maddelerin orijinal (kaynak) dilden hedef dile çevrilmesi,
2. Çevirinin değerlendirilmesi ve deneysel formun geliştirilmesi,
3. Orijinal formla deneysel formdaki maddelerin eşdeğer olduğunun saptanması,
4. Yeni formun geçerlik ve güvenilirliğinin saptanması (Akt. Savaşır, 1994).

Maddelerin çevirisi ölçek uyarlamanın en önemli adımlarından biridir. Ölçek uyarlamasında çevirmenlerin seçimi önemli bir sorundur. Yalnızca iki dili çok iyi bilen kişilerin bulunması yeterli değildir. Çevirmenlerin en az iki özelliğinin daha olması çevirinin kalitesini etkilemektedir. Bu özellikler ölçeğin ilgili olduğu konuyu bilmek ve her iki dilde ve kültürde deneyim sahibi olmaktır. Çevirinin bir ya da birkaç grup çevirmen tarafından yapılıp denetlenmesi gerekmektedir. Ancak ideal olan bu durumu her zaman gerçekleştirebilmek mümkün olmayabilir (Savaşır, 1994).

Ölçeğin maddelerinin çevirisinde gösterilen titizliğin uygulama koşulları, yönergesi ve formatı için de gösterilmesi gerekir. Kültürel farklılıklar bu alanlarda da önemli rol oynamaktadır. Ön çalışmalarla, yönergenin ve testin cevaplandırma şeklinin hedef popülasyon için uygunluğu araştırılmalıdır (Savaşır, 1994).

Son aşama yeni formun geçerlik ve güvenilirliğinin sınanması aşamasıdır. Güvenirliği sınamak için testin tekrarı yöntemi, paralel formlar güvenirliği, testi yarılama yöntemi, iç tutarlılık güvenirlilik katsayılarının hesaplanması gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ölçme aracının geçerliğinin sınanması amacıyla kapsam geçerliği, ölçütlere dayalı geçerlik ve yapı-kavram geçerliği incelemelerinin yapılması gerektiği belirtilmektedir (Özgüven, 1994).

3.4. EKVÖ'nün Uyarlama Çalışmasında Yapılan İşlemler

Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması şu aşamalarla gerçekleştirilmiştir:

Karar vermede öz-saygı ve karar vermede başa çıkma stillerinin belirlenmesi için, uyarlama çalışması gerçekleştirilen Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (Mann ve ark., 1989) ülkemizde ilk defa ele alınmasından dolayı, orijinal ölçeğin kuramsal dayanağını ve rasyonelini bilen çevirmenler bulunamayacağı göz önüne alınarak, birinci aşamada orijinal ölçekteki maddeler araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Çevirinin değerlendirilmesini içeren ikinci aşamada; Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalında çalışmakta olan üç öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Bu öğretim üyeleri tarafından tanımlanan sorunlar üzerinde durularak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra ölçek Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim dalında görevli her iki dili bilen 5 öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra üçüncü aşamada orijinal formula Türkçe formun eşdeğerliğinin sınanması için geri çevirme yöntemi kullanılmış ve M.K.Ü. Eğitim Fakültesi İngilizce öğretmenliği anabilim dalında çalışmakta olan üç öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilen geri çeviriler, orijinal form ile karşılaştırılmış ve araştırmacının değerlendirilmesine sunulmuştur. Daha sonra ölçek uygulanması düşünülen yaş grubundan küçük bir gruba (N=25) uygulanmış ve açık olmayan, anlaşılmayan maddeler düzeltilmiştir.

Son olarak, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği sınanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik için yapılan çalışmalar aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Geçerlik ve güvenilirlik sınaması için yapılan çalışmalar aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.4.1.1. Geçerlik Çalışmaları

Oluşturulan deneysel formun yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi “birbiriyle ilişkili değişkenleri bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler bulmayı keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiksel” yöntemdir (Büyüköztürk, 2002 s: 117).

Ölçüt bağıntılı geçerliği sınamak için benzer ölçek geçerliği sınaması yapmak mümkün olmamıştır. Çünkü karar vermede öz-saygı ve karar vermede başa çıkma stillerini bu boyutlarıyla ölçen herhangi bir Türkçe ölçek bulunmamaktadır. Ancak ölçekte yer alan alt ölçeklerin ilişkili olduğu düşünülen, kaygı, öz-saygı ve depresyon gibi değişkenlerle arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, aralık ya da oran ölçeğinde ölçülen iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi açıklamak için kullanılır. Böyle bir analiz ile, her bir Y değerinin her bir X değeri ile doğrusal bir biçimde ne kadar tutarlı bir eşleşme gösterdiği açıklanmaya çalışılır (Köklü ve Büyüköztürk, 2000). Kaygı değişkenine ilişkin ölçümler için Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (Speilberger, 1973), öz-saygı değişkenine ilişkin ölçümler için Öz-Saygı Ölçeği (Coopersmith, 1967), depresyon değişkenine ilişkin ölçümler için ise Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Kovacs, 1980) kullanılmıştır.

3.4.1.2. Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin güvenilirliğini sınamak amacıyla testin tekrarı yöntemi kullanılmıştır. Ölçek 139 öğrenciye iki hafta arayla uygulanarak test-tekrar test alt ölçekler korelasyon

değerleri saptanmıştır. Ölçeklerin iç tutarlığına ilişkin sınaama ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanarak yapılmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Çeşitli ölçek ve envanterler ilk geliştirildikleri tarihten itibaren başka dillere çevrilip uyarlanmıştır. Günümüzde de çeşitli kültürlerde birçok çeviri ve uygulama faaliyetleri yapılmaktadır. Kendi kültürümüze uygun yeni ölçeklerin geliştirilmesinin birçok avantajı vardır ve ölçek uyarlamayla ilgili birçok sorunu önleyebilir, ancak ölçek uyarlamasının tercih edilmesinde de bazı nedenler vardır. Bunlardan biri; uyarlamanın daha çabuk, kolay ve ucuz olduğunun düşünülmesidir. Ayrıca, bazen bir ölçeğin geliştirilmesi için gerekli olan birikim ve teknik uzmanlık yeterince gelişmemiş olabilir. Böylece, bir testi uyarlama, o amaç için yeni bir test geliştirmeden daha kolay gözükabilir (Savaşır, 1994). Ölçek uyarlamanın araştırmacıya getireceği kazanç, iletişim kolaylığı ve karşılaştırılabilir bilginin elde edilmesidir (Şahin, 1994).

Yani, ölçek uyarlamanın diğer bir amacı; kültürler arası, diller arası, etnik gruplar arası karşılaştırmalarda kullanımınıdır. Bir başka neden ise; özellikle farklı dillerin konuşulduğu etnik grupların olduğu ülkelerde test yanlılığının giderilmesi amacıyla farklı dillerde geliştirilen testin paralel formlarının geliştirilmesidir (Savaşır, 1994).

Ölçek uyarlama çalışmalarının, bireysel araştırmacılara sağladığı kazançlar kadar, ülke açısından sağladığı kazançlardan da söz edilebilir. Bunlar arasında, teknik bilgilerin yaygınlaşması, uluslararası ortak araştırma ilişkilerinin kurulması ve yazışmalar yoluyla bilgi alışverişi sayılabilir. Uyarlama sırasında ortaya çıkan bazı farklılıklar daha sonra kültürler arası karşılaştırma çalışmalarını başlatabilir, yeni araştırma hipotezlerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir (Şahin, 1994).

Kuşkusuz en önemli “birikimli” kazanç ise, ülkede çeşitli konularda objektif veri toplama “potansiyelinin” artmasıdır. Ölçek uyarlama çalışmaları, başka çalışmalarla bütünleştiği ve yerel bir bilimsel araştırma etkinliği içine yerleştiği takdirde daha anlamlı olabilir (Şahin, 1994).

Uyarlama çalışması yapılan Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliğini sınamak için bu çalışma kapsamında kullanılan ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.5.1. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği (Adolescent Decision Making Questionnaire)

Ergenlerde Karar Verme Ölçeği, Mann, Harmoni ve Beswick (1989) tarafından karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek iki bölümden ve 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu iki bölüm; Karar Vermede Öz-saygı (Decisional Self Esteem) ve Karar Vermede Başa Çıkma Stilleri (Decisional Coping Patterns)'dir.

Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği Mann'ın Karar Verme Ölçeği (Decision Making Questionnaire)'nden adapte edilmiştir. Ölçekte karar vermede öz-saygıyı belirlemeyi amaçlayan altı madde yer almaktadır. Maddeler; 3 (*Benim için her zaman doğru*), 2 (*Benim için sık sık doğru*), 1 (*Benim için bazen doğru*) ve 0 (*Benim için hiçbir zaman doğru değil*) şeklinde dört kategoriden biri işaretlenerek derecelenmektedir. Puan yüksekliği karar vermede öz-saygının yüksekliğine işaret etmektedir. İkinci, dördüncü ve altıncı maddeye verilen cevaplar ters çevrilmek suretiyle puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .61 olarak bulunmuştur (Mann ve ark, 1989).

Ölçeğin ikinci bölümü karar vermede başa çıkma stillerinden oluşmaktadır. Karar vermede başa çıkma stilleri ihtiyatlı seçicilik (vigilance), panik (panic), sorumluluk almama (cop-out) ve umursamazlık (complacency) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerde öz-saygı ölçeği gibi derecelendirilmektedir. Puan yüksekliği ilgili karar stilinin kullanıldığına işaret etmektedir. Bu ölçeklerin Cronbach alfa değerleri sırasıyla .73, .70, .66 ve .73 olarak bulunmuştur (Mann ve ark., 1989).

Friedman ve Mann (1993), ölçeğin geçerliğine ilişkin yaptıkları çalışmada İsraili ve Avustralyalı ergenlerin karar vermede başa çıkma stillerini karşılaştırmışlardır. Çalışmaya yaşları 13 ile 16 arasında değişen ve İsrail'de öğrenimine devam eden 579 erkek ve 449 kız olmak üzere, toplam 1028 öğrenci ile Avustralya'da öğrenimine devam eden 230 erkek ve 198 kız olmak üzere toplam 428 öğrenci

katılmıştır. Araştırma sonucunda İsrailde öğrenimine devam eden ergenlerin, Avustralyada öğrenimine devam eden ergenlere oranla karar vermede daha yüksek öz-saygı düzeyine sahip oldukları ve ihtiyatlı-seçici başa çıkma stilini daha çok kullandıkları ve sorumluluktan daha az kaçtıkları görülmüştür. Ayrıca sonuçlara cinsiyet açısından bakıldığında İsraili ve Avustralyalı erkek ergenlerin, İsrail ve Avustralyalı kız ergenlere oranla karar vermede öz-saygı düzeylerinin yüksek olduğu, daha umursamaz başa çıkma stilini kullandıkları ve daha az panik yaşadıkları görülmüştür. Her iki örneklemede de ihtiyatlı-seçici başa çıkma stilinin kullanımı, uyumsuz başa çıkma stillerini (sorumluluktan kaçma, umursamazlık ve panic) azalttığı görülmüştür. Ayrıca, karar vermede öz-saygının, karar vermede stres, umursamazlık ve sorumluluk almama ile negatif yönde; ihtiyatlı seçicilik ile ise pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ergenlerde Karar Verme Ölçeği Tuinstra ve ark. (2000) tarafından Hollanda kültürüne uyarlama çalışması yapılmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 16.2 olan 1642 öğrenci katılmış, öğrenciler deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Varimax dönüştürme yöntemi kullanılarak yapılan temel bileşenler faktör analizi sonucunda ölçeğin 4 bileşenli bir yapıya sahip olduğu görülmüş ve her bir bileşen; kaçınma, kendine güven, panik ve düşüncesiz davranma olarak yeniden isimlendirilmiştir. Bir alt ölçeğe yerleşmeyen 8 madde ölçekten çıkarılmış ve ölçek toplam 22 maddeye düşürülmüştür. Maddelerin faktör yükleri .46 ila .76 arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin toplam varyansı açıklama oranı 43.1 olarak bulunmuştur. Ayrıca geçerlik çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin karar verme stillerine bakılmış ve erkeklerin kendine güven, kaçınma ve düşüncesizce davranma stillerini kızlardan daha çok kullandıkları, kızların ise daha çok panik karar verme stilini kullandıklarını bulmuşlardır.

3.5.2. Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Children's Depression Inventory)

Kovacs (1980) tarafından geliştirilmiş bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek Beck Depresyon Envanteri (Beck ve ark., 1979) esas alınmakla birlikte, çocukluk depresyonuna özgü okul durumu, arkadaş ilişkisi gibi alanlarla ilgili sorular da eklenerek, depresyonda görülen belirtileri ölçerek bu belirtilerin derecesini objektif olarak belirlemektedir. 6-17 yaşları arasındaki çocuklara uygulanmakta, toplam 27

maddeden oluşmaktadır. Her maddede çocuğun son iki haftasını değerlendirerek, aralarından seçim yapacağı üç cümle bulunmaktadır. Verilen cevaplara 0 ile 2 arasında değişen puanlar verilir ve bazı maddeler ters çevrilerek ölçekten alınan puan hesaplanabilir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 (sıfır), en yüksek puan ise 54'tür. Toplam puanın yüksek oluşu, depresyon düzeyinin ya da şiddetinin yüksekliğini gösterir. Ölçeğin toplam puan kesim noktası ise 19'dur. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında 4 ila 12. sınıflar arasındaki 1207 çocuğa ölçek uygulanmıştır. Ayrıca öğretmenler ve ana-babalar her öğrenci için davranış değerlendirme ölçekleri doldürmüşlardır. Araştırma sonucunda kendini değerlendirme, öğretmen ve ana-baba değerlendirmeleri arasında yüksek korelasyon bulunmuştur. Epidemiyolojik Depresyon Çalışmaları Merkezi Ölçeği (CESD-Center for Epidemiological Studies Depression Scale) ile arasındaki ilişki orta derecede ($r=.58$); ölçeğin kaygı ölçümü ile korelasyonları daha yüksek ($r=.63$, $r=.52$); kendine yeterlik, kendilik kavramı ve kontrol odağı ölçümleri ile arasında düşük-orta dereceli negatif korelasyonlar olduğu bulunmuştur ($r=-.29$, $r=-.61$). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .86, dört hafta arayla yapılan test tekrar test güvenirligi .72 olarak bulunmuştur (Akt. Şavaşır ve Şahin, 1997).

Çocuklar için Depresyon Ölçeği'nin ilk uyarlama çalışması Öy (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu 210 kız, 222 erkek olmak üzere toplam 432 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik için Çocukluk Depresyonu Derecelendirme Ölçeği puanları ile korelasyonlarına bakılmış ve .61 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği için 59 öğrenciyle DSM-III tanı ölçütleri kullanılarak, depresyona yönelik ruhsal görüşme yapılmıştır. Klinik olarak depresyon tanısı almayanların oranı, %66.67; klinik olarak depresyon tanısı almayan ancak ölçeğe göre depresyon tanısı alanların oranı %12.50; ölçeğin doğru tanı koyma oranı ise %84.75 olarak bildirilmiştir. Güvenirlik çalışmasında ölçek, 380 öğrenciye ilk uygulamadan bir hafta sonra ikinci kez uygulanmış ve test tekrar test güvenirligi .80, Cronbach alfa değeri .77 olarak bulunmuştur.

3.5.3. Öz-Saygı Envanteri (Coopersmith Self Esteem Inventory)

Bireyin öz-saygı düzeyini belirlemek amacıyla Coopersmith (1967) tarafından geliştirilmiş kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, çocuk ya da gencin kendisinin yetenekli, başarılı, anlamlı ve değerli olduğuna ilişkin bireysel inançları ile alışkanlık

haline getirdiği davranışları ve uygun bulduğu ya da bulmadığı tutumları vurgulayan maddeler içerir. Öz-Saygı Envanteri, öz-saygının farklı boyutları ile ilgili beş alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; Genel Öz-Saygı (26 Madde), Sosyal (8 Madde), Akademik (8 Madde), Ev ve Aileye Yönelik Öz-Saygı (8 Madde), Yalan (8 Madde) alt ölçekleridir. Yalan alt ölçeğine ilişkin maddeler puanlamaya dahil edilmemektedir. Bu nedenle puanlama 50 madde üzerinden yapılmaktadır. Alt ölçek puanları yanında alt ölçek toplam puanları da hesaplanmaktadır. Maddeler “Evet” ya da “Hayır” kategorilerinden biri işaretlenerek yanıtlanmaktadır. Yüksek öz-saygıyı gösteren cevaplara “2”, düşük öz-saygıyı gösteren cevaplara ise “0” puan verilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan öz-saygının yüksek olduğunu göstermektedir. Coopersmith, ölçeğin KR-21 formülü ile hesaplanan güvenilirlik katsayılarını kızlar için .91, erkekler için .80 olarak bulmuştur. Beş hafta ara ile yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayısı .88, üç yıl sonra hesaplanan kararlılık katsayısı .70 olarak bulunmuştur.

Coopersmith Öz-Saygı Envanteri'nin Türkçeye ilk uyarlama çalışması Onur (1981) tarafından yapılmış ve ölçek 127 ilköğrencisine uygulanmıştır (Akt. Güçray, 2001). Güçray (1993) da bu ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. Bu amaçla 9-11 yaş arasındaki 583 ilköğretim öğrencisinden veri toplamıştır. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik hesaplamalarında toplam puan dikkate alınmıştır. Öz-Saygı Envanteri ile Piers-Harris Öz-Kavramı Ölçeği puanları arasındaki korelasyon ise .72 olarak hesaplanmıştır. Farklı gruplarda KR-21 değerleri .75 ila .83 arasında hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenilirliği için 51 öğrenciye 2 hafta ara ile yapılan uygulamalar arasındaki korelasyon katsayısı .70 olarak bulunmuştur.

3.5.4. Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory for Children)

Çocuklarda özel durumların tehdit edici olarak yorumlanması sonucu oluşan durumluk kaygıyı ve kaygı yatkınlığı anlamına gelen sürekli kaygıyı, ölçmek amacıyla Speilberger (1973) tarafından geliştirilmiştir (Akt. Özusta, 1995). Ölçek, durumluk kaygı ve sürekli kaygı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri'nin Sürekli Kaygı Ölçeği yirmi maddeden oluşur ve çocuktan kendini “genellikle” nasıl hissettiğini değerlendirip maddede verilen durumun oluş sıklığına göre en uygun seçeneği belirtmesi istenir. Her durumun “hemen hemen hiç”,

“bazen” ve “sık sık” olarak belirlenmiş seçeneklerinden “sık sık” seçeneğinin seçilmesi en yüksek puan olan 3’ün, “hemen hemen hiç” seçeneğinin seçilmesi en düşük puan olan 1’in alınmasına yol açar. Sürekli Kaygı Ölçeği’nden alınabilecek en düşük toplam puan 20, en yüksek toplam puan 60’tır.

ÇSDKE’nin Durumluk Kaygı Ölçeği’nde çocuklardan, içinde buldukları “o anda” kendilerini nasıl hissettiklerini değerlendirmeleri ve ilgili 3 seçenekten birini işaretlemeleri istenmektedir. Yirmi maddeden oluşan ölçek; gerginlik, sinirlilik, telaş, tedirginlik gibi durumluk kaygıyla ilgili durumların değerlendirilmesini amaçlar. Maddelerin yarısı tedirginlik, telaş ve gerginliğin olmamasını, kalanlar ise bu durumların varlığını yansıtır. Bu duyguların varlığı, çocuk tarafından “çok” olarak bildirildiği durumda en yüksek puan olan 3, olmadığının bildirilmesi durumunda ise en düşük puan olan 1 verilir. Bu ölçeğin puan ranjı Sürekli Kaygı Ölçeği gibidir. ÇDSKE bireysel ya da grup ortamında uygulanabilmektedir.

ÇDSKE’nin uyarlama çalışması Özusta (1995) tarafından yapılmış ve envanter 9-12 yaşları arasında 298 kız, 317 erkek olmak üzere toplam 615 çocuğa uygulanmıştır. Durumluk Kaygı Ölçeği’nin Cronbach alfa katsayısı .82, Sürekli Kaygı Ölçeği’nin ise .81 olarak bulunmuştur. Envanterin test-tekrar test güvenilirlik çalışması altı hafta arayla 42 kız ve 57 erkek olmak üzere toplam 99 çocuğa uygulanmış ve Durumluk Kaygı Ölçeği için .60, Sürekli Kaygı Ölçeği için ise .65 olarak bulunmuştur.

ÇDSKE çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır. Okul reddi olan anksiyöz çocuklar ve annelerinde gözlenen psikiyatrik belirtiler araştırılmıştır. Araştırmaya yaşları 5 ila 15 yaş arasında değişen 7 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda 6 çocukta separasyon anksiyetesi bozukluğu; 1 çocukta sosyal fobi tanısı; ve belirti şiddeti ağır olan 3 çocuğun birinde yaygın anksiyete bozukluğu, ikincisinde somatizasyon bozukluğu ve üçüncüsünde major depresyonun eşlik ettiği saptandı. Beş çocukta ÇDSKE ortalama puanı 73.6, Çocuklar için Depresyon Ölçeği ortalama toplam puanı 14.4, Korku Envanteri ortalama toplam puanı 140.8 bulunmuştur. (Elçi ve ark., 2003).

Bir diğer araştırmada ruhsal hastalığı olan anne ve babaların çocuklarındaki ruhsal bozukların nedenleri araştırılmıştır. Araştırmaya 8 ila 14 yaşları arasında değişen 25 kız ve 25 erkek olmak üzere toplam 50 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda

deneklerin 17'sinde herhangi bir ruhsal bozukluk saptanmazken, 13'ünde yıkıcı davranış bozukluğu, 8'inde anksiyete bozuklukları, 7'sinde major depresif bozukluk tanısı konmuştur (Öç ve ark., 2003).

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler 2002-2003 eğitim ve öğretim yılının Aralık-Haziran ayları içerisinde toplanmıştır.

Uyarılama çalışması için yapılan tüm çalışmalar için yedi defa veri toplama yoluna gidilmiş ve tüm veriler okulların ders programı, öğrencilerin testi almaya uygun saat dilimi dikkate alınarak ders saatlerinde araştırmacı tarafından toplanmıştır. Ön çalışma 2002 Aralık ayında, ikinci çalışma 2003 Mart ayında, üçüncü çalışma 2003 Nisan ayında, dördüncü çalışma 2003 Mayıs ayında, ölçüt bağıntılı geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ise 2003 Mayıs ve Haziran aylarında yapılmıştır. Toplu halde yapılan uygulamalarda ölçekler gönüllü öğrencilere dağıtılmış ve yazılı olarak ifade edilmiş olan yönergeler ve gerekli açıklamalar sözlü olarak da yapılmıştır. Faktör analizi çalışmasının yapıldığı ilk dört çalışmada sadece EKVÖ kullanıldığı için veri toplama oturumu 25-30 dakika arasında sürerken, ölçüt bağıntılı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında verilerin toplandığı oturumlar 45-50 dakika, güvenilirlik çalışmasında verilerin toplandığı oturum ise 25-30 dakika sürmüştür. Araştırma kapsamında toplam 2789 öğrenciye ulaşılmıştır.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler, SPSS 9.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçekte var olan 5 yapıyı ortaya çıkarmak amacıyla açıklayıcı faktör analizi varimaks dönüştürme yöntemleri kullanılmıştır. İç tutarlılık katsayılarını belirlemek için Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Madde analizi, test tekrar test güvenilirliği ve ölçüt bağıntılı geçerliğine bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bulgular açıklanmıştır.

1.1. EKVÖ'nün Çeviri Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Çevirideki en önemli sorunlardan biri uygun dilin, bir başka deyişle ülkemizde uygun Türkçe'nin kullanılmamasıdır. Türkiye'de özellikle farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki kişilerin kullandıkları sözcükler, ifade biçimleri ve deyimlerde farklılıklar gözlenmektedir. Kullanılan dil testin uygulanacağı evrene uygun mudur? O kişilerce kolayca anlaşılabilir mi? Sıklıkla kullandığımız ve bize doğal gelen sözcükler toplumun başka kesimlerince benimsenmiş mi? Çeviride bu gibi sorunlar göz ardı edilmekte ve gereken özen gösterilmemektedir. Kısaca; çeviride kullanılan sözcük ve ifadelerin testin uygulanacağı gruba uygun olması, üzerinde önemle durulması gereken bir sorundur (Savaşır, 1994).

Çeviri tamamlandıktan sonra maddelerin orijinal testtekilerle eşdeğer olup olmadıklarının sınanması amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler niteliksel ve niceliksel olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Niteliksel yöntemler; geri çevirme yöntemi ve tek yönde çeviri yöntemidir. Geri çevirme yönteminde ölçek orijinal (kaynak) dilden, kullanılacak (hedef) dile çevrilir. Sonra çeviri her iki dili de çok iyi bilen çevirmen ya da çevirmenlerce kaynak dile çevrilir. Bu geri çeviri orijinal ölçekle karşılaştırılır ve tutarsızlıklar incelenerek gerekli değişiklikler ve düzeltmeler yapılır. Tek yönde çeviri yönteminde, “çeviri sonrası sorgulama” ve “çevirinin başka çevirmenlerce değerlendirilmesi” olmak üzere iki çeşidi vardır. Çevirinin başka çevirmenlerce denetiminde bir kişi, tercihen bir grup çevirmen, testi kaynak dilden hedef dile çevirir. Çeviri, testi çevirenlerden farklı bir çevirmen grubu tarafından değerlendirilir. Çeviri sonrası sorgulamada ilk çeviri çalışmaları tamamlandıktan sonra ölçek, testin uygulanacağı evrenden seçilen ufak bir örnekleme uygulanır. İstatiksel yöntemlerde ise; ölçek maddelerinin eş değerliğini değerlendirmek amacıyla çeşitli

istatistiksel yöntemler kullanılmaktadır. Ölçeğin uyarlanmasıdaki amaçlara göre hangi yöntemin kullanılacağına karar verilebilir (Savaşır, 1994).

Bu amaçlar doğrultusunda birinci aşamada araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilen ölçek maddeleri, ortaya çıkması olası çeviri sorunlarını önlemek amacıyla iki dili iyi bilen M.K.Ü. Eğitim fakültesi İngilizce öğretmenliği bölümünde çalışan öğretim üyeleri tarafından değerlendirilmiş daha sonra her iki dili bilen Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim dalında çalışan öğretim üyeleri tarafından incelenmiştir. Bu uzmanlar tarafından tanımlanan sorunlar değerlendirilerek gerekli değişiklikler yapılmış ve orijinal formla deneysel formun eşdeğerliğinin sınanması için geri çevirme yöntemi kullanılarak, M.K.Ü Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalında çalışan öğretim üyeleri tarafından değerlendirilen çeviriler araştırmacının değerlendirilmesine sunulmuştur ve deneysel Türkçe formun, orijinal İngilizce forma eşdeğer olduğu görülmüştür. Oluşturulan Türkçe form 25 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanarak anlaşılmayan maddeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış ve ölçek son halini almıştır.

1.2. EKVÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Ölçeğin geçerliğini sınamak amacıyla yapı geçerliği ve ölçütlere dayalı geçerlik çalışmaları yapılmıştır.

1.2.1. EKVÖ'nün Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Uyarlanan Türkçe formun yapı geçerliğini sınamak amacıyla dört kez açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Bu amaçla gerçekleştirilen birinci çalışmada uygulanan faktör analizi sonucunda örnekleme yeterliği değerinin .83 olduğu bulunmuştur. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin 30 maddesine varimaks dönüştürme yöntemi uygulanarak yapılan açıklayıcı faktör analiziyle beş bileşen aranmış ve yalnızca 12 maddenin beş bileşen toplandığı görülmüştür. Bu beş faktörün varyansı açıklama yüzdesi %30.62'dir. Bileşenlere ait özdeğerler, 2.57, 1.91, 1.62, 1.58 ve 1.50'dir. Bu çalışmada beş faktörlü çözümde faktörlere yüklenen maddeler belirlenirken maddelerin yüklendiği faktördeki yüklerinin

en az .30 ve buldukları faktördeki yük değerleriyle diğer faktördeki yük değerleri arasındaki farkın ise en az .15 ve daha yukarı olması esas alınmıştır. Böylece faktörler arasındaki bağımsızlık arttırılmaya çalışılmıştır. Bu değerler esas alındığında yalnızca 12 maddenin kendi faktörüne yerleştiği görülmüştür. Yapılan analizler sonucu maddelerin faktörlere dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8
EKVÖ’nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İlk Çalışma
Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri

Madde no ve Orijinal Faktörü	I	II	III	IV	V
Madde 1 Karar Vermede Öz-Saygı	.67	-	-.15	.18	-
Madde 3 Karar Vermede Öz-Saygı	.60	-.10	-.10	.26	-
Madde 5 Karar Vermede Öz-Saygı	.46	-	-	.26	-
Madde 6 Karar Vermede Öz-Saygı	.46	-.28	-.16	-	-
Madde 4 Karar Vermede Öz-Saygı	.42	-.11	-.31	-	-.22
Madde 2 Karar Vermede Öz-Saygı	.41	-.11	-.20	-	-
Madde 18 Panik	-.35	.10	.25	-	.24
Madde 19 Panik	-.34	-	.17	-	.19
Madde 17 Sorumluluktan Kaçma	-.31	-.10	-	.13	-
Madde 12 Umursamazlık	-	.73	.19	-	.14
Madde 14 Sorumluluktan Kaçma		.72	.18	-.11	.13
Madde 10 Umursamazlık	-.18	.54	-	-.11	.33
Madde 7 Sorumluluktan Kaçma	-.21	.23	.57	-	.14
Madde 9 Sorumluluktan Kaçma	-.12	-	.50	-.11	-
Madde 11 Panik	-.36	.11	.38	-.12	-
Madde28 Sorumluluktan Kaçma	-.19	.18	.38	-.12	-
Madde 27 İhtiyatlı-Seçicilik	.16	-.15	-.27	.53	-
Madde 16 İhtiyatlı-Seçicilik	-	-.10	-.20	.46	-.21
Madde 8 İhtiyatlı-Seçicilik	-	-	-.24	.45	-.22
Madde 23 İhtiyatlı-Seçicilik	.12	-.34	-	.42	.11
Madde 20 İhtiyatlı-Seçicilik	.34	-.16	-	.42	-
Madde 13 İhtiyatlı-Seçicilik	.18	-	.15	.33	-.20

Tablo 8'in Devamı

Madde 25 Panik	-	-	-	.26	-
Madde 15 Panik	-	-	.11	-	.52
Madde 26 Umursamazlık	-	-	-	-	.37
Madde 22 Panik	-0.30	-	-	-	.34
Madde 30 Umursamazlık	-0.11	.22	.15	-0.18	.30
Madde 24 Umursamazlık	-0.22	.12	.26	-	.29
Madde 29 Umursamazlık	-	.16	-	-	.29
Madde 21 Sorumluluktan Kaçma	-	-	.16	-	.27

Not: Sorun olduğu düşünülen maddeler koyu renkte yazılmıştır.

Tablo 8'de de görüldüğü gibi varimaks dönüştürme yöntemi kullanılarak yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda; 1., 3., 5., 6. ve 2. maddenin KVÖ ölçeğine, 7., 9. ve 28. maddenin Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma (KVSK) ölçeğine, 27., 16. ve 8. maddenin Karar Vermede İhtiyatlı Seçicilik (KVİS) ölçeğine, 26. maddenin Karar Vermede Umursamazlık (KVU) ölçeğine yerleştiği bulunmuştur. 18., 19., 17., 12., 14., 10., 11., 25., 15., 22. ve 21. maddelerin kendi faktörleri dışındaki faktörlere yerleştikleri; 4., 23., 20., 13., 30., 24. ve 29. maddelerin ise kendi faktörüne yerleşmekle birlikte bir başka faktöre de yakın bir yükü yerleştiği görülmüştür. EKVÖ'deki maddelerin öz-değerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İlk Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1	2.57	8.58
2	1.91	6.37
3	1.62	5.40
4	1.58	5.27
5	1.50	5.00
Toplam	9.18	30.62

Tablo 9’da da görüldüğü gibi faktörlerin özdeğerleri sırasıyla; Karar Vermede Öz-Saygı (KVÖ): 2.57, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma (KVSİ): 1.91, Karar Vermede Panik (KVP): 1.62, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik (KVİS): 1.58 ve Karar Vermede Umursamazlık (KVU): 1.50’dir. Bulunan beş faktörün varyansı açıklama yüzdeleri; Karar Vermede Öz-Saygı 8.58, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma 6.37, Karar Vermede Panik 5.40, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik 5.27 ve Karar Vermede Umursamazlık 5.00 olduğu görülmüştür. Beş faktörün açıkladıkları toplam varyans ise 30.62 olarak bulunmuştur.

Yapılan ilk faktör analizi sonucunda maddeler 5 faktörde toplanmıştır. Fakat kendi faktörüne yerleşmekle birlikte başka bir faktöre de yakın bir yükte yerleşen maddelerde kurama uygunluk, anlam, anlaşılabilirlik açısından yeniden değerlendirilmiş ve ayırteçiciliği yükseltilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla sorun olduğu düşünölen 4. maddenin (Cesaretimin kırıldığı öyle durumlar oluyor ki, karar vermek için çaba göstermekten vazgeçiyorum) tam olarak anlaşılmadığı ve maddenin ifade edilmesinde bir sorun olduğu düşünölerek madde anlamını yitirmeden farklı bir cümle (Öyle cesaretim kırılıyor ki karar vermekten vazgeçiyorum) ile, 23. madde (Kararlarımı kendim vermek isterim) yaş grubu dikkate alındığında maddenin tam olarak açık olmadığı bu nedenle farklı anlamları çağırıştırabileceğı düşünölerek daha açık bir ifadeyle (Kendi kararlarımı kendim vermekten hoşlanırım) şeklinde, 20. madde (Karar verdiğim zaman duruma en uygun olan kararı seçtiğimi hissedirim) daha çok duygusal bir ifadeyi yansıttığı düşünölmüş ve ihtiyatlı seçici karar verme stiline özelliğine yeniden bakılmış ve bu stiline bilişsel yetilere ağırlık verdiği görölmüştür. Bu nedenle bu madde de bilişsel özellikler vurgulanmaya çalışılmış ve madde (Bir karar verdiğimde mümkün olanın en iyisini yaptığımı düşünürüm) şeklinde, 13. madde (Kararımı verdikten sonra düşüncemi değıştirmem) yaş grubu dikkate alınarak maddenin yeterince açık olmadığı ve karar verme sürecinin tam olarak vurgulanmadığı için farklı anlamlandırıldığı düşünölmüş ve madde daha anlaşılır, açık bir ifade ile ve karar verme süreci vurgulanarak (Bir defa karar verdikten sonra düşüncemi değıştirmem) şeklinde, 30. madde (Farklı olmayı sevmediğim için, başkaları ne seçerse ben de onu seçerim) 13. maddeye benzer olarak bu maddenin de yaş grubu dikkate alınarak tam anlaşılmadığı düşünölmüş ve bu madde daha açık ve yalın bir ifade ile karar verme süreci vurgulanarak (Karar verme durumlarında diğeri insanların seçtiklerini seçmeyi tercih

ederim, çünkü farklı olmayı sevmiyorum) şeklinde, 24. madde (Karar vermek bana zor gelirse, ne seçtiğime dikkat edemem) anlam olarak umursamazlık karar verme stilini açık bir şekilde ifade etmediği düşünülmüş ve daha açık bir ifade ile ve umursamazlık vurgulanarak (Bir karar vermek zorunda bırakıldığımda, hangi yolu seçtiğime özen gösteremem) şeklinde, 29. madde (Karar verirken aklıma ilk gelen düşünceyi seçmeye eğilimliyim) daha anlaşılabilir bir ifadeyle (Karar verirken aklıma ilk gelen seçeneği uygulamaya eğilimliyim) şeklinde yeniden yazılmıştır.

Başka faktörlere yerleşen maddelerde; 18. madde'nin (Karar verirken çok fazla zaman baskısı altında olduğumu hissederim), negatif yönde öz-saygı alt ölçeğine yüklendiği görülmüştür. Bu madde de "panik" alt ölçeğine yerleşmesi için maddenin anlamını yitirmeden "panik" düşüncesinin biraz daha vurgulanması gerektiği düşünülmüştür. Bu amaçla madde (Karar verirken, sanki çok az zamanım varmış gibi hissederim) şeklinde yeniden değiştirilmiştir. 19. madde'nin (Acil karar vermem gerektiğinde doğru düşünemem) kuramsal içeriği tam olarak yansıtmadığı ve "panik" düşüncesini tam olarak vurgulamadığı düşünülerek daha açık bir ifade ile (Acele karar vermem gerektiğinde sakin bir şekilde düşünemem), şeklinde ifade edilmiştir. 17. madde'nin (Bir karar vermem gerektiğinde üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim) Türk kültüründe karar vermeyi beklemenin olumlu bir karar verme stili olarak algılanmasına neden olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle sorumluluktan kaçmayı vurgulamak için maddede anlam değişikliği yapılmış ve madde (Karar vermem gerektiğinde, karar üzerinde düşünmeyi son dakikaya kadar ertelerim) şeklinde ifade edilmiştir. 12. madde'nin (Benim yerime başkalarının karar vermesini tercih ederim, böylelikle bu benim problemim olmaktan çıkar) Türk kültüründe sorumluluktan kaçma stiline yüklendiği görülmüştür. Bu maddenin biraz daha umursamazlık alt ölçeğine yerleşmesi için anlam olarak umursamazlık vurgulanmaya çalışılmış ve madde (Benim yerime başkalarının karar vermesine izin veririm, böylece bu benim problemim olmaz) şeklinde yeniden düzenlenmiştir. 14. madde'nin (Kararları diğer insanlara bırakmayı tercih ediyorum) sorumluktan kaçmayı vurguladığı fakat içerik olarak tam açık olmadığı düşünülerek (Kararları başkalarına bırakmayı tercih ediyorum) şeklinde yeniden düzenlenmiştir. 10. madde'nin (Karar vermem gerektiğinde, başkalarının söylediklerine uymayı tercih ederim) umursamazlığı vurguladığı, fakat tam olarak kendi alt ölçeğine yerleşmediği için cümle tekrar oluşturularak daha açık ve anlaşılabilir bir ifadeyle (Karar vermem gerektiğinde, başkaları ne derse onu yaparım) şeklinde

yeniden düzenlenmiştir. 11. madde'nin (Karar vermem gerektiğinde paniğe kapılırim) anlamsal olarak içeriğe uygun olduğu fakat yaş grubu dikkate alındığında farklı anlamları da çağrıştırabileceği düşünülmüş ve daha açık, anlaşılabilir ve yalın bir ifadeyle (Acele karar vermem gerekirse, paniğe kapılırim) şeklinde yeniden ifade edilmiştir. 25. madde'nin (Karar verirken bazı küçük noktalara göre karar veririm) panik eğilimi yansıtmadığı görülmüştür. Bu nedenle kültürel farklılıklar ve kurama uygunluk temel alınarak orijinal çeviriden uzaklaşarak maddenin Türk kültüründeki anlamı yansıtılmış ve (Aceleden küçük şeylere takılarak seçim yaparım) şeklinde değiştirilmiştir. 15. madde'nin (Karar vermek zorunda olduğum için canım sıkılırsa, ani karar vermeyi tercih ederim) panik bir düşünce içermesine rağmen yaş grubu dikkate alınarak daha açık bir şekilde (Karar vermek zorunda olmak beni bunaltırsa, aceleyle karar veririm) yeniden düzenlenmiştir. 22. madde'nin (Verdiğim kararı uygulama sırasında küçük bir ayrıntının ters gidebileceği ihtimali, yapacağım iş ile ilgili düşüncemi hemen değiştirmeme neden olur) anlamsal olarak karışık olduğu ve o yaş grubundaki öğrencilerin farklı anlamlar çıkardığı görülmüştür. Bu nedenle madde daha anlaşılabilir ve basit bir ifadeye dönüştürülmeye çalışılmış ve (En ufak bir terslikle karşılaşırsam, telaşlanarak ne yapacağıma ilişkin düşüncemi değiştiririm) şeklinde yeniden düzenlenmiştir. 21. madde'nin (Karar vermek için çok az çaba sarf ederim) Türk kültüründe umursamazlık alt ölçeğine yüklendiği fakat orijinalinde sorumluluktan kaçmaya ait olduğu görülmektedir. Bu nedenle maddenin anlam olarak içeriğinde değişiklikler yapılmış ve (Durumun iyileşmesinde vereceğim kararın etkisi olmayacaksa karar vermek için uğraşmam) şeklinde yeniden ifade edilmiştir.

Genel olarak maddeler orijinal ifadeden sapmadan anlam ve anlaşılabilirlik yönünden, Türk kültürüne göre ifadelerin anlamları üzerinde durulmuştur.

Yapılan değişikliklerden sonra, ikinci kez faktör analizi yapılmış ve örnekleme yeterliğinin .82 olduğu görülmüştür. Varimax dönüştürme yöntemi kullanılarak uygulanan açıklayıcı faktör analiziyle beş faktör arandığında 3 madde dışında tüm maddelerin ölçeğin orijinalinde olduğu gibi beş faktörde toplandığı görülmüştür. Birinci faktör karar vermede öz-saygı, ikinci faktör karar vermede ihtiyatlı seçicilik, üçüncü faktör karar vermede umursamazlık, dördüncü faktör karar vermede panik ve beşinci faktör karar vermede sorumluluktan kaçma olarak isimlendirilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10
EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İkinci Çalışma
Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri

Madde no ve Orijinal Faktörü	KVÖ	KVİS	KVU	KVP	KVSK
Madde 1 Karar Vermede Öz-Saygı	.72	.16	-	-.10	-.15
Madde 3 Karar Vermede Öz-Saygı	.67	-	-	-.10	-
Madde 2 Karar Vermede Öz-Saygı	.62	.10	-	-.16	-.18
Madde 6 Karar Vermede Öz-Saygı	.56	-	-.14	-	-.30
Madde 5 Karar Vermede Öz-Saygı	.53	.14	-	-.14	-
Madde 4 Karar Vermede Öz-Saygı	.46	.19	-	-.11	-.10
Madde 8 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.68	-.17	-	-
Madde 13 İhtiyatlı-Seçicilik	.20	.64	-	-	-
Madde 20 İhtiyatlı-Seçicilik	.26	.64	-	-.12	-
Madde 23 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.56	-.21	-.11	-.11
Madde 27 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.55	-.13	-	-
Madde 16 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.52	-.12	.10	-
Madde 10 Umursamazlık	-	-	.69	.11	.22
Madde 26 Umursamazlık	-	-	.68	-	-
Madde 30 Umursamazlık	-	-.15	.67	-	.14
Madde 29 Umursamazlık	-	-.17	.48	-	-
Madde 24 Umursamazlık	-.13	-	.43	.34	.18
Madde 11 Panik	-.13	-	-	.62	-
Madde 18 Panik	-	-.10	-	.57	-
Madde 25 Panik	-.10	-	.20	.57	.19
Madde 22 Panik	-.24	-	-	.53	.18
Madde 19 Panik	-	-	-	.45	.19
Madde 15 Panik	-.11	-	.21	.45	.12
Madde 14 Sorumluluktan Kaçma	-.10	-	.17	.12	.75
Madde 28 Sorumluluktan Kaçma	-	-.14	-	.14	.50
Madde 17 Sorumluluktan Kaçma	-	-	-	.19	.50

Tablo 10'un Devamı

Madde 9 Sorumluluktan Kaçma	-	-	-	.17	.45
Madde 12 Umursamazlık	-	-.12	.40	.13	.41
Madde 7 Sorumluluktan Kaçma	-.13	-	-	.14	.38
Madde21 Sorumluluktan Kaçma	-	-	-	-	.24

Tablo 10'da da görüldüğü gibi gerçekleştirilen ikinci çalışma kapsamında yalnızca 12. maddenin kendi faktörü dışındaki faktöre yerleştiği; 24. maddenin kendi faktörüne yerleşmekle birlikte bir başka faktöre de yakın bir yükü yerleştiği; 21. maddenin ise kendi faktörüne düşük bir yükü yüklediği görülmüştür. Ergenlerde Karar Verme Ölçeğindeki maddelerin öz-değerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin İkinci Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1	2.52	8.40
2	2.45	8.16
3	2.28	7.61
4	2.18	7.29
5	2.09	6.98
Toplam	11.52	38.44

Tablo 11'de de görüldüğü gibi beş faktörün varyansı açıklama yüzdesi %38.44'dür. Faktörlerin özdeğerleri sırasıyla; Karar Vermede Öz-Saygı: 2.52, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik: 2.45, Karar Vermede Umursamazlık : 2.28, Karar Vermede Panik : 2,18 ve Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma : 2,09'dır. Bulunan beş faktörün varyansı açıklama yüzdeleri; Karar Vermede Öz-Saygı 8.40, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik 8.16, Karar Vermede Umursamazlık 7.61, Karar Vermede Panik 7.29 ve Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma 6.98 olduğu görülmüştür.

Yapılan ikinci faktör analizi sonucunda ölçeğin beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Fakat bazı maddelerde sorun olduğu görülmektedir. Bu maddelerdeki sorunun çevirideki kültürel ifadelerden kaynaklandığı düşünülmüştür. Bu nedenle sorunlu maddeler üzerinde anlam, anlaşılabilirlik, kurama uygunluk ve kültürel ifadeler açısından gerekli değişiklikler yapılma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla orijinal ölçekte umursamazlık alt ölçeğinde yer alan 24. maddenin (Karar vermek bana zor gelirse ne seçtiğime dikkat edemem) panik düşünce içerdiği ve bu nedenle panik alt ölçeğine de yerleştiği düşünülmüştür. Bu nedenle umursamazlık anlamını daha net ifade edebilmek ve panik ifadeyi azaltmak için “dikkat” kelimesi yerine “özen” kelimesinin kullanılması gerektiği düşünülmüş ve madde (Karar vermek bana zor gelirse, ne seçtiğime özen gösteremem) şeklinde yeniden ifade edilmiştir. Orijinal ölçekte sorumluluktan kaçma alt ölçeğinde yer alan 21. maddenin (Durumun iyileşmesinde vereceğim kararın etkisi olmayacaksa, karar vermek için uğraşmam) sorumluluktan kaçma faktörüne yerleşmekle birlikte faktör yükünün düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle maddenin içeriği kuram temel alınarak Türk kültüründeki anlamı yansıtılmaya çalışılmış ve madde (Vereceğim karar sorunu çözmeyecekse karar vermekten sakınırım) şeklinde yeniden yazılmıştır. Orijinal ölçeğinde umursamazlık alt ölçeğinde yer alan 12. maddenin (Benim yerime başkalarının karar vermesine izin veririm, böylece bu benim problemim olmaz) anlam, anlaşılabilirlik ve kurama uygunluk açısından yapılan değişikliğe rağmen Türk kültüründe anlam olarak sorumluluktan kaçma’yı vurguladığı görülmüştür. Bu nedenle madde çatışma kuramı temel alınarak yeniden yazılma yoluna gidilmiştir. Madde (Benim yerime başkaları karar verebilir, çünkü ne olacağını umursamam) şeklinde yeniden ifade edilmiştir. Gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra üçüncü kez yapılan faktör analizi sonucunda örnekleme yeterliğinin .65 olduğu ve varimaks dönüştürme yöntemi kullanılarak uygulanan temel bileşenler faktör çıkarma yöntemiyle beş bileşen arandığında 2 madde dışında tüm maddelerin ölçeğin orijinalinde olduğu gibi beş bileşende toplandığı görülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yükleri Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12
EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Üçüncü Çalışma
Sonucunda Elde Edilen Faktörler ve Faktör Yükleri

Madde no ve Orijinal Faktörü	KVÖ	KVİS	KVU	KVSK	KVP
Madde 1 Karar Vermede Öz-Saygı	.72	-	-.18	-	-
Madde 2 Karar Vermede Öz-Saygı	.60	-	-.36	-	-
Madde 3 Karar Vermede Öz-Saygı	.60	.12	-	-.11	-.19
Madde 5 Karar Vermede Öz-Saygı	.56	.11	-	-.26	-.17
Madde 6 Karar Vermede Öz-Saygı	.53	.19	-	-	-.23
Madde 4 Karar Vermede Öz-Saygı	.41	-	-.33	-.39	-
Madde 8 İhtiyatlı-Seçicilik	.18	.68	-	.14	-
Madde 13 İhtiyatlı-Seçicilik	.35	.64	-	-	.11
Madde 20 İhtiyatlı-Seçicilik	.19	.57	-	-	-
Madde 16 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.56	-.11	-	-
Madde 23 İhtiyatlı-Seçicilik	.25	.54	.12	-.33	-
Madde 27 İhtiyatlı-Seçicilik	-.11	.51	-	-	-.15
Madde 10 Umursamazlık	-.23	-.24	.62	.18	-
Madde 24 Umursamazlık	.12	-.14	.56	-	-
Madde 26 Umursamazlık	-	.13	.53	.30	.22
Madde 12 Umursamazlık	-.17	-	.53	.24	-
Madde 30 Umursamazlık	-	-	.48	-	.19
Madde 29 Umursamazlık	-.11	-	.46	-	.13
Madde 28 Sorumluluktan Kaçma	.13	-	.20	.59	-
Madde 14 Sorumluluktan Kaçma	-	-.28	.12	.58	-
Madde 17 Sorumluluktan Kaçma	-.15	.17	.17	.52	-
Madde 9 Sorumluluktan Kaçma	-.29	-.18	-	.49	-
Madde 7 Sorumluluktan Kaçma	-.23	-	.13	.35	-
Madde21 Sorumluluktan Kaçma	-	.15	-	.30	-
Madde 11 Panik	-.19	-	-	-.14	.58
Madde 18 Panik	-.17	-	.14	-	.56

Tablo 12'nin Devamı

Madde 25 Panik	-	-	-	.17	.53
Madde 15 Panik	-.12	-	.17	-	.51
Madde 22 Panik	-	-	.11	-	.50
Madde 19 Panik	-	-.16	.13	-	.32

Tablo 12'de de görüldüğü gibi gerçekleştirilen üçüncü çalışma kapsamında varimax dönüştürme yöntemi kullanılarak yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda bütün faktörlerin kendi faktörüne yerleştiği fakat 1 maddenin ise kendi faktörüne yerleşmekle birlikte bir başka faktöre de yakın bir yükü yerleştiği görülmüştür. Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'ndeki maddelerin öz-değerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13

EKVÖ'nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Üçüncü Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1	2.70	9.02
2	2.50	8.35
3	2.25	7.51
4	2.09	6.96
5	1.87	6.25
Toplam	11.41	38.09

Tablo 13'de de görüldüğü gibi beş faktörün varyansı açıklama yüzdesi %38.09'dır. Faktörlerin özdeğerleri sırasıyla; Karar Vermede Öz-Saygı: 2.70, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik: 2.50, Karar Vermede Umursamazlık: 2.25, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma: 2,09 ve Karar Vermede Panik: 1.87'dir. Varyansı açıklama yüzdelerinin ise; Karar Vermede Öz-Saygı 9.02, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik 8.35, Karar Vermede Umursamazlık 7.51, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma 6.96 ve Karar Vermede Panik 6.25 olduğu görülmüştür.

Sorun olduğu düşünölen 4. madde (Cesaretimin kırıldığı öyle durumlar oluyor ki karar vermek için çaba göstermekten vazgeçiyorum) üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Çünkü daha önceki çalışmada maddenin orijinal faktörüne yerleştıği görölmüştür. Bu çalışmada ki sorunun örnekleme yeterliğinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünölmüş ve bütün maddeler aynı kalarak dördüncü örnekleme gidilmiştir. Dördüncü kez yapılan faktör analizi sonucunda örnekleme yeterliğinin .85 olduğu ve tüm maddelerin ölçeğin orijinalinde olduğu gibi ait oldukları beş bileşende toplandıkları görölmüştür. Dördüncü çalışma kapsamında gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yükleri Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14

**EKVÖ’nün Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Dördüncü Çalışma
Sonucunda Elde Edilen Faktör ve Faktör Yükleri**

Madde no ve Orijinal Faktörü	KVÖ	KVİS	KVP	KVU	KVSK
Madde 1 Karar Vermede Öz-Saygı	.72	.15	-	-	-
Madde 3 Karar Vermede Öz-Saygı	.66	.25	-.10	-	-
Madde 2 Karar Vermede Öz-Saygı	.64	-	-	-	-.11
Madde 5 Karar Vermede Öz-Saygı	.58	.25	-.12	-	-
Madde 6 Karar Vermede Öz-Saygı	.54	-	-	-.16	-.16
Madde 4 Karar Vermede Öz-Saygı	.48	-	-.15	-	-
Madde 16 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.66	-	-	-
Madde 8 İhtiyatlı-Seçicilik	.10	.64	-	-.11	-
Madde 20 İhtiyatlı-Seçicilik	.14	.59	-	-	-
Madde 27 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.58	-	-.12	-
Madde 23 İhtiyatlı-Seçicilik	-	.57	-	-.12	-.13
Madde 13 İhtiyatlı-Seçicilik	.10	.56	-.10	-	-
Madde 11 Panik	-	-	.62	-	-
Madde 19 Panik	-	-	.62	-	-
Madde 18 Panik	-	-	.59	-	.11
Madde 15 Panik	-.11	-	.54	.15	.16
Madde 22 Panik	-	-	.53	.14	.19

Tablo 14'ün Devamı

Madde 25 Panik	-.12	-	.50	.16	.13
Madde 26 Umursamazlık	-	-.10	-	.68	-
Madde 29 Umursamazlık	-.11	-	-	.56	-
Madde 24 Umursamazlık	-	-	.30	.51	-
Madde 10 Umursamazlık	-	-	-	.49	.31
Madde 12 Umursamazlık	-	-.11	-	.48	.30
Madde 30 Umursamazlık	-	-.11	.12	.38	.22
Madde 14 Sorumluluktan Kaçma	-	-	-	.12	.72
Madde 28 Sorumluluktan Kaçma	-	-	-	.10	.53
Madde 7 Sorumluluktan Kaçma	-.22	-	.10	.17	.38
Madde 9 Sorumluluktan Kaçma	-	-	.19	-	.37
Madde 17 Sorumluluktan Kaçma	-	-	.17	-	.36
Madde 21 Sorumluluktan Kaçma	-	-	.14	-	.30

Tablo 14'de de görüldüğü gibi deneysel Türkçe formda yer alan tüm maddeler orijinal formda yer aldıkları faktörlere .30 ile .72 arasında değişen faktör yükleri ile yerleşmişlerdir. Birden fazla faktöre yüklenen maddelerin kendi faktörlerindeki ve diğer faktörlerdeki yükleri arasındaki fark 21. maddede 16; diğer maddelerde 16'nın üstündedir. EKVÖ'deki maddelerin öz-değerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

EKVÖ'nün Deneysel Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Dördüncü Çalışma Sonunda Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1	2.70	9.02
2	2.50	8.35
3	2.25	7.51
4	2.09	6.96
5	1.87	6.25
Toplam	11.41	38.09

Tablo 15’de de görüldüğü gibi beş faktörün varyansı açıklama oranı %36.34’tür. Faktörlerin özdeğerleri sırasıyla; Karar Vermede Öz-Saygı: 2.47, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik: 2.44, Karar Vermede Panik: 2.30, Karar Vermede Umursamazlık: 1.91, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma: 1.77’dir. Ayrıca her bir faktörün varyansı açıklama oranı Karar Vermede Öz-Saygı 8.24, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik 8.13, Karar Vermede Panik 7.66, Karar Vermede Umursamazlık 6.37 ve Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma 5.92 olduğu görülmüştür.

Yapılan faktör analizi sonucunda EKVÖ’nün orijinalinde olduğu gibi 5 bileşenli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Fakat 12., 30., 7., 9., 17. ve 21. maddelerin kendi faktörüne düşük bir yüküyle yerleşmekle birlikte, başka bir faktöre de .15 ila .20 arasında değişen oranlarda yüklendiği görülmüştür.

EKVÖ’nün alt ölçekleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla faktörlerin birbirleriyle gösterdikleri korelasyon katsayıları hesaplanarak Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16
EKVÖ Alt Ölçeklerine İlişkin Korelasyon Katsayıları (N=1582)

	1	2	3	4	5
1- Karar Vermede Öz-Saygı	-	.28**	-.28**	-.24**	-.20**
2- Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik		-	-.09**	-.15**	-.22**
3- Karar Vermede Panik			-	.33**	.29**
4- Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma				-	.35**
5- Karar Vermede Umursamazlık					-

**p<0.01

Tablo 16’da görüldüğü gibi Karar Vermede Öz-Saygı ile Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı ($r = .28$; $p < .01$) bir ilişki

gözlenirken, Karar Vermede Panik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçekleri ile ise negatif yönde ($r = -.28$; $p < .01$, $r = -.24$; $p < .01$, $r = -.20$; $p < .01$) bir ilişki gözlenmiştir. Benzer şekilde Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği ile karar verme stillerini ölçen diğer Panik, Sorumluluktan Kaçma ve Umursamazlık alt ölçekleri arasında ise negatif yönde ($r = -.09$; $p < .01$, $r = -.15$; $p < .01$, $r = -.22$; $p < .01$), Karar Vermede Panik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçeklerinin ise birbirleriyle pozitif yönde ($r = .35$; $p < .01$) ilişkili olduğu bulunmuştur.

1.2.2. EKVÖ'nün Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Karar verme ve ilişkili olduğu değişkenler daha önceki çeşitli çalışmalarda araştırılmıştır. Bunlardan bir tanesi; bireylerin depresyon düzeyi ile karar verme stilleri arasındaki ilişkidir. Radford, Mann ve Kalucy (1986) depresyon düzeyi ile karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bireylerin depresyon düzeyleri yükseldikçe olumsuz karar verme stillerini, depresyon düzeyi düştükçe olumlu karar verme stillerini kullandıkları gözlenmiştir.

Bacanlı (2000), Kuzgun (1993), Larson (1988), Lucas ve Epperson (1988, 1990) ve Sinangil (1993) karar verme ile durumluk ve süreklilik kaygı arasındaki ilişkileri araştırmışlar ve kaygı ile karar verme arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

Karar verme stilleri ile öz-saygı arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmada Güçray (2001) öz-saygının karar vermeyi yordayan değişkenlerden biri olduğu bulunmuştur. Burnett (1991) ve Radford, Mann, Ohta ve Nakane (1993) da karar verme stilleri ile öz-saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada, öz-saygı düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu karar verme stillerini, öz-saygı düzeyi düşük olan bireylerin ise olumsuz karar verme stillerini kullandıklarını bulmuşlardır.

Bu çalışmalar doğrultusunda Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin ilişkili olduğu düşünülen depresyon, durumluk-sürekli kaygı ve öz-saygı gibi değişkenlerle aralarındaki ilişkileri incelemek amacıyla bu değişkenlere ilişkin ölçümlerle Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar hesaplanarak Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17
EKVÖ Alt Ölçekleri ile Çocuklar için Depresyon Ölçeği, Çocuklar İçin Durumluk-Süreklî Kaygı Envanteri ve Öz-Saygı Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar (N:145)

	KVSÖ	KVİS	KVP	KVSK	KVU
Çocuklar için Depresyon Ölçeği	-.29**	-.21**	.22**	.30**	.22**
Çocuklar için Durumluk Kaygı Ölçeği	-.08	-.04	.21*	.06	.06
Çocuklar için Süreklî Kaygı Ölçeği	-.07	-.09	.20*	.11	.11
Özsaygı Ölçeği	.36**	.27**	-.33**	-.27**	-.24**

**p<0.01 ; *p<0.05

Tablo 17’de de görüldüğü gibi Çocuklar için Depresyon Ölçeği puanları ile Karar Vermede Öz-Saygı ($r = -.29$; $p < .05$), Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik ($r = -.21$; $p < .05$) düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Karar Vermede Panik ($r = .22$; $p < .05$), Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ($r = .30$; $p < .05$) ve Karar Vermede Umursamazlık ile pozitif yönde ($r = .22$; $p < .05$) anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bireyler depresyon düzeyleri yükseldikçe olumsuz karar verme stillerini kullanmakta, depresyon düzeyleri düştükçe olumlu karar verme stillerini kullanmaktadır (Radford, 1986). Çocuklar için Depresyon Ölçeği ile olumlu karar verme stilleri arasında korelasyon değerlerinin negatif, olumsuz karar verme stilleri korelasyon değerlerinin pozitif olduğu görülmüştür.

Durumluk Kaygı Ölçeği puanları ile Karar Vermede Panik alt ölçeği arasında ($r = .21$; $p < .01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, diğer alt ölçekler açısından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Elde edilen bulgular yalnızca panik karar verme stili ile durumluk kaygı arasında pozitif korelasyon değerlerinin bulunduğunu göstermektedir.

Süreklî Kaygı Ölçeği puanları ile Karar Vermede Panik alt ölçeği arasında ($r = .20$; $p < .01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, SKÖ ile Karar

Vermede Öz-Saygı, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ayrıca Öz-Saygı Ölçeği puanları ile Karar Vermede Öz-Saygı ($r = .36$; $p < .05$) ve Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği arasında ($r = .27$; $p < .05$) pozitif yönde, Karar Vermede Panik ($r = -.33$; $p < .05$), Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ($r = -.27$; $p < .05$) ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçeği ile ($r = -.24$; $p < .05$) negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Beklentiler öz-saygı düzeyleri ile olumlu karar verme stilleri arasında pozitif, olumsuz karar verme stilleri ile negatif yönde anlamlı ilişkiler göstermesi yönündeydi. Elde edilen bulgular öz-saygı ile olumlu karar verme stillerinin korelasyon değerlerinin pozitif, olumsuz karar verme stillerinin korelasyon değerlerinin negatif olduğu görülmüştür.

1.3. EKVÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

EKVÖ'nün Türkçe formunun iç tutarlılığını incelemek amacı ile madde-toplam puan korelasyonları ile Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ve ölçeğin zamana karşı kararlılığını sınamak için de test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bulgular Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18

Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları

Madde Numarası	$\bar{x}$	Ss	Madde toplam puan ®
1	2.00	.88	.54
2	1.99	.87	.54
3	1.97	.97	.69
4	1.68	1.04	.50
5	1.77	.86	.55
6	1.92	1.04	.48

Tablo 18'in Devamı

7	.93	1.06	.65
8	2.24	.99	.59
9	.81	.96	.61
10	.70	.93	.54
11	1.25	1.09	.66
12	.47	.90	.58
13	1.83	1.06	.58
14	.51	.85	.58
15	1.12	1.01	.64
16	2.64	2.48	.29
17	1.12	1.13	.57
18	1.36	1.07	.64
19	1.44	1.09	.63
20	1.99	.98	.59
21	1.51	1.10	.45
22	1.16	1.10	.61
23	2.35	.92	.62
24	1.28	2.66	.45
25	1.14	.92	.57
26	1.05	1.06	.61
27	2.32	.93	.58
28	1.33	1.10	.53
29	1.54	1,06	.51
30	.78	1.09	.65

Tablo 18'de görüldüğü gibi ölçeğin Türkçe formunda yer alan maddelerin ait oldukları alt ölçeklerle aralarındaki korelasyon katsayıları .29 ila .69 arasında değişmektedir.

Alt ölçeklerin iç tutarlık katsayılarını incelemek amacıyla her bir alt ölçeğe ilişkin Cranbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanarak Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19
EKVÖ Alt Ölçeklerinin Cronbach Alfa ve Test-Tekrar Test
Korelasyon Katsayıları

	KVÖS	KVİS	KVP	KVSK	KVU
Cronbach Alfa Katsayıları	.79	.78	.77	.65	.73
Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayıları	.80	.81	.82	.80	.86

Tablo 19’da görüldüğü gibi Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının; alt ölçekler için .65 ila .79 arasında olduğu bulunmuştur. Bu bulgular ölçeklerin tutarlı bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir.

EKVÖ’nün kararlı bir ölçme yapıp yapmadığını belirlemek için 13-15 yaşları arasındaki 129 ilköğretim ve lise öğrencisine iki hafta arayla iki kez uygulanarak test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Yapılan analizlerde elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayıları Tablo 19’da görüldüğü gibi Öz-Saygı alt ölçeği için .80, İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği için .81, Panik alt ölçeği için .82, Sorumluluktan Kaçma alt ölçeği için .80 ve Umursamazlık alt ölçeği ise .86 olduğu bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

YORUM VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın bulgular bölümünde açıklanan sonuçlar yorumlanmış ve bu konuda yapılmış diğer araştırmaların bulguları ile karşılaştırılmıştır.

1.1. EKVÖ'nün Türkçe'ye Çeviri Çalışmalarına İlişkin Yorumlar

Araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilen ölçek maddeleri, ilk önce M.K.Ü. Eğitim Fakültesi İngilizce öğretmenliği bölümünde çalışmakta olan öğretim üyeleri tarafından değerlendirilmiş daha sonra Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim dalında çalışmakta olan ve her iki dili bilen beş uzman tarafından incelenmiştir. Gerekli değişiklikler yapılarak ölçeğin orijinal formla deneysel formun eşdeğerliğinin sınanması için geri çevirme yöntemi kullanılmıştır. İngiliz dilinde uzman olan kişilerce gerçekleştirilen geri çeviriler, uzmanların değerlendirilmesine sunulmuştur. Oluşturulan deneysel Türkçe formun, orijinal İngilizce forma eşdeğer olduğu saptanmıştır.

Oluşturulan deneysel Türkçe formundaki maddelerin 13-15 yaş grubu öğrenciler tarafından net bir şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını incelemek amacıyla Adana ili Yüreğir İlçesinde bulunan Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu 7. sınıfa devam eden 25 öğrenciye ölçek uygulanmış ve soruların açık bir şekilde öğrenciler tarafından anlaşıldığı görülmüştür. Bu çalışmadan sonra elde edilen deneysel Türkçe formun sınanması amacıyla ilk çalışma gerçekleştirilmiştir.

Birinci çalışma sonucunda, maddelerin bir kısmının kendi faktörlerinin dışındaki faktörlere ya da bir başka faktöre yakın bir yüküyle yerleştiği görülmüştür. Bunun nedeni olarak, maddelerin anlam açısından kuramın temeline uygun olmadığı ve bazı maddelerde kültürel olarak anlam farklılıklarının olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca yaş grubu dikkate alındığında ölçek maddelerinin ergenler tarafından farklı anlamlandırılmış olabileceği de düşünülmüştür. Friedmann ve Mann (1993), Tuinstra ve ark. (2000) EKVÖ'nün farklı kültürlerde yaptıkları geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında maddelerin bazılarının farklı faktörlere yerleştiğini görmüşler ve bazı

maddeleri ise ölçekten çıkarmaya karar vermişlerdir. Bu çalışmada maddelerin orijinal faktörlerine yerleşebilmeleri için bazı maddelerde ölçeğin temel alındığı kurama dayanılarak o maddenin Türk kültüründeki anlamı alınmıştır. Bu nedenle ikinci çalışmada bu maddelerin yeniden yazılarak kullanılmasına karar verilmiştir. Maddeler, anlam, anlaşılabilirlik ve kurama uygunluk açısından gözden geçirilmiştir. Bazı maddelerin Türkçe çevirileri orijinal ölçeği geliştiren Mann'ın incelemesine sunulmuştur. İkinci çalışma sonunda 12. ve 21. maddenin Türk kültüründe yer değiştirdiği görülmüştür. Bunun nedeni olarak yapılan çevirinin Türk kültüründe farklı anlamı yansıtmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Ayrıca ölçeğin kuramsal temelini tam olarak yansıtmadığı bu nedenle maddelerin yer değiştirdiği düşünülmüştür. Farklı kültürlerde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında da Friedmann ve Mann (1993), Tuinstra ve ark. (2000) aynı maddelerin yer değiştirdiği görülmüştür. Maddelerin orijinal faktörlerine yerleşmeleri amacıyla bu maddelerin farklı alt ölçeklerde kalmalarının uygun olmayacağı veya maddelerin ölçekten çıkarılmasının da doğru olmayacağı düşünülmüştür. Bu maddeler, ölçek maddelerinin yazıldığı dildeki anlamını bozmadan Türkçe'de bu anlamın nasıl ifade edileceği üzerinde durularak, çeviri, kültürel farklılıklar ve çatışma kuramı temel alınarak Türk kültüründeki anlamı ile yeniden yazılmıştır. Bu iki madde de orijinal çeviriden biraz uzaklaşmıştır. Üçüncü çalışmada maddelerin orijinal faktörlerine yerleştikleri görülmüş ve daha büyük bir örneklemede dördüncü çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonunda maddelerin orijinal faktörlerine yerleştikleri görülmüştür. Yapılan çeviri çalışmalarından sonra elde edilen son Türkçe formun orijinal forma eşdeğer olduğu söylenebilir. Ancak 7, 9, 12, 17, 21 ve 30. maddelerin kendi faktörlerine düşük faktör yükleriyle yüklenmelerinin yanında diğer bir faktördeki yükleri ile kendi faktörlerindeki yükleri arasında yeterince fazla fark olmaması, orijinal formda yer alan bu maddelerin Türkçe çevirilerinin orijinal dildeki maddelerin hedeflediği anlamı tam olarak taşıyor oldukları şeklinde yorumlanabilir.

1.2. EKVÖ'nün Geçerlik Bulgularına İlişkin Yorumlar

Yapılan ilk çalışma sonucunda sorunlu maddelerin çok olması, ama bu maddelerin orijinal formda işliyor olması, muhtemel kültürel farklılıkları bağlanabileceği gibi orijinal formun temel alındığı Çatışma Kuramının tam olarak maddelere yansıtılmamış olmasından ve Türkçe çevirilerin orijinal dilde hedeflenen

anlamı verememelerinden de kaynaklanabiliyor olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle maddelerin ölçekten çıkartılmaları yerine yeniden yazılmalarına karar verilmiştir. Bazı maddelerin (örn., 12, 21) Türkçe çevirileri bu maddelerin Türk kültüründe farklı alt ölçeklere yüklenmelerine yol açtığı gözlemlendi. Bunun nedeni olarak, maddelerin Türkçe çevirilerinde yaş grubu da dikkate alındığında ergenler tarafından birden fazla anlama gelmiş olabileceği düşünüldü. Bu nedenle çeviride özellikle Çatışma Kuramı ve kültürel farklılıklar üzerinde tekrar durulmasına karar verildi. İlk çalışma olması dolayısıyla ilk olarak maddelerin çevirideki anlamlarını yitirmeden bu maddeler kurama uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Bunun yanında psikometrik açıdan sorun teşkil etmeyen 6. madde ki ifadede varolduğu saptanan çeviri sorunlarının giderilmesi için bu madde de yeniden yazılmıştır.

Varimaks dönüştürme yöntemi kullanılarak yapılan açıklayıcı faktör analizinde beş faktör arandığında 1 maddenin kendi faktörüne yerleşmediği, 2 maddenin kendi faktörüne yerleşmekle birlikte başka faktörlere de yakın bir değerle yerleştiği görülmüştür. Elde edilen bulgular sonucunda, düzeltilen maddelerin büyük bir çoğunluğunun kendi faktörlerine yerleştiği ve beş faktörlü yapının Türk kültüründe de varolduğu söylenebilir.

Gerçekleştirilen ikinci çalışma kapsamında yapılan faktör analizi sonucunda 12. maddenin kendi faktörü dışındaki başka bir faktöre yerleştiği; 24. maddenin ise kendi faktörüne yerleşmekle birlikte bir başka faktöre de yakın bir yüküyle yerleştiği görülmüştür. Ayrıca 21. maddenin kendi faktörüne çok düşük bir yüküyle yüklendiği görülmüştür. Kültürel farklılıklar ve Çatışma Kuramı dikkate alınarak bu maddelerin anlamını yitirmeden yeniden yazılma yoluna gidilmiştir. Sorun olduğu düşünülen maddelerdeki ifadelerin Türk kültüründe farklı bir anlamı yansıttığı görülmüştür. Bu bulgular deneysel formda yer alan bu maddelerin orijinal ölçekteki işlevlerini yerine getiremedikleri şeklinde yorumlanmıştır. 24. maddedeki (Karar vermek bana zor gelirse ne seçtiğime dikkat edemem) problemin cümledeki “dikkat” kelimesinin yaş grubu da dikkate alınarak panik bir düşünceyi yansıtmış olmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle bu cümle tekrar değiştirilerek “dikkat” kelimesi yerine “özen” kelimesi kullanılmıştır. Ama 12. (Benim yerime başkalarının karar vermesine izin veririm, böylece bu benim problemim olmaz) ve 21. (Durumun iyileşmesinde vereceğim kararın etkisi olmayacaksa, karar vermek için uğraşmam) maddedeki çeviri

de sorun ile karşılaşmıştır. Bu maddeler Türk kültüründe farklı alt ölçeklerde daha iyi işlediği görülmüştür. Çeviride kültürel farklılıklardan kaynaklanan anlam kaymasının bu maddeleri farklı faktörlere yüklenmelerine neden olduğu düşünülmüştür. 12. maddedeki “benim problemim olmaz” cümlesinin Türk kültüründe sorumluluk almamayı vurguladığı görülmüştür. Benzer şekilde “karar vermek için uğraşmam” cümlesinin de Türk kültüründe umursamazlığı vurguladığı düşünülmüştür. Bu nedenle bu iki maddenin yazıldığı dildeki anlamını bozmadan Türkçe’de bu anlamın nasıl ifade edileceği üzerinde durularak 12. madde “Benim yerime başkaları karar verebilir, çünkü ne olacağını umursamam”, 21. madde “Vereceğim karar sorunu çözmeyecekse karar vermekten sakınırım” şeklinde yeniden ele alınmıştır.

Gerçekleştirilen üçüncü çalışma kapsamında yapılan faktör analizi sonucunda tüm maddelerin kendi faktörüne yerleştiği fakat 4. maddenin ise kendi faktörüne yerleşmekle birlikte bir başka faktöre de yakın bir yükte yerleştiği görülmüştür. Birden fazla faktöre yüklenen 4. maddenin kendi faktöründeki ve diğer faktörlerdeki yükleri arasındaki farkın 4 olması bu maddenin tam olarak ayrılaşmadığının bir göstergesidir. Daha önceki uygulamalarda bu maddede sorun olmayışı ve kendi faktöründe işliyor olması örneklem yeterliğinin düşük olmasının bu maddenin tam olarak ayrılaşmamasında etkisi olduğu düşünülebilir. Bu nedenle bu madde anlam, anlaşılabilirlik ve kurama uygunluk açısından yeniden incelendiğinde 4. maddede sorun olmadığı ve başka bir şekilde ifade edilemeyeceği düşünülmüştür.

Bu nedenle 3. çalışmadaki maddeler değiştirilmeden 4. örnekleme gidilmiştir. Dördüncü kez yapılan faktör analizi için örnekleme yeterliğinin .85 olduğu bulunmuştur. Elde edilen örneklem yeterliği faktör analizi yapmak için uygun kabul edilecek düzeydedir.

Yapılan analiz sonucunda düzeltilmiş deneysel Türkçe formda yer alan tüm maddeler orijinal formda yer aldıkları faktörlere .30 ile .72 arasında değişen faktör yükleri ile yerleşmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda Türkçe formun orijinal ölçekte aynı faktörleri içermesi ölçeklerin eşdeğer olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Ayrıca bu beş faktörün varyansı açıklama oranı %36.34'tür. faktörlerin özdeğerleri sırasıyla; Karar Vermede Öz-Saygı (KVÖ): 2.47, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik (KVİS): 2.44, Karar Vermede Panik (KVP): 2.30, Karar Vermede Umursamazlık (KVU): 1.91, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma (KVSK): 1.77'dir. Bu bulgular doğrultusunda faktörlerin karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini belirlemede Türk kültürü için de yeterli olduğu söylenebilir.

Birden fazla faktöre yüklenen maddelerin kendi faktörlerindeki ve diğer faktörlerdeki yükleri arasındaki fark 21. maddede 16; 7, 9, 12 17 ve 30. maddelerde 16'nın üstündedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda yukarıda belirtilen bu maddelerin orijinal ölçekteki maddeler kadar etkili işlemediği söylenebilir. Bu maddelerin tam olarak ayrılaşmamasında kültürel farklılıkların önemli bir rolü bulunmaktadır. EKVÖ'nün uyarlama çalışmasında maddelerin mümkün olduğunca kendi faktörlerine yerleşmeleri amaçlanmıştır. Ama alt ölçeklerin anlamlarının birbirlerine yakın olması, kültürel farklılıklar ve yaş grubu dikkate alındığında bu maddelerin başka faktörlere yakın bir yükte yerleşmelerinin normal olabileceğini göstermektedir. Nitekim EKVÖ'nün İsrail örnekleme üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında (Friedmann ve Mann, 1993) beş faktörlü bir yapının olduğunu, ama maddelerin farklı alt ölçeklere yerleştiği bulmuştur. Ayrıca Tuinstra ve ark. (2000) EKVÖ'nün Hollanda örnekleminde yaptığı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında dört faktör bulunmuş ve faktörler yeniden isimlendirilmiş ve işlemeyen 8 madde ölçekten çıkarılmış ve bazı maddeler farklı alt ölçeklerde kabul edilmiştir. Bu çalışmada orijinal ölçekte olduğu gibi 5 faktörlü bir yapı bulunmuştur. Bu da ölçeğin orijinal formunda olduğu gibi Türk kültüründe de uygulanabileceğini göstermektedir.

EKVÖ'nün alt ölçekleri arasındaki korelasyonlara bakıldığında Karar Vermede Öz-Saygı Alt Ölçeği ile Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik Alt ölçeği arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, Karar Vermede Panik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçekleri ile ise negatif yönde bir ilişki gözlenmiştir. Bu durum Karar Vermede Öz-Saygısı yüksek olan bireylerin İhtiyatlı-Seçici karar verme stilini kullandıkları, olumsuz başa çıkma stillerini kullanmamaya dikkat ettiklerini gösteriyor olabilir. Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği ile Karar Vermede Panik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçekleri arasında negatif yönde, Karar Vermede Panik, Karar

Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçeklerinin ise birbirleriyle pozitif yönde bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Bu durumda bize olumlu başa çıkma stilini kullanan bireylerin karar vermede öz-saygılarının yüksek olduğunu ve olumsuz başa çıkma stillerine başvurmadıklarını göstermektedir. Olumsuz başa çıkma stillerini kullananların ise karar vermede öz-saygılarının düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgular Friedman ve Mann (1993) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da benzer şekilde ortaya çıkmıştır. Karar Vermede Öz-Saygı ile İhtiyatlı-Seçicilik arasında pozitif yönde bir ilişki varken uyumsuz başa çıkma stilleri arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Ölçekte yer alan alt ölçeklerin ilişkili olduğu düşünülen depresyon, kaygı ve öz-saygı gibi değişkenlerle aralarındaki ilişkileri incelemek amacıyla hesaplanan korelasyonların, ÇDE puanlarıyla Karar Vermede Öz-Saygı ve İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçekleri arasında negatif yönde, Panik, Sorumluluktan Kaçma ve Umursamazlık alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bu durum doğrultusunda Karar Vermede Öz-Saygısı yüksek olan ve İhtiyatlı-Seçici stili kullanan bireylerin depresif düşüncelere daha az sahip olduklarını, uyumsuz karar verme stillerini kullanmamaya dikkat ettiklerini gösteriyor olabilir. Depresyon düzeyi yüksek olan bireylerin ise depresif düşüncelere daha fazla sahip oldukları ve uyumsuz karar verme stillerini kullandıkları, karar vermede öz-saygılarına güvenmedikleri ve ihtiyatlı-seçici karar verme stilini kullanmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bir başka ifadeyle depresyon düzeyi bireylerin karar verme stillerinde etkilidir. Depresyon düzeyi yüksek olan bireyler olumsuz karar verme stillerini kullanırken, depresyon düzeyi düşük olan bireyler olumlu karar verme stillerini kullanmaktadır. Bu sonuç, Radford, Mann, Kalucy (1986), hastane ortamında psikiyatrik rahatsızlığı olan insanların, psikiyatrik rahatsızlığı ile karar verme davranışları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma bulguları ile tutarlıdır. Bu çalışmaya psikolojik rahatsızlığı olan 39 hasta katılmıştır. Bu çalışmada depresyon düzeyi ile Karar Verme Ölçeği alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında Karar Vermede Öz-Saygı ile negatif, Savunucu Kaçınım ve Panik alt ölçeği ile düzeyinde pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin Türkçe formunun ölçeğin kuramsal temeline dayanılarak uyumlu (Karar vermede öz-saygı ve ihtiyatlı seçicilik) karar verme stillerinin birbirleriyle pozitif yönde, uyumsuz (Umursamazlık, panik ve sorumluluktan kaçma)

karar verme stilleriyle negatif yönde ilişkiler gösterdiği ve uyumsuz karar verme stillerinin de birbirleriyle pozitif ilişkiler gösterdiği bulunmuştur.

Durumluk Kaygı puanları ve Sürekli Kaygı puanları ile Karar Vermede Panik alt ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, Karar Vermede Öz-Saygı, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma ve Karar Vermede Umursamazlık alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum bize durumluk kaygı ve sürekli kaygı ile karar vermede öz-saygı, umursamazlık, ihtiyatlı seçicilik ve sorumluluktan kaçma karar verme stilleri arasında anlamlı ilişki olmadığını yalnızca durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin panik karar verme stilini kullandıklarını göstermektedir. Elde edilen bulgular Bacanlı (2000), Larson ve ark. (1990), Lucas ve Epperson (1988; 1990) sonuçlarıyla tutarlıdır. Bacanlı kararsızlık ölçeğinin geliştirilmesi çalışmasında Aceleci Kararsızlık ile Çocuklar için Sürekli Kaygı Ölçeği arasında .16 düzeyinde anlamlı ilişki bulmuştur. Bu çalışmada da benzer olarak kaygı ile panik stili arasında benzer bir ilişki bulunmuştur. Kaygı düzeyinin yüksek olması ile panik karar verme stili arasında ilişkinin olması, panik karar verme stilini kullanan bireylerin karar verme sürecinin getirdiği kaygıyı azaltmak için bir an önce karar verip karardan kurtulma eğilimi içerisinde olmasından kaynaklanabilir. Zaten panik karar verme stili kullanan bireylerin amacı karar verme anında, kararın getirmiş olduğu stres ve kaygıyı yaşamamak için bir an önce kararı sonuçlandırarak yaşanan stres ve kaygıyı azaltmaktır. Kuzgun (1993) ve Sinangil (1993), benzer olarak karar verme ile kaygı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Bu durumda durumluk ve sürekli kaygı puanları ile diğer karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak bireylerin yaşadıkları durumluk ve sürekli kaygının, panik karar verme stilini etkilemekte diğer karar verme stillerini etkilememektedir. Bireylerin karar verme durumlarında ihtiyatlı seçici karar verme stilini kullanmalarıyla kaygı arasında orta düzeyde bir ilişkinin olması, sorumluluktan kaçma stili ile ise negatif yönde bir ilişkinin olması bekleniyordu. Çünkü ihtiyatlı seçici karar verme stilini kullanan bireyler orta düzeyde stres ve kaygı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda kaygı düzeyi yüksek olan bireyler karar sürecinde sorumluluktan kaçarak karar verme sorumluluğunu almak istemiyorlar. Ama bu iki karar verme stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Umursamazlık karar verme stilini ile kaygı arasında bir ilişkinin olmaması umursamazlık karar verme stilini kullanan bireylerin karar verme sürecinde kaygı yaşamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Zaten umursamazlık karar verme stili karar verme sürecinde bireylerin karar vermeye ilgi duymadığı ve sonucun ne olacağına önemli olmadığından dolayı karar vermeye yönelik umursamaz davranış sergilemesini ifade etmektedir.

Öz-Saygı puanları ile Karar Vermede Öz-Saygı ve İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçekleri arasında pozitif yönde, Panik, Sorumluluktan Kaçma ve Umursamazlık alt ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. ÖSE'den alınan yüksek puanların yüksek öz-saygı düzeyini gösterdiği dikkate alındığında Karar Vermede Öz-Saygısı yüksek olanların ve uyumlu başa çıkma stilini kullananların yüksek öz-saygı düzeyine sahip oldukları, uyumsuz başa çıkma stillerini kullanan bireylerin düşük öz-saygı düzeylerine sahip olduğu söylenebilir. Radford, Mann, Ohta ve Nakane (1993), Japon ve Avustralya üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri açısından kültürel farkların olup olmadığını araştırmışlardır. Karar Davranışları Ölçeğine bu çalışma için karar vermede öz-saygı, stres ve sorumluluk olmak üzere 3 alt ölçek eklenmiştir. Çalışmanın sonunda karar vermede öz-saygı düzeyi yüksek olan üniversite öğrencileri daha az karar stresi yaşamakta ve seçim ve sorumluluk stillerini kullanmaya daha yatkın davranışlar gösterdiği bulunmuştur. Cinsiyet arasındaki farkları incelemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda Avustralyalı üniversite öğrencilerinin, Japon üniversite öğrencilerine oranla daha yüksek öz-saygı düzeyine sahip oldukları ve daha fazla seçim sorumluluğunu aldıklarını, daha az stres, savunucu kaçınım, aşırı uyarılmışlık (hypervigilance) stillerini kullandıklarını bulmuşlardır. Güçray (2001) öz-saygı değişkeninin karar vermeyi yordadığı ve karar vermede öz-saygısı yüksek olan erkeklerin olumlu başa çıkma stilini kullandıkları, öz-saygı düzeyi düşük olan kız öğrencilerin ise olumsuz başa çıkma stillerini kullandıklarını bulmuştur. Elde edilen bulguların Türkiye örneğinde elde edilen bulgularla tutarlı olduğu görülmektedir.

1.3. EKVÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgulara Yönelik Yorumlar

Ölçeğin deneysel Türkçe formunun güvenilirliğini sınamak amacıyla madde-toplam puan korelasyonları, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ve zamana karşı güvenilirliğini sınamak için de test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Her bir maddenin, yer aldığı alt ölçek puanı ile olan korelasyonlar incelendiğinde, maddelerin ait oldukları alt ölçeklerle aralarındaki korelasyon

katsayılarının .29 ila .69 arasında değişmekte olduğu görülmektedir. Elde edilen korelasyon değerlerinin yüksek oluşu, maddelerin uygun faktöre yerleştiğinin bir göstergesi olmanın yanında ölçeğin güvenilirliğini de destekleyici düzeydedir.

EKVÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları incelendiğinde Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği için .79, İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği için .78, Panik alt ölçeği için .77, Sorumluluktan Kaçma alt ölçeği için .65 ve Umursamazlık alt ölçeği için ise .73 olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda her bir maddeye verilen yanıtlardaki değişiklik ile o maddenin yer aldığı alt ölçeğin toplam puanındaki değişkenlik ilişkisinin yeterli derecede yüksek olduğu söylenebilir. Yalnızca Sorumluluktan Kaçma alt ölçeğinin Cronbach alfası düşük bulunmuştur. Bunun nedeni olarak Sorumluluktan Kaçma alt ölçeğinin kendi içinde üç bölümden oluşması ve bu nedenle kendi faktörlerine maddelerin düşük bir yüküyle yerleşmesinin neden olabileceği düşünülmektedir. Harmoni (1990) orijinal ölçeğin geliştirilmesi çalışmasında alt ölçeklerin Cronbach alfa değerlerinin .66 ve .73 arasında değiştiğini bulmuştur. Bu çalışmada da Sorumluluktan Kaçma alt ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının diğer alt ölçeklere göre düşük olması orijinal ölçeğinde de görülmektedir. Diğer alt ölçeklerin Türkçe formunun orijinal alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin kararlılık katsayısını saptamak için yapılan analizlerde elde edilen test tekrar test korelasyon katsayıları gözden geçirildiğinde kararlık katsayılarının Karar Vermede Öz-Saygı alt ölçeği için .80, İhtiyatlı-Seçicilik alt ölçeği için .81, Panik alt ölçeği için .82, Sorumluluktan Kaçma alt ölçeği için .80 ve Umursamazlık alt ölçeği için ise .86 olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda elde edilen korelasyon katsayıları alt ölçeklerin kararlı bir ölçme yaptığını göstermektedir. Ölçeğin kararlık katsayısının yüksek oluşunda her iki uygulama arasında 15 gün süre olması, her iki uygulamanın da araştırmacı tarafından aynı ortamda ve aynı sürede yapılmış olmasının da katkısı olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgular, İsrail örneklemini üzerinde gerçekleştirilen çalışmada elde edilen bulgularla da tutarlıdır. Friedman ve Mann (1993) tarafından yapılan çalışmada da test-tekrar test güvenilirlik katsayıları, yukarıda sözü edilen alt ölçekler için .59 ila .65 arasında bulunmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Mann ve arkadaşları (1989) tarafından geliştirilen karar vermede öz-saygı ve karar vermede başa çıkma stillerini belirlemeye yönelik bir ölçeği (Adolescent Decision Making Questionnaire) Türk kültürüne uyarlamak amacıyla yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe çevirisi yapıldıktan sonra Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez içlerinde bulunan 13-15 yaşları arasında bulunan öğrencilerden toplanan veriler ile geçerlik ve güvenilirliği sınanmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının sonucuna göre; ölçeğin Türkçe formunun, 13-15 yaş, ergenlerin karar vermede öz-saygı ve başa çıkma stillerindeki bireysel farklılıkları belirlemek ve araştırmalar için veri toplamak üzere kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

EKVÖ'nün güvenilirliğini incelemek amacıyla hesaplanan iç tutarlılık katsayıları; Karar Vermede Öz-saygı Alt Ölçeği: .79, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik Alt Ölçeği: .78, Karar Vermede Panik Alt Ölçeği: .77, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma Alt Ölçeği: .65 ve Karar Vermede Umursamazlık Alt Ölçeği: .73 olarak bulunmuştur. Puan değişmezliğinin sınındığı test-tekrar test yöntemi sonuçları; Karar Vermede Öz-saygı: .80, Karar Vermede İhtiyatlı-Seçicilik: .81, Karar Vermede Panik: .82, Karar Vermede Sorumluluktan Kaçma: .80 ve Karar Vermede Umursamazlık: .86 bulunmuştur. bu bulgular maddelerin alt ölçeklerle tümüyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve önemli katkı sağladığını göstermektedir.

13-15 yaşları arasındaki 1582 ergenden oluşan bir örneklem üzerinde EKVÖ'nün yapı geçerliğini belirlemek için yapılan faktör analizinde EKVÖ orijinal ölçeğinde olduğu gibi 5 faktöre toplanmıştır. Karar vermede öz-saygı (6 madde), toplam varyansın % 9.02'sini, karar vermede ihtiyatlı-seçicilik (6 madde), % 8.35'ini, karar vermede panik (6 madde), % 7.51'ini, karar vermede sorumluluktan kaçma (6 madde), % 6.96'sını ve karar vermede umursamazlık (6 madde), % 6.25'ini açıklamaktadır. Faktör analizi sonuçları araştırmanın kuramsal temelinde (Mann ve ark., 1989) ileri sürülen bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve duygular bakımından farklılaşacakları yani farklı karar verme stillerinin olacağı görüşünü de desteklemiştir.

EKVÖ'nün geçerliğiyle ilgili inceleme Çocuklar için Depresyon Ölçeği, Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Öz-Saygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanarak yapılmıştır. Bulunan korelasyon değerleri EKVÖ'nün geçerliğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Çünkü depresyon düzeyi ile karar vermede öz-saygı ve karar vermede ihtiyatlı seçicilik arasında negatif yönde, karar vermede panik, karar vermede sorumluluktan kaçma ve karar vermede umursamazlık ile de pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgular ilgili literatürdeki bulgulara (Radford, Mann, Kalucy, 1986) tutarlıdır. Depresyon düzeyi yüksek olan bireyler karar verme sürecinde karar verme sorumluluğunu almak istememekte, umursamaz davranışlar ve panik eğilimler sergilemektedir. Depresyon düzeyi düşük olan bireyler ise karar verme sürecinde yüksek öz-saygı düzeylerine sahip olduklarını ve bir araştırma ve inceleme sürecinden sonra ihtiyatlı-seçici bir şekilde karar verdiklerini belirtmektedir.

EKVÖ puanlarıyla Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında karar vermede panik ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, diğer karar verme stilleriyle anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Durumluk ve Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyler karar verme sürecinde bir an önce karardan kurtulmak için panik halinde davranışlar sergilemektedir. Bu bulgular literatürle paralellik göstermektedir (Bacanlı, 2000; Kuzgun, 1993; Larson, 1988; Lucas ve Epperson, 1988, 1990; ve Sinangil, 1993).

Öz-saygı ve karar vermede ihtiyatlı seçicilik arasında pozitif yönde, karar vermede panik, karar vermede sorumluluktan kaçma ve karar vermede umursamazlık ile de negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgular araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Burnett, 1991; Güçray, 2001, Radford, Mann, Ohta ve Nakane, 1993). Öz-saygı düzeyi yüksek olan bireyler karar verme sürecinde karar vermede öz-saygı düzeylerinin yüksek olduğu, kendine güvendiklerini ve bir araştırma ve inceleme sürecinden sonra karar verdiklerini belirtmektedirler. Öz-saygı düzeyi düşük olan bireyler ise karar verme sürecinde sorumluluktan kaçmakta, umursamaz ve panik halinde davranışlar sergilemektedirler.

Günümüzde karar verme eğitim, ekonomi, endüstri ve meslek seçiminde sık olarak araştırılmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda bireylerin etkili karar

verebilmeleri için karar vermenin bir beceri olarak öğretilbileceğinden bahsedilmektedir. Karar verme psikolojik danışma ve rehberliğin de temel konularından bir tanesidir. Bu nedenle bireylerin karar verme stillerinin bilinmesi, etkili yardım hizmetlerinin verilebilmesi için önemlidir. Bu çalışma ergenlerin karar verme stillerinin araştırıldığı çalışmalara yardımcı olacağı beklenmektedir.

Bu araştırmada uyarlanan ölçeğin kullanımına yönelik ve daha sonraki çalışmalarda ele alınabilecek konulara ışık tutacak öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Bu araştırma, 13-15 yaşları arasındaki ilköğretim 7. ve 8. sınıftaki öğrenciler ile Liselerin 9. sınıflarındaki öğrencilerin karar vermede öz-saygı ve karar vermede başa çıkma stillerini belirlemeyi amaçlayan bir ölçeği Türk kültürüne uyarlamak amacıyla yapılmıştır. Çalışma yaş düzeyi 13-15 yaş düzeyi ile sınırlandırılmıştır. Ölçek 13-15 yaşları arasındaki ergenlere farklı örneklerde uygulanabilir ve geçerlik ve güvenilirliği tekrar sınanabilir ve norm çalışması yapılabilir.
2. EKVÖ'nün Türk ergenlerine uyarlama çalışmasında iki faktör arasındaki faktör yükleri .15 ve üzeri olarak alınmıştır. Bu nedenle daha ileri bir çalışma yapılarak farklı örneklerde iki faktöre yakın bir yükte yerleşen maddeler yeniden yazılarak, maddeler arasındaki faktör yükleri .30 ve daha yukarı olarak alınabilir.
3. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği, gözlem ve görüşme gibi nitel birtakım veri toplama yöntemleri kullanılarak tekrar incelenebilir. Bu şekilde, çalışmada elde edilen sonuçlar farklı türde verilerle de desteklenebilir.
4. Psikolojik danışmanların ya da öğretmenlerin danışma oturumlarında/derslerde karar verme stillerinin incelenmesi suretiyle, öğrencilerin ve danışanların karar verme stillerinin belirlenmesi ve karar verme becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilir.

5. Ölçeğin çeşitli kültürlerle uyarlandığı düşünüldüğünde (İsrail (Friedman ve Mann, 1993), Hollanda (Tuinstra ve ark, 2000), farklı kültürlerden bireyler arasında karar vermede öz-saygı ve karar vermede başa çıkma stilleri kullanım tarzları arasındaki farkların incelendiği kültürler arası çalışmalar gerçekleştirilebilir.
6. Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik etkinlikleri çerçevesinde karar verme davranışlarına yönelik erken dönemde yapılacak eğitsel uygulamalar için bir temel oluşturabilir.
7. EKVÖ'nün yapı geçerliği çalışmaları çerçevesinde Doğrulayıcı Faktör Analizi çalışmaları yapılabilir.
8. Mesleki rehberlik çalışmaları kapsamında öğrencilerin karar verme stilleri belirlenerek, meslek seçimlerinde etkili karar verme stillerini kullanmalarına yönelik grup rehberliği çalışmaları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye Giriş*. (Çev: Yavuz Alagon). Arkadaş Yayınları. Ankara.
- Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık Ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2 (14), 7-16.
- Bal, N. P. (1998). Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve "Mesleki Karar Verme Eğitim Programını"nın Etkisinin Araştırılması. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi.
- Ball, C., Mann, L. ve Stamm, C. (1994). Decision-making abilities of intellectually gifted and non-gifted children. *Australian Journal of Psychology*. 46 (1), 13-20.
- Baron, J. (1994). *Thinking and Deciding*. Cambridge University. United Kingdom.
- Baron, J., Granato, L., Sprance, M., Teubal, E. (1993). Decision-making biases in children and early adolescents: exploratory studies. *Merrill-Palmer Quarterly*. 39 (1), 22-46.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian versus authoritative parental control. *Adolescence*. 3, 255-272.
- Bilgin, A. (1995). Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Anne-Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi.
- Blustein, D. L, Philips, S. D. (1990). Relation between ego identity statuses and decision making styles. *Journal of Counseling Psychology*. 37, 160-168.

- Brown, J. E., Mann, L. (1990). The relationship between family structure and process variables and adolescent decision making. *Journal of Adolescence*. 13, 25-37.
- Brown, J. E., Mann, L. (1991). Decision-making competence and self esteem: a comparison of parents and adolescent. *Journal of Adolescence*. 14, 363-371.
- Burnett, P. (1991). Decision-making style and self cocept. *Australian Psychologist*. 26 (1), 55-58.
- Burnett, P. C., Mann, L., Beswick, G. (1989). Validation of the flinders decision making questionnaire on course decision making by students. *Australian Psychologist*. 24 (2), 285-292.
- Büyüköztürk, Ş. (2002a). *Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2002b). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Eğitim Yönetimi*. 8 (32), 470-483.
- Byrnes, J. P., McClenny, B. (1994). Decision making in young adolescents and adults. *Journal of Experimental Child Psychology*. 58, 359-388.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C., Reynolds, M. (1999). Learning to make good decisions: a self-regulation perspective. *Child Development*. 70, 1121-1140.
- Coscarelli, W. C. (1983). Development of a Decision-Making Inventory to assess Johnson's decision-making styles. *Measurement and Evaluation in Guidance*. 6, 149-160.
- Craycraft, K. (1988). *Decision Making: An Overlooked Basic Skill. National Education Assocation*: Washington, D. C.
- Çetinkaya, A. N., Bal, H., Erbil, O., Armağan, H., Tinkılıç, C., Günay, D. (1999). *Müfredat Laboratuar Okulları Modeli*. Milli Eğitim Basımevi. Ankara.

- Davidson, D. (1988). A developmental model and working-memory analysis of children's decision making. *Dissertation Abstracts International. A: The Humanities And Social Sciences.* 49 (6), 1-9.
- Doğan, S. (2000). Okul rehberliği ve danışmanlığı alanında çağdaş bir yaklaşım: Kapsamlı rehberlik program modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi.* 2 (13), 56-64.
- Eisenberg, S., Delaney, J. D. (1993). *Psikolojik Danışma Süreci.* (Çev. Nihal Ören, Mehmet Takkaç). Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
- Elçi, N., Arman, A. R., Sabuncuoğlu, O., Karaman, G., Karabekiroğlu, K., Berkem, M. (2003). Okul reddi olan anksiyöz çocuklar ve annelerinde gözlenen psikiyatrik belirtiler. <http://www.gate.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/p44.htm>
- Eldeleklioğlu, J. (1996). Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Doktora Tezi.* Gazi Üniversitesi.
- Epstein, J. L., McPartland, J. M. (1984). Family Decision Making Style Scale. http://www.nnfr.org/eval/bib_ins/EPSTEIN2.html
- Erkan, S. (1995). Rehberlik programlarının geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 3, 86-91.
- Erkan, S. (1999). *İlköğretimde Rehberlik.* (Editör: Yıldız Kuzgun). Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Ersever, Ö. H. (1996). Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Doktora Tezi.* Gazi Üniversitesi.
- Fallon, B. J., Bowles, T. V. P. (1998). Adolescents' influence and co-operation in family decision-making. *Journal of Adolescence.* 21, 599-608.

- Fischhoff, B., Crowell, N. A., Kipke, M. (1999). *Adolescent Decision Making*. National Academy Press. Washington.
- Friedmann, I. A., Mann, L. (1993). Coping patterns in adolescent decision-making: An Israeli-Australian comparison. *Journal of Adolescence*. 16, 187-199.
- Galotti, K. M. (2001). Helps and hindrances for adolescents making important real-life decisions. *Applied Developmental Psychology*. 22, 275-287.
- Gander, M., Gardiner, H. (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişim*. (Çev. Dönmez, A., Çelen, N., Onur, B.). İmge Kitapevi. Ankara.
- Gati, I. (1986). Making career decisions-a sequential approach. *Journal of Counseling Psychology*. 33 (4), 408-417.
- Gati, I., Krausz, M., Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision-making. *Journal of Counseling Psychology*. 40, 510-526.
- Gelatt, H. B. (1962). Decision-making: A conceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counseling Psychology*. 9 (3), 240-245.
- Gelatt, H. B. (1989). Positive uncertainty: A new decision-making framework for counseling. *Journal of Counseling Psychology*. 36 (2), 252-256.
- Grotevant, H. D., Cooper, C. R. (1986). Individuation in family relationships. *Human Development*. 29, 82-100.
- Güçray, S. S. (1993). ÖSE-Öz-Saygı Envanteri'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(9), 31-45.
- Güçray, S. S. (1995). Karar Verme Davranışları Ölçeğinin (KDÖ) geçerlik ve güvenilirliği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (4), 60-68.

- Güçray, S. S. (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2 (9), 7-16.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8 (8), 106-121.
- Haris, R. (1998). Introduction to decision making.
<http://www.virtualsalt.com/crebook5.htm>
- Harmoni, R. V. (1989). Risk Taking in Adolescent Health Decision Making. *Unpublished Master's Thesis*. Flinders University of South Australia.
- Heppner, P. P. (1978). A review of the problem solving literature and its relationship to the counseling process. *Journal of Counseling Psychology*. 25, 366-375.
- Jacobs, J. E., Klaczynski, P. A. (2002). The development of judgment and decision-making during childhood and adolescence. *Current Directions in Psychological Science*. 4, 145-150.
- Janis, I. L., Mann, L. (1977). *Decision Making: A Psychological Analysis of Conflict, Choice and Commitment*. New York: Free Press.
- Johnson, R. J. (1978). Individual styles of decision-making: A theoretical model for counseling. *The Personnel and Guidance Journal*. 49, 155-167.
- Karakaş, E. (1999). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarındaki Problemlerini Ölçmeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi.
- Keating, D., Bobbitt, B. (1978). Individual and developmental differences in cognitive processing components of ability. *Child Development*. 49, 155-167.

- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Alkım Yayınevi. İstanbul.
- Kılıççı, Y. (1992). *Okulda Ruh Sağlığı*. Şafak Matbaası. Ankara.
- Klaczynski, P. A. (2001). Analytic and heuristic processing influences on adolescent reasoning and decision-making. *Child Development*. 72 (3), 844-861.
- Klaczynski, P. A., Byrnes, J. P., Jacobs, J. E. (2001). Introduction to the special issue: The development of decision making. *Applied Developmental Psychology*. 22, 225-236.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. (2000). *Sosyal Bilimler için İstatistiğe Giriş*. Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Krumboltz, J. D. (1968). Behavioral goals for counseling. *Journal of Counseling Psychology*. 3, 153-159.
- Krumboltz, J. D., Kinnier, R. T., Rude, S., Scherba, D. S., Hamel, D. A. (1986). Teaching a rational approach to career decision making: Who benefits most? *Journal of Vocational Behavior*. 29, 1-6.
- Kuzgun, Y. (1993). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. (Ed.) Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını 161-170.
- Larson, L. M., Heppner, P. P., Ham, T., Dugan, K. (1988). Investigating multiple subtypes of career indecision through cluster analysis. *Journal of Counseling Psychology*. 35, 439-446.
- Leeper, C. (1998). Decision-making processes between friends: Speaker and partner gender effects. *Sex Roles*. 39 (112), 125-133.
- Lewis, C. (1981). How adolescents approach decisions: Changes over grades seven to twelve, and policy implications. *Child Development*. 52, 538-544.

- Loo, R. (2000). A psychometric evaluation of the General Decision Making Style Inventory. *Personality and Individual Differences*. 29, 895-905.
- Lucas, M. S., Epperson, D. L. (1988). Personality types in vocationally undecided students. *Journal of College Student Development*. 29, 460-466.
- Lucas, M. S., Epperson, D. L. (1990). Types of vocational undecidedness: a replication and refinement. *Journal of Counseling Psychology*. 37 (4), 382-388.
- Mann, L., Beswick, G., Allouache, P., Ivey, M. (1989). Decision workshops for the improvement of decision-making skills and confidence. *Journal of Counseling and Development*. 67, 478-481.
- Mann, L., Harmoni, R., Power, C. (1989). Adolescent decision-making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mann, L., Harmoni, R., Power, C., Beswick, G., Ormond, C. (1988). Effectiveness of the GOFER Course in decision making for high school students. *Journal of Behavioral Decision Making*. 1, 159-168.
- Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G., Yang, K. S. (1998). Cross-cultural differences in self-reported decision-making style and confidence. *International Journal of Psychology*. 33 (5), 325-335.
- Mann, L., Radford, M., Kanagawa, C. (1985). Cross-cultural differences in children's use of decision rules. A comparison between Japan and Australia. *Journal of Personality and Social Psychology*. 49 (6), 1557-1564.
- Mann, L., Tan, C. (1993). The hassled decision maker: The effects of perceived time pressure on information processing in decision making. *Australian Journal of Management*. 18 (2), 197-210.

- Miller, D. C., Byrnes, J. P. (2001). Adolescents' decision making in social situations a self-regulation perspective. *Applied Developmental Psychology*. 22, 237-256.
- Mincemoyer, C. C., Perkins, D. F. (2003). Assessing decision-making skills of youth. *Family and Consumer Sciences*. 8 (1), 1-9.
- Mitchell, L. K., Krumboltz, Y. D. (1984). *Research on human decision making: Implications for career decision making and counseling. Handbook of Counseling Psychology*. (Ed: R. W. Lent, S.D. Brown). A Wiley-Interscience Publication. USA.
- Morris, G. C. (2002). *Psikolojiyi Anlamak*. (Editör: H. Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Türk Psikologlar Derneği. Ankara.
- Naftel, M. I., Driscoll, M. (1993). Problem solving and decision making in eighth-grade class. *Clearing House*. 66 (3), 177-181.
- Nakajima, Y., Hotta, M. (1989). A developmental study of cognitive processes in decision making: information searching as a function of task complexity. *Psychological Reports*. 64, 67-79.
- Nelson-Jones, R. (1995). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Akkoyun, F., Doğan, S.). TBFO Ltd. Şti. Ankara.
- Nezu, A. M. (1985). Differences in psychological distress between effective and ineffective problem solvers. *Journal of Counseling Psychology*. 32 (1), 135-138.
- Nezu, A. M. (1987). A problem solving formulation of depression: A literature review and proposal of a pluralistic model. *Clinical Psychology Review*. 7, 121-144.
- Olah, A. (1995). Coping strategies among adolescents: A cross-culturel study. *Journal of Adolescence*. 18, 491-512.

- Ormond, C., Luszcz, M. A., Mann, L. ve Beswick, G. (1991). A metacognitive analysis of decision making in adolescence. *Journal of Adolescence*. 14, 275-291.
- Osoro, B. K., Amundson, N. E., Borgen, W. A. (2000). Career decision-making of high school students in Kenya. *International Journal for The Advancement of Counseling*. 22, 289-300.
- Öç, Ö. Y., Şişmanlar, Ş. G., Ağaoğlu, B., Tural, Ü., Önder, E. (2003). Ruhsal hastalığı olan anne ve babaların çocuklarındaki ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi: Bir ön çalışma.
<http://www.gate.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/p74.htm>
- Öy, B. (1991). Çocuklar için Depresyon Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2, 132-137.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Yeni Doğu Matbaası. Ankara.
- Özusta, H. Ş. (1995). Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 10 (34), 32-44.
- Peterson, G. W., Rollins, B.C., Thomas, D. L., Heaps, K. L. (1982). Social placement of adolescents: Sex-role influences on family decisions regarding The careers of youth. *Journal Of Marriage And The Family*. 44, 647-658.
- Plancherel, B., Bolognini, M. (1995). Coping and mental health in early adolescence. *Journal of Adolescence*. 18, 459-474.
- Poikolainen, K., Kanerva, R., Lönnqvist, J. (1995). Social class and defence styles among adolescents. *Journal of Adolescence*. 18, 669-677.
- Radford, M. H. B., Mann, L., Kalucy, R. S. (1986). Psychiatric disturbance and decision-making. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. 20, 210-217.

- Radford, M. H. B., Mann, L., Ohta, Y., Nakane, N. (1991). Differences between Australian and Japanese Students in reported use of decision processes. *International Journal of Psychology*. 26 (1), 35-52.
- Radford, M. H. B, Mann, L., Ohta, Y., Nakane, N. (1993). Differences between Australian and Japanese students in decisional self-esteem, decisional stress, and coping styles. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 24 (3), 284-297.
- Rickett, M., Sheppard, M. A. (1988). Decision making and young people. *Journal of Drug Education*. 18 (2), 109-114.
- Ross, J. A. (1981). Improving adolescent decision making skills. *Curriculum inquiry*. 11 (3), 279-295.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*. 9 (33), 27-32.
- Savaşır, I., Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ankara.
- Schvaneveldt, J. D., Adams, G. R. (1983). Adolescent and the decision-making process. *Theory Into Practice*. 22 (2), 98-104.
- Scott, D. (2003). Decision Making. http://ag.arizona.edu/fcr/fs/nowg/sc_decision.html
- Scott, S. G., Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*. 55 (5), 818-831.
- Sinangil, H. K. (1993). Yönetici adaylarında karar verme ile kaygı ilişkileri. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. (Ed.) Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını 171-177.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayınevi. Ankara.

- Steinberg, L. D., Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*. 66, 299-316.
- Sternberg, R., Nigro, G. (1980). Developmental patterns in the solutions of verbal analogies. *Child Development*. 51, 27-38.
- Sternberg, R., Rifkin, B. (1979). The development of analogical reasoning process. *Journal of Experimental Child Psychology*. 27, 195-232.
- Şahin, N. (1994). Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı. *Türk Psikoloji Dergisi*. 9(33), 19-26.
- Şeyhun, H. (2000). Karar Verme Becerileri Eğitim Programının İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Taal, M., De Carvalho, F. S. (1997). Stimulating adolescents decision making. *Journal of Adolescence*. 20, 223-226.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Alkim Yayınevi. İstanbul.
- Taylor, L., Adelman, H. S., Kaser-Boyd, N. (1984). Attitudes toward involving minors in decision. *Professional Psychology: Research and Practice*. 15, 436-449.
- Taylor, L., Howard, S. (1983). Attitudes toward involving minors in decisions. *Professional Psychology: Research and Practice*. 15 (3), 436-449.
- Tiryaki, M. G. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi.
- Thunholm, P. (2003). Decision-making style: habit, style or both?. *Personality and Individual Differences*.

- Tuinstra, J., Van Sonderen, F. L. P., Groothoff, J. W., Vanden Hevvel, W. J. A., Post, D. (2000). Reliability, validity and structure of the Adolescent Decision Making Questionnaire among adolescents in The Netherlands. *Personality and Individual Differences*. 28, 273-285.
- Varış, F. (1994). *Eğitim Bilimine Giriş*. Atlas Kitapevi. Konya.
- Wills, T. A., McNamara, G., Donato, V. (1995). Parental education related to adolescent stress-coping and substance use: Development of a mediational model. *Health Psychology*. 14 (5), 464-478.
- Wilks, J. (1986). The Relative importance patterns of friends in adolescent decision making. *Journal Of Youth And Adolescence*. 15 (4), 323-394.
- Yalçınkaya, H. (2001). İlköğretim Okulu 11-16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Vermeye Katılımı Konusundaki Görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Yeşilyaprak, B. (1996). *Öğretmenler için Eğitsel ve Mesleki Rehberlik: Ders Notu*. Varan Matbaası. Ankara.
- Yüksel-Şahin, F. (2002). Yönetici Adaylarının Mantıklı Karar Verme ve Problem Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 27 (125), 8-16.

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.08.4.MEM.4.01.00.05.040/
KONU:Tez

009197 +03.03.2003

VALİLİK MAKAMINA
ADANA

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 21.02.2003 tarih ve 3797/2003 sayılı yazılarında;

Enstitünün Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU' nun danışmanı Doç. Dr. S. Sonay GÜÇRAY yönetiminde hazırlamakta olduğu "Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin Uyarlanması" başlıklı Tez Çalışmasını İlimiz Seyhan ve Yüreğir ilçelerine bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında uygulama yapmak için izin talep etmektedirler.

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU' nun danışmanı Doç. Dr. S. Sonay GÜÇRAY yönetiminde hazırlamakta olduğu "Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin Uyarlanması" başlıklı Tez çalışmasını İlimiz Seyhan ve Yüreğir ilçesine bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Eğitim - Öğretim aksatılmadan uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Veli ŞAHİN
İl Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
28/02/2003

Bülent EĞRİBOZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN TASTAYON MERKEZİ

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU
Ünvanı: Araştırma Görevlisi
Doğum Yeri-Yılı: Hatay, 1977
e-mail: colakkadioglu@cu.edu.tr

Öğrenim Durumu:

1999- Yüksek Lisans- Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
1997-1999 Lisans- Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri
Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı
1995-1997 Lisans- Atatürk Üniversitesi, K. K. Eğitim Fakültesi, Eğitim
Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana
Bilim Dalı
1991-1994 Lise- İskenderun Demir-Çelik Lisesi
1988-1991 Ortaokul- İskenderun Demir-Çelik Ortaokulu
1983-1988 İlkokul- İskenderun Demir-Çelik İlkokulu

Görevleri:

2002- Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi
2002-2002 Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim
Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda Araştırma
Görevlisi
1999-2002 Seyhan Cumhuriyet İlköğretim Okulunda Psikolojik Danışman